19.11.80

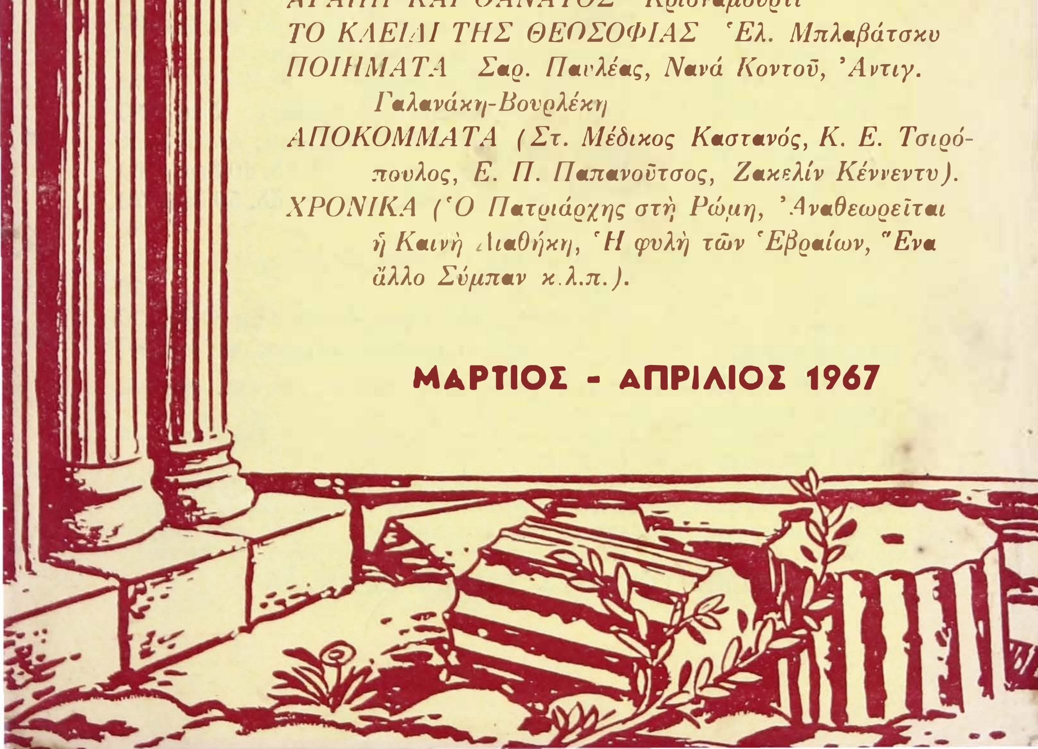
ΙΛΙΣΟΣ

ΕΡΕΥΝΑ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΤΕΧΝΗ

ΕΤΟΣ 12ον ΤΕΥΧΟΣ 50ον

Σ' ΑΥΤΟ ΤΟ ΤΕΥΧΟΣ

ΜΑΡΤΙΟΣ - ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1967

ΤΙΜΟΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΠΩΛΟΥΜΕΝΩΝ ΕΙΣ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΙΛΙΣΟΥ (Δραγατσανίου 6)

		Δρχ.
H. P. Blavatsky	Τὸ Κλειδὶ τῆς Θεοσοφίας ἄδ. 50 δεμ.	60
»	Στὴ χώρα τῶν Γαλάζιων Βουνῶν	20
Annie Besant	Μελέτη ἐπὶ τῆς Συνειδήσεως ἄδ. 50 δεμ.	60
»	Πρὸς τὴν Μύησιν	20
»	Μετενσάρκωση	10
»	Κάρμα	10
C. Leadbeater	Οἱ Διδάσκαλοι καὶ ἡ Ἀτραπὸς δεμ.	90
»	Σ' ἐκείνους ποὺ πενθοῦν	10
Besant-Leadbeater	Ὁ Ἀστρικὸς Κόσμος	10
N. Sri Ram	Προσέγγισις πρὸς τὴν Πραγματικότητα	30
Ed. Arnold	Τὸ Φῶς τῆς Ἀσίας	30
J. Van der Leeuw	Θεοὶ ἐν ἐξορίᾳ	10
∴	Φῶς στὴν Ἀτραπὸ	15
Krishnamurti	Στὰ πόδια τοῦ Διδασκάλου (ἔκδ. 1966)	15
»	Τὸ Βασίλειον τῆς Εὐδαιμονίας	20
»	Ἡ Πηγὴ τῆς Σοφίας	20
»	«Δελτίον Ἀστέρος» Τομ. 1931-1933 ἔκ.	30
»	12 Ὁμιλίαι εἰς Ὀχάϊ 1934	30
»	10 Ὁμιλίαι εἰς Ὀχάϊ 1944	30
»	Ἐλευθερία, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος ἄδ. 60 δεμ.	75
»	Στοχασμοὶ πάνω στὴ ζωὴ (Β΄ σειρὰ)	60
»	Ἐκπαίδευσι καὶ σημασία ζωῆς ἄδ. 40 δεμ.	60
Ἰωάν. Βασιλῆς	Τὸ σημειωματάριο ἑνὸς Μύστου	50
Γεώργ. Μαλτέζος	Τὰ Ἐλευσίνια Μυστήρια	50
Κ. Μελισσαρόπουλος	**Μῆτις (Τὸ βιβλίον τῆς σοφίας) δεμ.**	**50**
»	Ἀποκρυφισμὸς καὶ Μυστικισμὸς ἄδ. 25 δ.	40
»	**Μ ε λ ε τ ή μ α τ α ἄδ. 40 δεμ.**	**60**
»	**Εἰσαγωγὴ στὴ Θεοσοφία ἄδ. 50 δεμ.**	**70**
»	Ὁ Ἰησοῦς	30
»	Ὁ Κομήτης (Θέατρο ἰδεῶν)	20
»	«Ἀγνώστῳ Θεῷ»	10
»	Περικλέους Ἐπιτάφιος-Διακήρυξη ΟΗΕ	10
Ἰφιγ. Φράγκου	Τὸ συναίσθημα μειονεκτικότητος φύλου	20

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ «ΙΛΙΣΟΣ», Τόμοι 1956, 58, 59, 60, 61, 63, 64, 65, 66 χαρτοδεμένοι ἕκαστος δραχ. 50.

Ὅταν πρόκειται δι' ἀποστολὰς εἰς τὸ ἐξωτερικόν, τα ἀπὸ δραχ. 50 καὶ ἄνω ἐπιβαρύνονται μὲ δραχ. 10.

Ἀποστείλατε τὸ ἀντίτιμον, διὰ ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς, εἰς τὴν διεύθυνσιν: Κ. Μελισσαρόπουλον, Δραγατσανίου 6, Ἀθήνας (122), ἀναγράφοντες ὄπισθεν τοῦ ἀποκόμματος τῆς ἐπιταγῆς τοὺς τίτλους τῶν βιβλίων ποὺ θέλετε. Θὰ τὰ λάβετε εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀποστολέως τῆς ἐπιταγῆς.

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ ΙΛΙΣΟΥ ΔΡΑΧ. 10

ΙΛΙΣΟΣ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΣΚΕΨΕΩΣ
Δραγατσανίου 6 (Πλ. Κλαυθμῶνος), ὄροφος 6ος, ΑΘΗΝΑΙ - 122

Διευθυντὴς ΚΩΣΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
Ἐπιμελητὴς ὕλης ΧΡΙΣΤΟΣ ΡΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΤΟΣ 12ον ✶ Μάρτιος - Ἀπρίλιος 1967 ✶ ΤΕΥΧΟΣ 50

ΥΠΟ ΤΗΝ ΣΚΕΠΗΝ
ΤΟΥ ΔΕΛΦΙΚΟΥ ΘΕΟΥ

Ἡ ἠθικὴ σημασία τῶν Ἀρχαίων Ἀγώνων

ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Π. ΦΩΤΙΑΔΟΥ
Ἐπιτίμου Διευθυντοῦ Ἐθν. Βιβλιοθήκης

Ἡ ὄχι ἀγαθὴ φορὰ τὴν ὁποίαν ἔχει ἐν πολλοῖς λάβει εἰς τὰς ἡμέρας μας ὁ ἀθλητισμός, ὁ ὁποῖος καθ' ἡμέραν ἐκτραχηλίζεται εἰς ἐπαγγελματικόν—ἔνδειγμα, κατὰ τὸν Γαληνὸν καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας ἰατρούς, γυμναστικοὺς καὶ φιλοσόφους, πτώσεως καὶ φθορᾶς τοῦ ὑγιοῦς ἀθλητικοῦ ἐπιπέδου —, φέρει εἰς τὴν μνήμην τοὺς ἀγῶνας τῆς ἑλληνικῆς ἀκμῆς, τὸ μέγα τοῦτο στοιχεῖον τῆς ἐθνικῆς ἑνότητος τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων. Καὶ εἶναι φυσικὸν ἡ ἀναπόλησις αὕτη νὰ ὁδηγῇ εἰς βαθυτέραν διερεύνησιν τοῦ θέματος, πέρα τῶν τετριμμένων, εἰς τὴν σπουδὴν τῆς εὐρείας ἠθικῆς σημασίας τῶν ἀγώνων ἐν τῷ πλαισίῳ τοῦ ὅλου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Ἦτο ἀναπόσπαστος ἀπὸ τὸν Ἕλληνα ἡ παράστασις, ὅτι τὸ «δυνάμεως καὶ τιμῆς ὀρέγεσθαι»

εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν εἰς τὸν ἄνθρωπον ἁρμόζον καὶ τοῦτο καθιστᾷ αὐτὸν ἱκανὸν πρὸς τὰ μεγάλα ἔργα καὶ πρὸς πᾶσαν ἐνέργειαν. Συνέβαλε δὲ τὰ μέγιστα εἰς τοῦτο ἡ ἰδιότης τοῦ ἐθνικοῦ χαρακτῆρος, ἰδιότης καθολική,— ἡ κλίσις πρὸς τὴν ἅμιλλαν καὶ τὸ ὑπερβάλλειν τοὺς ἄλλους.

Ἂν ρίψωμεν βλέμμα εἰς τὰ ἀρχαιότατα τῶν γνωστῶν ἑλληνικῶν ποιημάτων, θὰ ἴδωμεν πόσον ἐνωρὶς τὸ χαρακτήρισμα τοῦτο γίνεται συνείδησις τῶν στρωμάτων πάντων τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Μαρτυροῦν ἄριστα τὰ γένη τῶν ἡρώων, τῶν ὁποίων τὰς πράξεις ἱστορεῖ ἡ Ἰλιάς, καὶ τὸ πλῆθος τῶν μικρῶν πολιτῶν εἰς τὰ Ἔργα καὶ Ἡμέρας τοῦ Ἡσιόδου.

«Αἰὲν ἀριστεύειν καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων» ἐπιτάσσει εἰς τὴν Ἰλιάδα ὁ Ἱππόλοχος τὸν υἱόν του Γλαῦκον, ἐνῷ τὸν στέλλει εἰς τὴν Τροίαν.

Κατὰ δὲ τὸν Ἡσίοδον ὑπάρχουν εἰς τὴν γῆν δύο γένη ἔριδος, ἡ ἀγαθὴ καὶ ἡ κακή: Ἡ ἀγαθή, εἶναι ἡ ἅμιλλα «ἡ ὁποία καὶ τὸν νωθρὸν ὠθεῖ εἰς τὴν ἐργασίαν», διότι «ζηλεύει ὁ γείτων τὸν γείτονα ποὺ ἔβαλε σκοπὸν νὰ πλουτήσῃ». Ἄριστα δὲ διατυπώνει ὁ Ξενοφῶν τὸ καθολικὸν γεγονὸς εἰς τὴν Κύρου Παιδείαν ὅταν λέγῃ, ὅτι οἱ ἄνθρωποι πολὺ περισσότερον θέλουν νὰ ἀσκοῦνται εἰς ἐκεῖνα εἰς τὰ ὁποῖα ἀγαποῦν νὰ ὑπερβάλλουν τοὺς ἄλλους. Τοῦτο καὶ ἡ τάσις ἐν γένει πρὸς τὴν ἐπίδειξιν τῶν ἰδιαιτέρων προτερημάτων ἀπετέλουν τὴν βάσιν πολλῶν θεσμῶν τῶν διαφόρων ἑλληνικῶν πολιτειῶν.

Εἰς πάσας τοῦ ἑλληνικοῦ βίου τὰς περιστάσεις, σοβαρὰς καὶ φαιδράς, ἐδέσποζεν ἡ ἀντίληψις καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος εἶναι προωρισμένος νὰ διακρίνεται καὶ νὰ ὑπερβάλλῃ τοὺς ὁμοίους. Ἐντεῦθεν πηγάζει ἡ προσφιλὴς ἔκφρασις ἡ χαρακτηρίζουσα ὡς ἀγῶνα, ἅμιλλαν δηλαδὴ χάριν βραβείου, οἱονδήποτε «πόνον» τοῦ ἀνθρώπου, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπιδιώκονται ὑψηλότεροι σκοποί: Ὁ Ἰσοκράτης εἰς τὸν Πανηγυρικὸν ἐπαινεῖ τοὺς ἀρχαιοτέρους Ἀθηναίους καὶ Λακεδαιμονίους, ὅτι ἐνόμιζον ἑαυτοὺς ὄχι ἐχθροὺς ἀλλ' ἀνταγωνιστὰς ἁμιλλωμένους ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐλευθερίας, ὅπως πρῶτος ὠνόμασεν ὁ Ἡρόδοτος τὴν ἐθνικὴν καὶ πολιτικὴν ἐλευθερίαν τῶν Ἑλλήνων: Ἀεὶ μὲν οὖν οἵ θ' ἡμέτεροι πρόγονοι (= οἱ Ἀθηναῖοι) καὶ Λακεδαιμόνιοι φιλοτίμως πρὸς ἀλλήλους εἶχον, οὐ μὴν ἀλλὰ περὶ καλλίστων ἐν ἐκείνοις τοῖς χρόνοις ἐφιλονίκησαν οὐκ ἐχθροὺς ἀλλ' ἀνταγωνιστὰς σφᾶς αὐτοὺς εἶναι νομίζοντες, ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς κοινῆς σωτηρίας ὁμονοοῦντες, ὁπότεροι δὲ ταύτης αἴτιοι γενήσονται, περὶ τούτου ποιούμενοι τὴν ἅμιλλαν».

Ὁ Πλάτων εἰς τοὺς Νόμους λέγει ὅτι ὁ νομοθέτης παιδαγωγεῖ τοὺς πολίτας ὡς «ἀθλητὰς τῶν μεγίστων ἀγώνων, οἷς ἀνταγωνισταὶ μυρίοι ὑπάρχουσι». Εἰς δὲ τὸν Φίληβον ἡ συζήτησις περὶ

τοῦ τί εἶναι προτιμότερον — ὁ νοῦς, ἡ φρόνησις ἢ ἡ ἡδονὴ — ἡ συζήτησις αὕτη ἐκτίθεται ὡς ἀγών, εἰς τὸν ὁποῖον διαμφισβητεῖται ἡ νίκη: τὰ πρωτεῖα, τὰ δευτερεῖα ,τὰ τριτεῖα. Συχνότατα ἀγὼν καλεῖται ἡ ἐπὶ δικαστηρίῳ ἔρις τῶν διαδίκων, ἡ ὁποία, ἀπαιτοῦσα πάντοτε τὴν χρῆσιν μεγάλης δυνάμεως, ἐπιφέρει πολλάκις περίσωσιν ἢ ἀπώλειαν τῶν μεγίστων τοῦ βίου ἀγαθῶν. Ὄχι δὲ σπανίως ὁ Ἡρόδοτος, ὁ Θουκυδίδης, ὁ Αἰσχίνης καὶ ἄλλοι παρομοιώνουν πρὸς ἀγῶνα καὶ τοὺς ἐν πολέμῳ μαχομένους. Ὁ δὲ Δημοσθένης ἐπανειλημμένως ἐγκωμιάζει τὴν πατρίδα του ὡς «ἀεὶ περὶ πρωτείων καὶ τιμῆς καὶ δόξης ἀγωνιζομένην». Καὶ τόσον ἡ σύγκρισις ἔγινε συνήθης, ὥστε ὁ Πλούταρχος καὶ ἄλλοι μεταγενέστεροι ὁμιλοῦν κατ' ἐξοχὴν περὶ πρωτείων καὶ περὶ πρωτείου ὁσάκις ἀναφέρουν διαπρέψαντα ἄνδρα.

Ὅπως τὸ κάλλος, ἡ σωματικὴ δεξιότης, ἡ πολεμικὴ ἀνδρεία, ἡ κυβερνητικὴ τέχνη τῶν τριήρεων, ἡ ποιητικὴ καὶ μουσικὴ τέχνη, — τόσον οἱ ποιητικοὶ ὅσον καὶ οἱ μουσικοὶ ἀγῶνες ἦσαν παλαιότατοι, ὁ μουσικὸς μάλιστα ἀγὼν ἦτο εἰς ἀρχαιοτέρους χρόνους, ὁ μόνος ἀγὼν εἰς τὰ Πύθια, — οὕτω καὶ ἡ ἀρετὴ ἦτο ἀντικείμενον ἁμίλλης, ἡ ἀρετή, τὸ «κάλλιστον» τοῦτο «θήραμα βίῳ», εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Ἀριστοτέλης ἐρωτικοὺς ἐμελῴδησε στίχους. Καὶ ἐθεωρεῖτο καθῆκον νὰ ὑπερβάλλῃς εἰς ἀρετὴν τοὺς ἄλλους ἢ τοὐλάχιστον νὰ μὴ ὑπερβάλλεσαι ὑπ' αὐτῶν, ὥστε νὰ ἐπιτύχῃς δι' αὐτῆς τὸ μέγιστον ἔπαθλον: τὴν κατὰ τὸ δυνατὸν μεγίστην ἐν τῇ κοινωνίᾳ τιμήν. Ἦτο λοιπὸν τὸ φυσικώτερον τῶν πραγμάτων ὅ,τι ἐπανελάμβανεν ὁ Θεμιστοκλῆς «ὡς οὐκ ἐῴη αὐτὸν καθεύδειν τὸ τοῦ Μιλτιάδου τρόπαιον». Χαρακτηριστικῶς δὲ τονίζει ὁ Περικλῆς εἰς τὸν ἐπίλογον τοῦ Ἐπιταφίου, ἀποβλέπων εἰς τὰς τιμὰς ὅσαι ἀπεδόθησαν εἰς τοὺς νεκροὺς καὶ τὴν ὑπὸ τῆς πόλεως ἀνάληψιν τῆς ἀνατροφῆς τῶν τέκνων των: «ἆθλα γὰρ οἷς κεῖται ἀρετῆς μέγιστα, τοῖς δὲ καὶ ἄνδρες ἄριστοι πολιτεύουσι», — διότι ὅπου τὰ βραβεῖα τῆς ἀρετῆς εἶναι μέγιστα, ἐκεῖ καὶ οἱ ἄριστοι γίνονται πολῖται.

Καὶ ὁ Κῦρος, ὅπως τὸν ἐμφανίζει ὁ Ξενοφῶν εἰς τὴν Κύρου Παιδείαν, ὅ,τι ζητεῖ τὴν ὥραν ποὺ ἐκπνέει ἀπὸ τὸν υἱόν του καὶ διάδοχον Καμβύσην εἶναι τοῦτο καὶ μόνον: Νὰ ἐπιθυμῇ τὴν ἐπιτέλεσιν τῶν μᾶλλον δυσεπιτεύκτων ἔργων καὶ νὰ μεριμνᾷ διὰ πολλὰ καὶ νὰ μὴ ἡσυχάζῃ ποτὲ «κεντριζόμενος ὑπὸ τῆς πρὸς τὰ ἔργα τοῦ πατρὸς φιλονικίας», διακατεχόμενος δηλαδὴ ἀπὸ τὸν ἔρωτα νὰ ἀνταγωνισθῇ, νὰ ὑπερβάλῃ, νὰ νικήσῃ τὸν πατέρα εἰς τὴν πραγμάτωσιν ἔργων μεγάλων. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἀρετὴν τοῦ συζυγικοῦ βίου μετήχθη ἡ παραβολὴ πρὸς τὸν ἀγῶνα: Καὶ ὁ Ξενοφῶν καὶ ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ὁ εἰς τούτους ἀκολουθῶν Ρωμαῖος στωικὸς φιλόσοφος Γάιος Μουσώνιος Ροῦφος διετύπωσαν τὴν γνώμην, ὅτι καὶ οἱ σύζυγοι

ὀφείλουν «ἁμιλλώμενοι νικᾶν ὁ ἕτερος τὸν ἕτερον».

Καὶ ἡ «φιλονικία» αὕτη, ἡ εὐγενὴς ἅμιλλα, εἰς τὴν ὁποίαν κατὰ βάσιν ὀφείλεται τὸ ἑλληνικὸν μεγαλεῖον — τὸ πολιτικόν, τὸ ἠθικόν, τὸ ἐπιστημονικόν, τὸ πνευματικὸν ἐν γένει μεγαλεῖον τῶν Ἑλλήνων — εἶχεν ὄχι σπανίως συγγενῆ τὴν ρίζαν πρὸς τὸν φθόνον, ὁ ὁποῖος καὶ τὸ ἐπαχθέστατον ἐλάττωμα ὑπῆρξε τοῦ Ἕλληνος καὶ μέγιστα συνετέλεσεν εἰς τὴν καταστροφὴν τῆς Ἑλλάδος. Παρατηροῦμεν ἄρα, ὅτι τὸ ὁρμέμφυτον τῆς διακρίσεως — ἐγγενές, ὡς πᾶν ὁρμέμφυτον, εἰς τὸν ἄνθρωπον, κατὰ τὴν παρατήρησιν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλοσοφίας καὶ μάλιστα τοῦ Πολυβίου, κυρωθεῖσαν καὶ ἀναπτυχθεῖσαν διὰ τῆς κοινωνιολογικῆς ἀναλύσεως τοῦ Gumplowicz καὶ τῆς ψυχολογικῆς διερευνήσεως τοῦ Adler — ἀνελιχθὲν εἰς τὴν λαμπροτέραν μορφὴν ἁμίλλης καὶ «φιλονικίας» περὶ «πρωτείων», ἀπεμακρύνθη τῆς ἀριστοτελικῆς «μεσότητος», προσεπέλασε τὴν «ὑπερβολὴν» καὶ ἐξεφυλίσθη εἰς τὴν ἀχαλίνωτον διαμάχην τοῦ ἀγωνιστικοῦ, τοῦ πολιτικοῦ, τοῦ πνευματικοῦ, τοῦ κοινωνικοῦ στίβου ἐν γένει.

Τὰ γενικὰ ταῦτα, ἑρμηνεύοντα τὸ εἰς πάντας τοὺς τομεῖς ἀγωνιστικὸν πνεῦμα τῶν Ἑλλήνων, εὐχεραίνουν, νομίζομεν, τὴν περαιτέρω κατανόησιν τῆς ἠθικῆς σημασίας τῶν ἀγώνων.

Οἱ ἀγῶνες, χάριν τῶν ὁποίων συνεκεντρώνοντο οἱ Ἕλληνες εἰς τὰς μεγάλας «ἐθνικὰς πανηγύρεις», εἰς τὰ ἐπισημότατα τῶν ἱερῶν, ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ὑπέτρεφον τὴν συνείδησιν τῆς ἐθνικῆς των ἑνότητος. Ἡ φύσει ἐνοικοῦσα εἰς τὸν Ἕλληνα «φιλοτιμία» καὶ συγχρόνως ἡ εὐπρεπὴς (καὶ πλήρης σεβασμοῦ πρὸς τὸν πλησίον ὁσάκις δὲν ἐξεφυλίζετο εἰς φθόνον) φιλοδοξία, ἐγέννα εἰς τὸν καθένα τὸν πόθον νὰ ἀναδειχθῇ ὑπὲρ πάντα ἄλλον εἰς τὸ στάδιον τῆς ἁμίλλης.

«Αἰὲν ἀριστεύειν καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων», ψάλλει, ὅπως εἴδομεν, ὁ «ἐθνικὸς» ἀοιδὸς τῶν Ἑλλήνων, διὸ καὶ ἡ παλαιότατα ἀναφαινομένη ἀγάπη τοῦ Ἔθνους πρὸς τοὺς ἀγῶνας σωματικῆς ἀρετῆς — ἂς ἐνθυμηθῶμεν τοὺς ἀγῶνας περὶ τὸν τάφον τοῦ Πατρόκλου εἰς τὴν Ἰλιάδα — συνυφάνθη ἐνωρὶς πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων, τὰ ὁποῖα κυρίως συγκεντρώνουν τοὺς Ἕλληνας τῶν διαφόρων φύλων πέριξ τῶν ἱερῶν τῶν μεγάλων θεῶν των. Ἐνώπιον τῶν θεῶν ἔπρεπε νὰ παρουσιασθῇ καὶ ἡ νεότης τοῦ Ἔθνους εἰς ὅλην τὴν σωματικὴν ἀρετήν της, ἡ ὁποία ἄλλωστε ὡς ἀχώριστον στοιχεῖον τῆς τελείας διαπλάσεως τῶν φυσικῶν δυνάμεων τοῦ Ἕλληνος ἀπετέλει μετὰ τῆς ἠθικῆς, πνευματικῆς καὶ μουσικῆς του μορφώσεως, τὸν ἑνιαῖον σκοπὸν καὶ τῆς ἑλληνικῆς ἀγωγῆς καὶ παιδείας, τὴν περίφημον «καλοκἀγαθίαν».

Καὶ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν περὶ τῶν ἀγώνων, ὅτι ἀνῆκον μόνον εἰς τοὺς Ἕλληνας. Καὶ μνημονεύει μὲν ὁ Θουκυδίδης, ὅτι

εἰς τοὺς βαρβάρους καὶ μάλιστα τοὺς Ἀσιανοὺς ἐτίθεντο ἔπαθλα πυγμαχίας καὶ πάλης ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων. Αἱ δὲ ἑλληνικαὶ παραδόσεις, αἱ ἀνάγουσαι εἰς τὸν Δαναὸν καὶ τὸν Πέλοπα τὴν πρώτην ἵδρυσιν τῶν ἀγώνων, δέχονται καὶ ἐπ' αὐτοὺς τὴν ἐπίδρασιν ὑπερποντίων ἐποίκων. Ἀλλ' οἱ Ἕλληνες καὶ τὸν σπόρον τοῦτον, ἔξωθεν ληφθέντα, διεμόρφωσαν ἐπὶ τὸ βέλτιον καὶ κατὰ τρόπον ἴδιον καὶ χαρακτηριστικὸν καὶ κατ' ἐξοχὴν ὑπὸ τὴν ἁγνίζουσαν ροπὴν τῆς θρησκείας τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῶν ἀντιπροσώπων αὐτῆς: Διότι οἱ ἱερεῖς τῶν Δελφῶν δὲν ἠξίουν ἰδιαζούσης μερίμνης μόνον τὴν διάταξιν τῶν ἀφορώντων εἰς τὸν χρόνον τῶν ἑορτῶν, ἀλλ' ἐπεμελοῦντο καὶ τῆς διατάξεως αὐτῶν τούτων τῶν ἑορτῶν, αἱ ὁποῖαι, ὅπως καὶ αἱ θυσίαι, εἶχον διατηρηθῇ χάρις εἰς τοὺς ἱερεῖς. Οὐδὲ ὑπῆρχε πλὴν τῶν θυσιῶν καὶ τῶν ἀγώνων οὐσιωδέστερον συστατικὸν μέρος τῶν ἑλληνικῶν τούτων πανηγύρεων.

Ἰσχύουν δηλαδὴ καὶ περὶ τῶν ἀγώνων οἱ λόγοι τοῦ Ἡροδότου καὶ τοῦ Πλάτωνος περὶ πάντων ὅσα παρέλαβον οἱ Ἕλληνες παρὰ τῶν βαρβάρων, —ὅτι ἐπεξεργάζονται αὐτὰ πρὸς τὸ τελειότερον. Ἀλλ' ἐνταῦθα, πέρα τῆς τελειοτέρας, καὶ μάλιστα τῆς τελειοτάτης, ἐπεξεργασίας, ἔχομεν τοῦτο τὸ ὅλως νέον εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ πολιτισμοῦ: Ὅτι εἰς τὴν ὑλίζουσαν μορφὴν τῶν βαρβαρικῶν ἀγώνων οἱ Ἕλληνες ἐμφυσοῦν τὴν πνευματικότητα, τὸ «πνεῦμα» καί, ἀντιστρέφοντες τὰ πράγματα, ἐπ' αὐτοῦ θεμελιώνουν τοὺς ἀγῶνας. Τὴν «ὕλην» τοῦ σώματος ὑψώνουν εἰς τὴν «ἰδέαν» τοῦ σώματος καὶ τάσσουν τοῦτο εἰς τὴν ἑλληνικὴν «ἰδεολογίαν».

Ὅ,τι δὲ κατ' ἀπόλυτον μέτρον χαρακτηρίζει τοὺς ἑλληνικοὺς ἀγῶνας εἶναι τοῦτο: Ὅταν οἱ Πέρσαι εὑρίσκοντο παρὰ τὰς Θερμοπύλας καὶ ἔμαθον ἐκεῖ ὅτι τὸ μέγα πλῆθος τῶν μαχίμων Ἑλλήνων ἦτο συνηθροισμένον εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, οἱ ἀκολουθοῦντες τὸν Ξέρξην δὲν ἐξεπλάγησαν ὅτι ἐτέλουν ἀγῶνας εἰς τοιαύτην μάλιστα στιγμήν, ἀλλὰ διηπόρησαν ὅτι τὸ μόνον ἆθλον ἦτο στέφανος ἐλαίας. Καὶ περιέσωσεν ὁ Ἡρόδοτος ὅσα ὁ Πέρσης Τιγράνης εἶπεν εἰς τὸν Μαρδόνιον: «Ἀλίμονον ἐναντίον ποίων ἀνδρῶν μᾶς ὡδήγησες νὰ πολεμήσωμεν, ἀνδρῶν ποὺ ἀγωνίζονται ὄχι περὶ χρημάτων ἀλλὰ περὶ ἀρετῆς», — ἐννοῶν προφανῶς τὸν στεφανίτην ἀγῶνα. Τοιαύτη ἦτο ἡ ἐξευγένισις καὶ ἡ ἠθικὴ λαμπρότης εἰς τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀνέλθει ἡ ἰδέα τοῦ ἀγῶνος καὶ ὁ ἀποκλεισμὸς τῆς φιλοκερδείας.

Ἀλλ' ἡ ὑψηλοτέρα αὕτη ἀντίληψις ὠφείλετο εἰς τὴν θρησκείαν, ἡ ὁποία δὲν ἐπέτρεπεν ἀγώνισμα περὶ χυδαίου κέρδους νὰ βεβηλώνῃ τὴν παρουσίαν τοῦ θεοῦ εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ ναοῦ του. Ὅτι δὲ ὁ στέφανος ἐλαμβάνετο ἀπὸ τὸ ἱερὸν δένδρον τοῦ θεοῦ, αὐτὸ καὶ μόνον ἀρκεῖ εἰς ἔνδειξιν τοῦ κατὰ βάσιν θρησκευτικοῦ χαρακτῆρος τῶν ἀγώνων. Κατὰ ταῦτα ἡ τιμὴ τῆς ὁποίας ἀξιοῦ-

ται ὁ στεφανούμενος εἶναι ἡ διὰ τοῦ ἱεροῦ κλάδου προσέγγισις πρὸς τὸν θεὸν καὶ οἱονεὶ «καθιέρωσίς» του. Τοὺς δὲ στεφάνους τούτους (ἢ τοὺς τρίποδας, ὁσάκις οὗτοι παρείχοντο ὡς ἔπαθλα, ἱερὰ τρόπον τινὰ σκεύη), ἄφινον οἱ νικηταὶ εἰς τὸ ἱερὸν ἀποδίδοντες οὕτω εἰς τὸν ἀπονείμαντα θεόν.

Τὰ πάντα εἰς τὰς τοιαύτας τελετὰς χάριν τῶν θεῶν, πρὸ τῶν ὁποίων μεστὴ ρώμης καὶ χαρᾶς παρουσιάζετο ἡ νεότης τοῦ Ἔθνους! Οἱ χρησμοὶ τοῦ αὐστηροτάτου Δελφικοῦ Θεοῦ ἀπαιτοῦν βεβαίως ἁγνότητα ψυχῆς καὶ καταδάμασιν παθῶν, ἀλλ' ὄχι καὶ συντριβὴν τῶν αἰσθήσεων καὶ παραβίασιν τῆς φύσεως καὶ νέκρωσιν. Καὶ χωρὶς νὰ παραγνωρίζωνται τὰ δικαιώματα τῆς ἀνθρωπίνης εὐπαθείας, ἐζητεῖτο ἡ ἐξισορρόπησις τῶν αἰσθήσεων καὶ τοῦ πνεύματος χάριν τῆς ἀναπτύξεως τοῦ συνόλου ἀνθρώπου ἐν τελείᾳ ὑγείᾳ. Οἱ θεοὶ τῶν Ἑλλήνων ἀρέσκονται εἰς τὸ ὑγιὲς καὶ σωματικῶς καὶ ἠθικῶς καὶ πνευματικῶς τέλειον, καὶ τίποτε δὲν ἀπαρέσκει εἰς αὐτοὺς ὅσον τῶν βαρβάρων ἡ πρόληψις, ὅτι ἡ ἀμαύρωσις τοῦ βίου κα ὁ ἀκρωτηριασμὸς τοῦ σώματος παρέχουν εἰς τοὺς θεοὺς εὐαρέστησιν ἰδιαιτέραν.

Πρὸς ἐκλογὴν παντὸς ἱερέως πρῶτος κα ἀπαραίτητος ὅρος ἦτο σῶμα ἄμεμπτον καὶ ἀρτιμελές, ἴσχυε δὲ κατὰ τὸ ἱερὸν δίκαιον ὁ ὅρος οὗτος καὶ διὰ τοὺς Ἕλληνας βασιλεῖς καὶ διὰ τὰ ἐκ τῆς βασιλείας ἀπορρεύσαντα ἀξιώματα, ὡς λόγου χάριν τὸ ἀξίωμα τῶν Ἀθηναίων ἀρχόντων· ἰσχύει δὲ ἀκόμη καὶ σήμερον, κατ' ἐπίδρασιν ἑλληνικήν, εἰς τὸ Κανονικὸν Δίκαιον. Ὅπως δὲ ἐζητεῖτο τὸ ἄψογον καὶ τέλειον εἰς τοὺς ὑπηρετοῦντας τὸ θεῖον καὶ εἰς τὰ ζῷα καὶ εἰς τοὺς καρποὺς τῆς γῆς ὅσοι εἰς τοὺς θεοὺς προσεφέροντο, κατ' ἴσον λόγον ἔπρεπε καὶ ἡ νεολαία τῆς χώρας, παρουσιαζομένη εἰς τὰς ὄψεις τῶν θεῶν, νὰ ἀναπτύσσῃ πρὸς τιμήν των εὐφροσύνως ὅσα παρ' αὐτῶν ἔλαβε ψυχῆς καὶ σώματος δῶρα, οἱ δὲ ἀναδειχθέντες ἄριστοι νὰ ἀξιωθοῦν τοῦ ἱεροῦ στεφάνου καὶ δι' αὐτοῦ νὰ τύχουν ἰδιαιτέρας πρὸς τοὺς θεοὺς προσπελάσεως. Εἰς τοιαύτην ἔποψιν ἐστηρίζετο ἡ ἔννοια καὶ διάταξις τῆς ὅλης παιδεύσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους.

Δὲν γνωρίζομεν Ἕλληνας μὴ τελοῦντας ἀγῶνας. Εἰς τὰ φῦλα πάντα ἦτο ζωηρὰ ἡ τάσις τῆς προαγωγῆς τῶν ἐμφύτων δυνάμεων διὰ τῆς ἁμίλλης. Πῶς δέ, ἰδίᾳ οἱ Ἴωνες, ἐποίκιλλον καὶ αὐτὰς τὰς ἁπλᾶς λαϊκὰς ἑορτάς των μὲ ἀγῶνας ἀθλητικοὺς — μαρτυρεῖ ὁ Ὅμηρος εἰς τὴν παράστασιν τῶν Φαιάκων, εἰς τὴν ἐρασμίαν ἐκείνην εἰκόνα, ὅπου καθρεπτίζεται τῶν Ἰώνων ὁ βίος. Ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τοῦτο μόνιμοι διατάξεις, εἰς τὰς ὁποίας διεμορφώθη ὁ ἰδιαζόντως ἑλληνικὸς χαρακτήρ, ἐπετεύχθησαν κατὰ πρῶτον εἰς δωρικὰς πολιτείας τῆς Κρήτης καὶ ἔπειτα εἰς τὴν Σπάρτην. Οἱ Κρητικοὶ οὗτοι καὶ σπαρτιατικοὶ θεσμοὶ διεδόθησαν

ἀνὰ τὴν Πελοπόννησον κατὰ τοὺς χρόνους τῆς σπαρτιατικῆς δυνάμεως, τέλος δὲ μαθηταὶ τῶν Δωριέων ἔγιναν οἱ Ἀθηναῖοι, εἰς τοὺς ὁποίους καὶ ὀφείλεται ἡ λείανσις τῆς δωρικῆς μονομερείας καὶ ἡ συμπλήρωσις τῆς ἀγωνιστικῆς ἰδεολογίας πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς συμμέτρου ἀναπτύξεως τῶν σωματικῶν, πνευματικῶν καὶ ἠθικῶν δυνάμεων.

Οἱ πανελλήνιοι οὗτοι ἀγῶνες καὶ κοιναὶ πανηγύρεις ἦσαν τὰ Ὀλύμπια, τὰ Πύθια, τὰ Νέμεα, τὰ Ἴσθμια, ὅπου ἐθαυμάζετο ἡ ἱερὰ ἀλκή, τὴν ὁποίαν ὕμνησαν οἱ ποιηταὶ καὶ ὅλως ἰδιαιτέρως ὁ Πίνδαρος. Καὶ πρὸς τὰς μεγάλας αὐτὰς πανηγύρεις, ἕνεκα τῆς πανταχόθεν τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν συρροῆς καὶ τῆς διαρκουσῶν τῶν ἑορτῶν ἐκεχειρίας τῶν ἐμφυλίων ρήξεων, συνεδέοντο καὶ σπουδαῖαι ἐμπορικαὶ συναλλαγαί, ὄχι ὀλίγον συντελοῦσαι εἰς ἀμοιβαίαν γνωριμίαν καὶ σύνδεσιν κοινῶν συμφερόντων μεταξὺ τῶν ἀνωτάτων τμημάτων τοῦ Ἔθνους.

Τὰ Ὀλύμπια ἐτελοῦντο ἀνὰ πᾶν τέταρτον ἔτος πρὸς τιμὴν τοῦ Πανελληνίου Θεοῦ, τοῦ Διός, εἰς τὴν Ὀλυμπίαν τῆς Ἤλιδος. Κατ᾽ ἀρχὰς ἦσαν κοινὴ τῶν Πισατῶν ἑορτή, τῆς ὁποίας τὴν διεύθυνσιν ἀνέλαβον ἔπειτα οἱ Ἠλεῖοι, ἐπὶ τέλους δὲ ἀπέβησαν κοινὴ ἑορτὴ τῶν Ἑλλήνων, — καὶ τῆς Μητροπόλεως καὶ τῶν ἀποικιῶν. Εἰς τοὺς πρώτους ἀγῶνας (τὸν δρόμον ἢ τὸ στάδιον, τὸν δίαυλον καὶ τὸν δόλιχον) προσετέθη τὸ πένταθλον (τὸ ἅλμα, ἡ ἀκόντισις, ὁ δρόμος, ὁ δίσκος, ἡ πάλη καὶ ἡ πυγμαχία), ἐπίσης ἁρματοδρομία (τέθριππα ἅρματα), προσέτι δὲ τὸ παγκράτιον (πάλη καὶ πυγμαχία), ἡ ἱπποδρομία, ὁ ὁπλίτης δρόμος. Βραδύτερον προσετέθησαν καὶ ἀγῶνες μουσικῆς. Οἱ κριταὶ τοῦ ἀγῶνος, εὐπατρίδαι Ἠλεῖοι, ἐλέγοντο Ἑλλανοδίκαι. Τὸ βραβεῖον, — ὁ κότινος, ἡ ὑψίστη τῶν Ἑλλήνων τιμή, στέφανος θαλλοῦ τῆς ἱερᾶς ἐλαίας τὴν ὁποίαν εἶχε φυτεύσει ὁ Ἡρακλῆς.

Ἀλλ᾽ εἰς τὸν νικητὴν καὶ ἡ ἰδιαιτέρα πατρὶς ἀπένεμε τὰς μεγίστας τῶν τιμῶν: Σίτισιν εἰς τὸ πρυτανεῖον ἀπένεμον αἱ Ἀθῆναι, τιμὴν ἐξόχως ἠθικῆς φύσεως, ἡ Σπάρτη ἔτασσε τὸν νικητὴν κατὰ τὴν μάχην παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ βασιλέως — ᾠδὰς συνέτασσον οἱ ποιηταὶ πρὸς τιμήν του, ἀνδριάντες ἱδρύοντο εἰς τὴν ἰδιαιτέραν πατρίδα ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἄλτιν, τὸ ἱερὸν ἄλσος τῆς Ὀλυμπίας. Πρῶτος δὲ νικητὴς ὑπῆρξεν ὁ Κόροιβος ὁ Ἠλεῖος τῷ 776, τοῦτο δὲ τὸ ἔτος ἔλαβον οἱ Ἕλληνες ὡς ἀρχὴν τῆς χρονολογίας των· διὸ καὶ ἔκτοτε γνωρίζομεν ἀκριβῶς τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν, καθόσον ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου γράφονται τακτικὰ τὰ μεγάλα γεγονότα.

Τὰ δὲ Πύθια ἑωρτάζοντο ἀνὰ πενταετίαν ἀπὸ τοῦ 586 π.Χ. εἰς τοὺς Δελφοὺς πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος διὰ μουσικῶν, γυμνικῶν καὶ ἱππικῶν ἀγώνων, τὰ Νέμεα κατὰ διετίαν πρὸς τιμὴν τοῦ Διὸς εἰς τὸ ἱερὸν ἄλσος τῆς Ἀργολικῆς Νεμέας, τὰ Ἴσθμια

κατὰ τριετίαν πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου, ἡ μετὰ τὰ Ὀλύμπια μεγαλοπρεπεστάτη τῶν πανηγύρεων.

Κατὰ τοὺς πανελληνίους τούτους ἀγῶνας, οἱ ὁποῖοι, ὅπως εἴπομεν, προῆλθον ἀπὸ τοὺς τελουμένους ἑκασταχοῦ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων, ὁ στίβος ἦτο ἑπόμενον νὰ ἀποβῇ καὶ σχολεῖον ἠθῶν, σχολεῖον τῆς ἀρετῆς ἐκείνης τὴν ὁποίαν οἱ Ἕλληνες ἐθεώρουν μίαν τῶν πρωτίστων, τῆς σ ω φ ρ ο σ ύ ν η ς, ἤγουν τῆς σοφῆς μετριοπαθείας καὶ ἐγκρατείας καὶ ὑποταγῆς εἰς τὸν Λόγον. Καὶ ἐπειδὴ οἱ Ἕλληνες δὲν εἶχον πρὸ ὀφθαλμῶν νόμον θεῖον, τοῦ ὁποίου ἡ ἐκτέλεσις νὰ θεωρῆται ὡς ἐκδήλωσις τῆς ἀνθρωπίνης ἀρετῆς, μόνον ἐξωτερικῶς ἦσαν εἰς θέσιν νὰ καθορίσουν αὐτήν, ἐκ τῶν ὁρίων ὅσα χωρίζουν τὴν ἀρετὴν ἀπὸ ὅ,τι σαφῶς ἐχαρακτηρίζετο ὡς ἀδικία καὶ ἁμαρτία. Κυριώτατον δὲ ἁμάρτημα ἐφαίνετο ἡ ὑπερφροσύνη, ἡ ὕ β ρ ι ς, τοῦ ἀνθρώπου μὴ θέλοντος νὰ ἀναγνωρίσῃ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ πλησίον τὰ ὅρια τῆς πεπερασμένης φύσεώς του. Πρώτη λοιπὸν ἀρετὴ ἦτο ἡ ἀναγνώρισις τοῦ ὁρίου τούτου, ὁ φόβος καὶ ἡ ἀποφυγὴ πάσης ἐπάρσεως, ἡ ἐν παντὶ συνετὴ τήρησις τοῦ μέτρου. Καὶ εἰς τοὺς ἀγῶνας κατ' ἐξοχὴν ἐξεδηλοῦτο ἡ θεμελιώδης αὕτη ἀρετή.

Μαρτυρεῖ τὸ πρᾶγμα ἡ διάχυτος εὐλάβεια πρὸς τοὺς θεούς, μάλιστα τῶν νικητῶν, πρὸς δὲ ἡ ἀποφυγὴ πάσης ὑπερβολῆς. Διότι ὄχι μόνον, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη, ἡ ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ ἀγωγὴ ἦσαν ἀναπόσπαστοι τῆς σωματικῆς, ἦσαν «σύμμετροι», ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ σωματική, καθ' ἑαυτὴν ἐξεταζομένη, ἦτο ἐπίσης σύμμετρος, ὡς πρὸς τὰ διάφορα μέρη τοῦ σώματος, ὅθεν καὶ τὰ μεικτὰ ἀπέρρευσαν ἀγωνίσματα, ἀπεφεύχθη δὲ ἡ μονομερὴς ἐπίδοσις (ρεκόρ), ἡ ὁποία ἐμφανίζεται εἰς τοὺς χρόνους τῆς παρακμῆς: Δεῖγμα τῶν καιρῶν, ὅταν οἱ Ἕλληνες ἐξέφευγον βαθμηδὸν τῆς δελφικῆς προσταγῆς τοῦ μέτρου — «μέτρον ἄριστον», «μηδὲν ἄγαν»!— καὶ ἐκυλίοντο καὶ δι' ἄλλους πολλοὺς λόγους καὶ λόγῳ τῆς ἐπιμειξίας μετ' ἀλλογενῶν εἰς τὴν βαρβαρικὴν «ἀμετρίαν», τὴν ὁποίαν ἐκτάκτως, καὶ δικαίως, ἔτρεμεν ὁ Πλάτων.

Ἀλλὰ καὶ ἄλλως, χάρις εἰς τοὺς πανελληνίους ἀγῶνας καὶ ἑορτάς, ἐκαλλιεργεῖτο τὸ μέτρον, τὸ ἑλληνικὸν μέτρον, πρὸς συνείδησιν τῆς ἑνιαίας ἐθνότητος, καὶ ἡ ἀποφυγὴ τῆς ὑπερβολῆς. Διὰ τῆς ἀποδοχῆς δὲ καὶ κατὰ τὰς μεγαλυτέρας ἀμφικτιονικὰς ἑορτὰς τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἐπεκοινώνουν πρὸς ἀλλήλους καὶ συνεώρταζον ἐπὶ μέρους οἱ Ἴωνες — οἱ ὁποῖοι πρὸς κοινὰς θυσίας καὶ κοινοὺς ἀγῶνας συνέδεον τὴν χαρὰν τῆς εὐφροσύνου συγκεντρώσεως καὶ τὴν ζωηρὰν ἐμπορικὴν ἀγορὰν — συνήφθη κατὰ τὰς πανελληνίους ἑορτὰς μεταξὺ διαφόρων φύλων, Δωριέων καὶ Ἰώνων, μεσογείων καὶ ναυ-

τίλων, ἡ ἐλευθέρα ἐπικοινωνία, τὴν ὁποίαν ἠσφάλιζεν ἀπὸ οἱανδήποτε διατάραξιν ἡ ἐκεχειρία.

Εἰς τοὺς ἀγῶνας τούτους καὶ τὰς ἑορτὰς ἔμαθον οἱ Ἕλληνες νὰ παραβλέπουν τῶν διαλέκτων τὰς διαφορὰς καὶ τῆς προφορᾶς τὸ ξενίζον, ἔμαθον νὰ αἰσθάνωνται ἀλλήλους ὡς ὁμοφύλους, νὰ ἔχουν ἀμοιβαίαν ἐμπιστοσύνην, νὰ συνδέωνται διὰ φιλοξενίας καὶ ἄλλων σχέσεων ἐκτεινομένων καθ᾿ ὅλον τὸ Ἔθνος. Εἰς τοὺς ἀγῶνας ἐγεννήθη ἀντίδρασις σωτηρία κατὰ τῶν πολλῶν μικρῶν ζηλοτυπιῶν, φιλονικιῶν καὶ συγκρούσεων τῶν γειτόνων πόλεων. Ἐκεῖ ἔγινεν ἡ σύγκρασις τῆς ἀλαζονείας διὰ τὴν γενέτειραν, τὴν «μητρίδα», πρὸς τὸ αἴσθημα τῆς ὅλης πατρίδος, τοῦ ὅλου ἑλληνικοῦ ἔθνους. Καὶ πράγματι. Ὅπως, ἐπὶ παραδείγματος, ἑκάστου νικητοῦ ἡ δόξα ἀνεφέρετο πρῶτον καὶ κυρίως εἰς τὴν ἰδιαιτέραν πάτριον πόλιν, ἀλλ᾿ ὄχι ὀλιγώτερον κατωπτρίζετο καὶ εἰς ὅλον τὸ Ἔθνος, οὕτω καὶ πᾶν ὅ,τι πνευματικὸν ἢ τεχνικὸν ἐπινόημα ἐπεδεικνύετο εἰς τοὺς τόπους τῶν ἀγώνων συνετέλει εἰς τὴν τιμὴν ὄχι μόνον τῆς στενῆς γενετείρας γῆς ἀλλὰ καὶ τῆς ὅλης πατρίδος.

Ἐφ᾿ ὅσον δὲ οἱ ἀγῶνες ἀπέβαινον ὁσημέραι πανελλήνιοι, ἔπρεπε νὰ ληφθῇ φροντὶς ὥστε ἡ ἐκ πάσης γωνίας τῆς ἑλληνικῆς γῆς προσέλευσις εἰς αὐτοὺς γίνῃ εὐχερεστέρα — καὶ ἡ προσπάθεια λοιπὸν αὕτη συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν στενωτέραν σύνδεσιν τῶν Ἑλλήνων. Ἡ ἀσφάλεια τῆς πλησιεστάτης περιοχῆς τῶν ἱερῶν ἀπὸ τὴν ληστείαν καὶ τὴν πειρατείαν λόγῳ τοῦ συρρέοντος πλούτου, ἡ ἀπαλλαγὴ τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν ἀπὸ τὴν ἀρχαιόθεν ἐνδημικὴν ἐμπόλεμον κατάστασιν, — ταῦτα πάντα ἔγιναν ὑπὸ τὴν εὐεργετικὴν πνοὴν πρώτιστα τῶν Δελφῶν καὶ κατ᾿ ἐξοχὴν χάριν τῶν ἀγώνων. Μεγίστην δὲ σημασίαν εἶχεν ἡ ὑπὸ τὴν ῥοπὴν τῶν ἱερέων καὶ δὴ καὶ τῶν ἱερέων τῶν Δελφῶν στρῶσις ὁδῶν, διότι ηὔξανε διαρκῶς ὁ ἀριθμὸς τῶν ἑορταστῶν καὶ τῶν πομπῶν ἡ λαμπρότης. Ἰδοὺ ἡ ἀρχὴ τῶν «ἱερῶν» ὁδῶν, ἐπὶ τῶν ὁποίων πρῶτοι κατὰ τὴν παράδοσιν ἐβάδισαν οἱ θεοὶ καὶ μάλιστα ὁ Ἀπόλλων, εἰς τοῦτον δὲ ἠκολούθησαν οἱ θεράποντες αὐτοῦ, καὶ ἰδίᾳ οἱ Ἀθηναῖοι, — «ὁδοποιοί», κατὰ τὸν Αἰσχύλον, διὰ τῶν ὁδῶν καὶ τῶν γεφυρῶν «μεταβάλλοντες εἰς ἥμερον τὴν ἀνήμερον γῆν». Καὶ γίνεται πλέον φανερὰ ἡ ἐπιβάλλουσα σημασία τῶν πανελληνίων ἀγώνων, οἱ ὁποῖοι ἐπήγασαν ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς ἁμίλλης καὶ τὴν συνείδησιν τῆς ἑνότητος καὶ συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐπίρρωσιν καὶ διαφώτισιν αὐτῆς.

«**Δ**ιὰ τὸν Ἕλληνα ἦτο μέγα δυστύχημα νὰ ἀποθάνῃ χωρὶς νὰ πραγματώσῃ τὸ προσκύνημα τῆς Ὀλυμπίας», — γράφει περὶ τῆς κατ᾿ ἐξοχὴν ἑλληνικῆς πανηγύρεως, τῆς ὀλυμπιακῆς, ὁ Γάλλος ἱστορικὸς Monceau. Καὶ συνεχίζει:

«Ἐπορεύοντο διὰ τῶν ἱερῶν ὁδῶν χωρὶς τὸν φόβον τῆς βίας. Κατὰ μῆκος τῶν ὀχθῶν τοῦ Ἀλφειοῦ καὶ τῶν ὑψωμάτων ὅσα περιβάλλουν τὴν πεδιάδα τῆς Ὀλυμπίας, ἐξεχύνοντο ἀδιαλείπτως προσκυνηταὶ ἐπὶ ἁμαξῶν, ἵππων, ἡμιόνων, ὄνων καὶ πεζοί. Κατέλυον ὅπου ἕκαστος ἠδύνατο. Οἱ ἄρχοντες τῆς γειτονικῆς πόλεως Ἤλιδος ὑπεδέχοντο τὰς πρεσβείας. Ἄλλοι ἐπίσημοι παρέμενον εἰς σκηνὰς κατὰ μῆκος τοῦ τοίχου τῆς περιβόλου ἢ εἰς τὰς δενδροστοιχίας τῆς Ἄλτεως. Οἱ πτωχοί, ἐξηπλωμένοι εἰς τὰ χόρτα τῶν κατωφερειῶν, ἐκοιμῶντο ὑπὸ τὸ ἀργυροῦν σκιόφως τῶν νυκτῶν τοῦ Ἰουνίου».

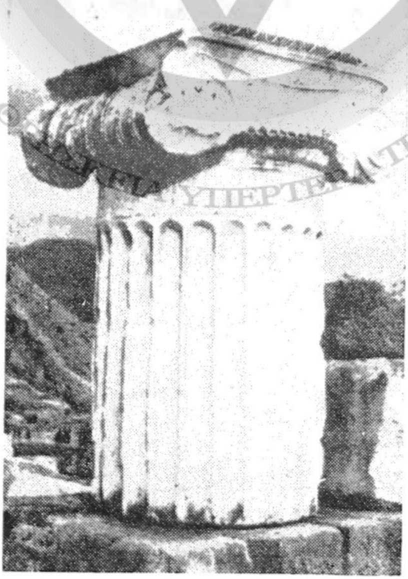
«Ἡ πανσέληνος — συνεχίζει ὁ Monceau — ἐσήμαινε τὴν ἔναρξιν τῶν ἑορτῶν, αἱ ὁποῖαι διήρκουν πέντε ἡμέρας. Ἐντὸς τῶν ναῶν, πλησίον τῶν βωμῶν, τῶν κρυπτομένων ὑπὸ τὸ πυκνὸν φύλλωμα τῶν πλατάνων, εἰς τὰς στοὰς τῆς ἀγορᾶς, ἐκινεῖτο ἀδιακόπως πλῆθος ποικίλον καὶ περιέφερε παντοῦ τὴν εὐλαβῆ περιέργειάν του, καῖον θυμίαμα πρὸς τιμὴν τῶν φιλοξενούντων θεῶν. Κατόπιν συνωθοῦντο οἱ προσκυνηταὶ εἰς τὰς κερκίδας τοῦ σταδίου καὶ τοῦ ἱπποδρόμου διὰ νὰ θαυμάσουν τὸ ὡραῖον παράστημα τῶν ἀθλητῶν καὶ τοὺς ρωμαλέους ἵππους, νὰ κρίνουν τὴν ταχύτητα εἰς τὸν δρόμον καὶ τὰ κτυπήματα εἰς τὴν πυγμήν, νὰ ἐπευφημήσουν τοὺς νικητὰς ποὺ ἐλάμβανον ἀπὸ τοὺς Ἑλλανοδίκας τὸν κότινον. Εἰς τὴν Ἄλτιν συνεκεντροῦντο οἱ προσκυνηταὶ ὅταν οἱ Ἠλεῖοι προσέφερον τὴν μεγάλην θυσίαν εἰς τὸν Δία ἐπὶ τοῦ ἐκ τέφρας βωμοῦ. Κατόπιν ἔβλεπον νὰ παρελαύνουν αἱ πομπαὶ τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν ἱερέων μὲ τὰς ἐπισήμους στολάς των. Ἠκολούθουν ἀμέσως αἱ πρεσβεῖαι τῶν πόλεων, αἱ ὁποῖαι ἀργά - ἀργά, ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην, ἐκόμιζον εἰς τὸν θεὸν φόρον λατρείας καὶ τὸ δῶρον τῆς πόλεως... Ἀπερίγραπτος δὲ ἐνθουσιασμὸς ἐκίνει τὰ πλήθη, ὅταν οἱ νικηταί, βέβαιοι ὅτι θὰ ἐπιζήσουν εἰς τὰς δέλτους τῆς ἐθνικῆς χρονολογίας, ἐξήρχοντο ἀπὸ τὸν ναὸν τοῦ Διὸς στεφανωμένοι, καί, ὑπὸ τὸν ἦχον τῶν σαλπίγγων καὶ τῶν ἐπινικίων ὕμνων, διηυθύνοντο εἰς τὸ πρυτανεῖον, ὅπου ἀνέμενεν αὐτοὺς ἐπίσημον δεῖπνον». Καὶ καταλήγει ὁ Γάλλος ἱστορικὸς εἰς τὴν σπουδαίαν κατακλεῖδα: «Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐχαράσσετο εἰς τὰς ψυχὰς τῶν θεατῶν τὸ αἴσθημα τῆς ἑλληνικῆς ἀδελφότητος».

«Τὸ θέαμα τοῦτο τῆς προσελεύσεως ὅλων τῶν Ἑλλήνων παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἀλφειοῦ, εἰς τὴν ἱερὰν Ἄλτιν, εἶναι ὄντως μοναδικὸν εἰς τὴν ἱστορίαν», ἀναφωνεῖ παλαιὸς Γερμανὸς ἱστορικός, ὁ Duncker. Καὶ ἐπιφανέστατος Ἕλλην λόγιος καὶ δημοσιογράφος, ὁ Διονύσιος Θερειανός, ἐνδεικτικῶς ἀναφέρων τοὺς ἀγῶνας ὡς στοιχεῖον τῆς ἐθνικῆς ἑνότητος τῶν Ἑλλήνων, γράφει: «Ἀλλ' οἱ ἀγῶνες, ἰδίως οἱ ἐν Ὀλυμπίᾳ τῆς Πισάτιδος, ὅπου οἱ ἄριστοι καὶ κράτιστοι τῶν Ἑλλήνων συνήρχοντο

ἢ ὡς ἀθληταὶ ἢ ὡς θεαταί, ὅπως ἀγωνισθῶσι τὸν στεφανίτην ἀγῶνα καὶ στεφανωθῶσι στεφάνῳ κοτίνου ἢ σελίνου... Ἡ Ἑλλὰς ἄρά γε ὡς ἐθνικὴ ἑνότης ἢ αἱ ἑλληνικαὶ φυλαὶ ἐξεπροσωποῦντο ἐν τοῖς ἀγῶσιν; Ὁ Σιμωνίδης καὶ ὁ Πίνδαρος οἱ τοὺς Ὀλυμπιονίκας ἐξυμνήσαντες, τὴν Ἑλλάδα ἄρά γε ἐφαντάζοντο ἐν ταῖς θεσπεσίαις μελῳδίαις των ἢ τὰς διεσπαρμένας ἑλληνικὰς φυλάς; Ὅτε πάλιν οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ἐπεσκέπτοντο κατ' ἐνιαυτὸν τὴν Σπάρτην καὶ συνεώρταζον τὰ Ὑακίνθια, οἱ δὲ Σπαρτιᾶται ἐπορεύοντο εἰς τὰς Ἀθήνας ἵνα συμπανηγυρίσωσι τὰ Διονύσια, δὲν συνῃσθάνοντο ἄρά γε τοὺς κνησμοὺς ἐθνικῆς φιλοτιμίας, ἀσβέστου ἔτι καὶ ἐντὸς τῆς φλογὸς τῶν ἐμφυλίων αὐτῶν ἐρίδων;»

Τῆς ἐθνικῆς ταύτης φιλοτιμίας καὶ ἑνότητος μέγας κρίκος καὶ κεφάλαιον ἦσαν οἱ ἀγῶνες, καὶ ἰδοὺ τὸ κορύφωμα τῆς ἐθνικῆς σημασίας των.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Π. ΦΩΤΙΑΔΗΣ
Ἐπίτιμος Διευθυντὴς
τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης

«Ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ μου Ἕν ἐσμέν»

'Από τὸ βιβλίον τοῦ Geoffrey Hodson
«Ἡ κεκρυμμένη σοφία τοῦ Ἁγ. Εὐαγγελίου»

«Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ μου ἓν ἐσμέν». Ἰω. 10, 30.

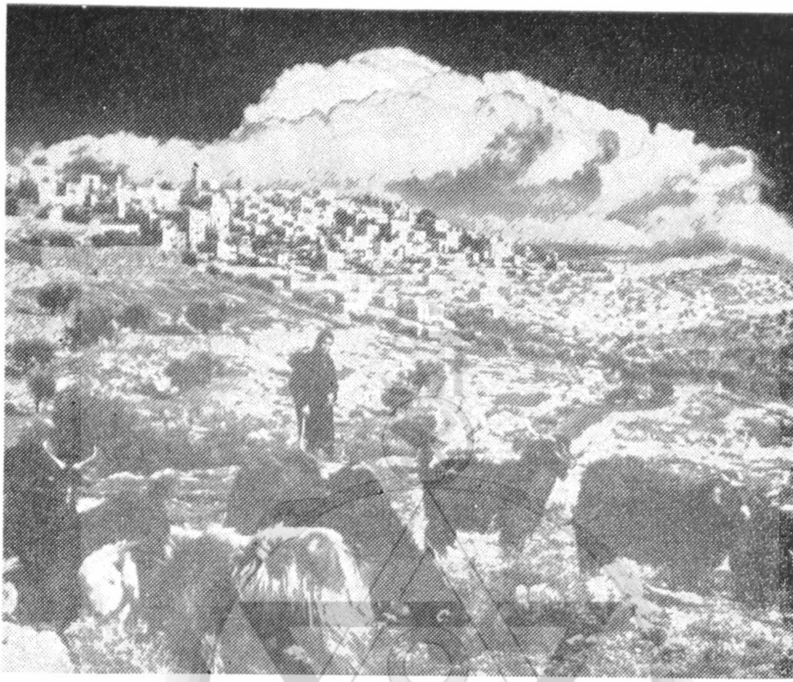
Γιατί αὐτὴ ἡ σοβαρὴ θεοκρισία; Λέγεται ὅτι εἶναι ἀναγκαία, διότι ὁ σκοπὸς τῆς ἀνθρωπίνης ἐξελίξεως εἶναι ἡ πλήρης πραγματοποίησις τῆς ἑνότητος καὶ ἀκόμα τῆς συνταυτίσεως με τον Θεόν. Ὁ ὑποψήφιος πρὸς μύησιν πρέπει νὰ μάθη, καὶ πράγματι μαθαίνει, ἀκόμα καὶ στην ἀγωνία τῆς ἀπομονώσεως —πραγματικὰ λόγω αὐτῆς— ὅτι εἶναι τὸ Αἰώνιον, καὶ τὸ Αἰώνιον εἶναι αὐτὸς ὁ ἴδιος. Τότε μπορεῖ νὰ πῆ με πλήρη ἐπίγνωσιν ὅπως εἰς ἄλλην περίστασιν εἶπεν ὁ Κύριος ἡμῶν: «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ μου ἓν ἐσμέν». Ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα παραμένει ἔξω πάσης δυνατότητος νὰ ξαναπέση στὴν αὐταπάτη τοῦ διαχωρισμοῦ. Γνωρίζει τώρα καὶ θὰ γνωρίζη γιὰ πάντα ὅτι ἡ ζωὴ τοῦ Θεοῦ σε ὅλα τὰ ὄντα εἶναι μία ζωὴ καὶ ὅτι ἡ ζωὴ τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ ἑαυτοῦ του εἶναι ταυτόσημα μὲ την ζωὴ καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Σύμπαντος, ποὺ εἶναι ὁ Θεός. Ἔτσι γίνεται ἕνα με τον Θεὸν καὶ διὰ μέσου Αὐτοῦ με πᾶν ὅ,τι ζεῖ. Δι' ὅ,τι ἀφορᾶ τὴν γήινη ζωὴ καὶ τὰ ἀνθρώπινα ὅρια, μπορεῖ ἐπίσης νὰ πῆ τὶς τελευταῖες ἐκεῖνες λέξεις τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ: «Τετέλεσται» καὶ «Πάτερ, εἰς χεῖρας σου παραδίδω τὸ πνεῦμα μου».

Ὁ θάνατος καὶ ἡ ταφὴ εἶναι εἰκονικά, ἀλληγορικά. Δὲν ἀποδίδονται στὸν θάνατο τοῦ σώματος, ἀλλὰ μᾶλλον στην προσωπικὴ αἴσθηση τοῦ αὐτο χωρισμοῦ. Ἀκολουθεῖ ἡ Ἀνάστασις, διότι ἡ ἐλευθερωθεῖσα ψυχὴ δεν εἶναι πλέον θαμμένη μέσα στὰ σύνορα τοῦ σώματος καὶ τοῦ νοῦ.

Μπορεῖ νὰ ἀφίση τον γήινον αὐτὸν τάφον χωρὶς διακοπὴν τῆς συνειδήσεως, νὰ εἰσέλθη σε ἀνώτερα στρώματα τοῦ οὐρανίου κόσμου. Ὁ Μεμυημένος μπορεῖ νὰ περάση τὰ ὅρια τοῦ τυπικοῦ, προσωπικοῦ νοῦ, νὰ ἀντιληφθῆ την ἀλήθειαν ἀπ' εὐθείας μὲ την ἀνεπτυγμένη καὶ ἐνσυνείδητη λειτουργία τῆς πνευματικῆς ἐνοράσεως. Ἔτσι, τέλος, περνᾶ την Πέμπτη Πύλη, τῆς Ἀναλήψεως. Ὅλες οἱ ἀνθρώπινες ἀδυναμίες ἀφίνονται πίσω. Ἀναπτύσσονται καὶ χρησιμοποιοῦνται θεῖαι δυνάμεις. Συμβολικά, τὸ Τέλειον Ὂν ἀνέρχεται σε σύννεφα δόξης πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ. Ἡ θεία δύναμις στον ἄνθρωπο, ἀφοῦ γεννήθηκε πρῶτα μικρὸ παιδί, ἔχει τώρα φθάσει «στὰς διαστάσεις τοῦ ἀναστήματος τῆς πληρότητος τοῦ Χριστοῦ».

Αὐτὴ εἶναι ἐν μέρει καὶ ἀπὸ μιᾶς ἀπόψεως (τῆς μυητικῆς) ἡ ἱστορία τοῦ ἀθανάτου Εὐαγγελίου.

(Μεταφρ. Γ. ΒΛΙΑΜΟΥ)

Ἄποψις τῆς Βηθλεέμ.

Η ΑΓΙΑ ΓΗ

Ἀποσπάσματα ὁμιλίας (3 Ἀπριλίου 1966) εἰς Λευκὴν Ἑορτὴν τῶν Τεκτονικῶν Στοῶν Κύπρου Εὐαγόρας, Σόλων, Κίμων, Ζήνων καὶ Κινύρας, εἰς Ἀμμόχωστον.

Ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ ΚΩΝΣΤ. Γ. ΤΣΕΛΛΟΥ

Κανένα ἄλλο ταξεῖδι δὲν συγκινεῖ τὸν Χριστιανό, τόσο πολύ, ὅσο τὸ ταξεῖδι στὴν Ἅγια Γῆ.

Ἀπὸ τὴν ἀστραπὴ τῆς Μεγάλης Ἰδέας, θὰ φωτιστοῦν τὰ μάτια τοῦ ἀνθρώπου ὅταν βρεθεῖ στὴν Ἅγια Γῆ.

Τὸ φῶς της τ' ἀνέσπερο, καταυγάζει καὶ τὸ κάθε πετραδάκι της, τὸ κάθε μόριο τῆς σκόνης ποὺ τὴν σκεπάζει. Γιατὶ αὐτὰ τὰ ὑλικὰ μόρια διάλεξε καὶ εὐλόγησε ἡ θέληση τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ δημιουργηθεῖ ἡ γλυκύτερη μορφή, ἀνάμεσα σ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, στὴν ὁποία ἐμφύσησε ὅλη τὴ θεϊκή Του δύναμη, γιὰ νὰ μπορέσει νὰ γενεῖ ὁ Λυτρω-

τῆς τοῦ Κόσμου, νὰ βγάλει τὸν ἄνθρωπο ἀπ᾽ τὰ σκοτάδια τοῦ Κακοῦ καὶ νὰ τὸν ὁδηγήσει στοῦ Καλοῦ τοὺς ἀπαστράπτοντες ὁρίζοντες ὅπου φεγγοβολάει τῆς Ἀλήθειας τὸ φῶς. Ἀπ᾽ αὐτά, τῆς Ἅγιας Γῆς, τὰ ὑλικὰ μόρια ἔπλασε, ἡ θεική, ἡ ἄυλη οὐσία, τὴν ἀνθρώπινή Της μορφὴ στὸ πρόσωπο τοῦ Γλυκυτάτου Ἰησοῦ ὅταν ἀποφάσισε νὰ κατεβεῖ στὴ Γῆ γιὰ τὴ σωτηρία μας ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας τὸ βοῦρκο.

***

Γιὰ νὰ μπορέσει, ὅμως, ὁ προσκυνητὴς τῶν Ἁγίων Τόπων, νὰ αἰσθανθεῖ τὴν ὑπέρτατη χάρη τους: Τὴν ἐξαιρετική τους σημασία: Τὴν ἀπερίγραφτη καὶ ἀσύγκριτη ὀμορφιά τους, εἶναι ἀπαραίτητο νὰ βαδίσει πρὸς αὐτούς, μόνον μὲ τῆς πίστης του τὰ βήματα.

***

Στὶς ὑλικὲς αἰσθήσεις δὲν προσφέρει τίποτε ἡ Ἅγια Γῆ. Ὅποιος γιὰ κάτι τέτοιο θὰ πάει ἐκεῖ, θ᾽ ἀπογοητευτεῖ γρήγορα.

Ἔρημες, ἄγονες, ἄδεντρες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκτάσεις θὰ βλέπει, συνέχεια ἀπ᾽ τὴ στιγμὴ ποὺ θ᾽ ἀρχίσει νὰ τὴν διασχίζει μόλις θ᾽ ἀφήσει πίσω του, στὰ σύνορα, τὶς ἄλλες ἐρημιὲς τῆς Συρίας. Πηγαίνοντας πρὸς τὴν Ἱερουσαλήμ, θὰ διανύσει πολλὰ χιλιόμετρα ὥσο νὰ συναντήσει τὸ πρῶτο σημεῖο μὲ πολὺ τρεχούμενο νερὸ καὶ πράσινο, τὰ Γεράσα.

***

Μεγάλη προσπάθεια καταβάλλεται στὸν Ἰορδανικὸ τομέα τῆς Παλαιστίνης, γιὰ τὴν τουριστικὴ ἀξιοποίηση καὶ προβολὴ τοῦ τόπου. Μιὰ ἀξιοζήλευτη ὁδικὴ ἀρτηρία, ποὺ δίνει τὶς διακλαδώσεις της παντοῦ ὅπου ὑπάρχουν ἀξιοθέατα, ξεκινάει ἀπὸ τὰ σύνορα μὲ τὴ Συρία.

Οἱ κατοικημένοι χῶροι κι᾽ ἀπ᾽ τὶς δυὸ μεριὲς τῆς κύριας ὁδικῆς ἀρτηρίας, ἢ εἶναι λιθόκτιστα σπίτια ἢ ἀθλιώτατες κατασκηνώσεις. Τοὺς κατοικοῦν οἱ ἴδιοι νομαδικοὶ λαοὶ ποὺ ἀναφέρονται στὴν Ἱερὴ Βίβλο. Οἱ περισσότεροι εἶναι τσοπάνηδες. Τοὺς καμαρώνει πραγματικὰ τὸ μάτι καὶ γιὰ τὴν κορμοστασιά τους καὶ γιὰ τὴν ὅλη τους ἐμφάνιση μὲ τὶς γραφικώτατες φορεσιές τους. Δίνουν ἕνα διακοσμητικώτατο τόνο στὴν κατάξερη κι᾽ ἐρημική τους Γῆ.

***

Ἀπὸ τὰ πλέον ἀξιοθέατα τῆς Ἅγιας Γῆς εἶναι ἡ πεδιάδα τῆς Ἱεριχοῦς. Σωστὸς Παράδεισος, Ὄργιο τοῦ πράσινου καὶ τῶν λουλουδιῶν. Ἡ χλωρίδα της παρουσιάζει ἄφθονη βλάστηση καὶ εἰδῶν ἀκόμη ποὺ δὲν συναντιοῦνται ἀλλοῦ. Τὰ χιλιολογίτικα πανώρια λουλούδια προσφέρουν στὴν ὅραση καὶ στὴν ὄσφρηση μοναδικὴ ἀπόλαυση.

Ἡ πεδιάδα τῆς Ἱεριχοῦς, εἶναι ἡ τελευταία εὐλογία ποὺ χαρίζουν, στὴ γῆ τῆς Παλαιστίνης, τὰ ρεῖθρα τοῦ ποταμοῦ, ὁ ὁποῖος φιλοτέχνησε καὶ τὴν ἅγια κολυμβήθρα, μέσα στὴν ὁποίαν καταδύθηκε ὁ «Υἱὸς τοῦ Θεοῦ», γιὰ νὰ χαρίσει, μὲ τὸ βάφτισμά

Του, τὴν ἐξάγνιση στὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ καὶ μὲ τὴν ἐπιφοίτηση, «ἐν εἴδει περιστερᾶς», τοῦ Παναγίου Του πνεύματος τὴν ἀληθινὴ γνώση στὸν ἀνθρώπινο νοῦ. Ὁ ποταμὸς αὐτὸς εἶναι ὁ Ἰορδάνης, ὁ ὁποῖος, μὲ τὸν ὑλικὸ πλοῦτο, τὴν παραδεισένια χάρη καὶ τὴν πνευματικὴ λάμψη ποὺ χάρισε στὴν πεδιάδα τῆς Ἰεριχοῦς, τὴν κατέστησε σύμβολο τῆς πάσης μορφῆς καὶ ἐπιδιώξεως Γῆς τῆς Ἐπαγγελίας.

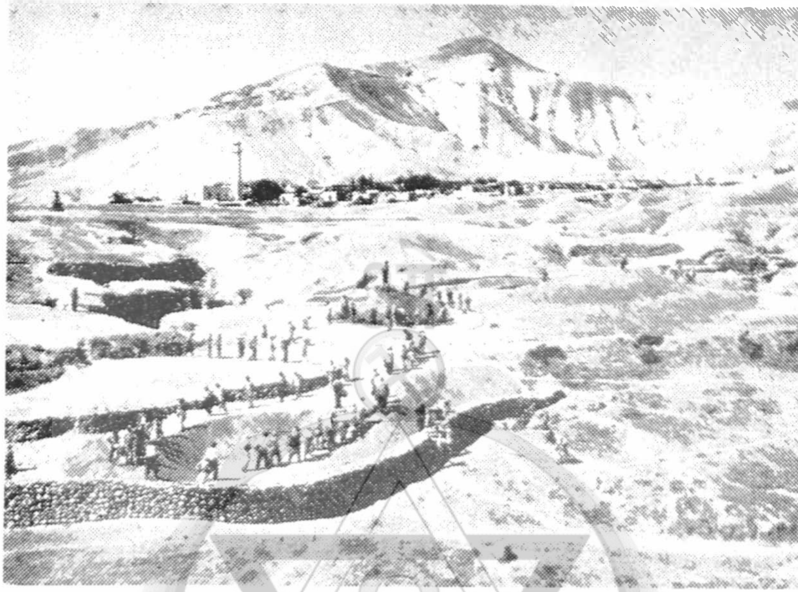
Στὰ Δυτικὰ τῆς πεδιάδας ἀνευρέθησαν τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας ὁμώνυμης πόλης ποὺ μαρτυροῦν ζωὴ καὶ ἀκμὴ ἀπὸ τέσσερες χιλιάδες χρόνια. Εἶναι ἡ πρώτη πόλη ποὺ κατέλαβαν οἱ Ἰσραηλῖτες ὅταν ξαναγύρισαν στὴν Παλαιστίνη ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο καὶ πέρασε ἀπ' αὐτὴν πολλὲς φορὲς καὶ ὁ Ἰησοῦς καὶ τὴν ἐσφράγισε μὲ πολλὲς πράξεις τῆς Θεϊκῆς Δύναμης καὶ Χάρης.

***

Πρὸς τὰ Ν. Δ. συνορεύει, ἡ πεδιάδα τῆς Ἰεριχοῦς, μὲ τὴ Νεκρὴ Θάλασσα. Σ' αὐτὴν χύνεται καὶ ὁ Ἰορδάνης ποταμὸς καὶ σβύνει, πεθαίνει κυριολεκτικῶς, μέσα σ' αὐτήν, ἡ ζωογόνος δύναμη τοῦ ὑγροῦ του στοιχείου. Εἶναι γνωστό, ὅτι στὴ Νεκρὴ Θάλασσα φαινομενικῶς δὲν διαπιστώνεται κανένα σημάδι ζωῆς.

Τὸ συνόρεμα τοῦτο, τῆς πεδιάδας τῆς Ἰεριχοῦς μὲ τὴ Νεκρὴ Θάλασσα, δίνει ἀνάγλυφη τὴν εἰκόνα τοῦ συντροφιασμένου βαδίσματος τῆς Ζωῆς καὶ τοῦ Θανάτου. Εἶναι σύμβολο εὔγλωττο ποὺ ἀποκαλύπτει, πόσο ἀπαραίτητο εἶναι νὰ συνυπάρχουν καὶ οἱ δυὸ αὐτὲς φυσιολογικὲς ἐκδηλώσεις γιὰ τὴ διατήρηση τῆς ἁρμονίας τῶν Κόσμων καὶ γιὰ τὴ διαιώνιση τοῦ Κάλλους τῆς Ζωῆς. Εἶναι μέσα στὸν τάφον μόνον, ὅπου καὶ μόνον μπορεῖ νὰ ἀναγεννηθεῖ ἡ Ζωὴ γιὰ νὰ ἐνδυθεῖ ὅλην τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ τὴν αἴγλην τῆς λαμπροφόρου Ἀνάστασής της. Καὶ πραγματικά, ὁ βυθὸς τῆς Νεκρῆς Θάλασσας εἶναι τὸ λίκνο ὅλων τῶν δυνάμεων οἱ ὁποῖες ὅταν οἰστρηλατηθοῦν δημιουργοῦν τὸ θαῦμα τῆς ζωῆς. Ἀπὸ τὶς ἐπιστημονικὲς ἐξετάσεις τῶν συστατικῶν τῆς Νεκρῆς Θάλασσας, ἀποδείχτηκε ὅτι περιέχουν πλουσιώτατες, ὅλες τὶς ὕλες ἐκεῖνες ποὺ ἀποτελοῦν τὰ θεμέλια τῆς δομῆς τῆς Ζωῆς. Ἐπὶ πλέον ἐγκλείουν ἐξαιρετικὲς θεραπευτικὲς ἰδιότητες. Γι' αὐτὸ χτίζονται, στὶς ὄχθες της, πολυτελέστατα ξενοδοχεῖα καὶ ὅλες οἱ ἄλλες ἀπαιτούμενες ἐγκαταστάσεις ποὺ θὰ τὴν ἀναδείξουν σὲ νέα κολυμπήθρα τοῦ Σιλωάμ, ὅπου θὰ ξαναβρίσκουν τὴν ὑγεία τους ὅσοι πάσχουν ἀπὸ ρευματικὲς κι' ἄλλες παρόμοιες παθήσεις.

Τὴν πεδιάδα τῆς Ἰεριχοῦς ἡ Γῆ τὴν περιβάλλει μὲ μιὰ ἐντελῶς ἰδιαίτερη στοργή. Ἐκτὸς ἀπὸ τ' ἄφθονο πράσινο καὶ τὰ λογῆς λογῆς λουλούδια μὲ τὰ ὁποῖα τὴν ἔχει στολισμένη, τὴν ἔχει κλείσει καὶ στὸ βαθύτερο μέρος τῆς ἀγκαλιᾶς της καὶ ἔτσι τῆς ἐξασφάλισε ὅλη τὴ θαλπωρὴ γιὰ

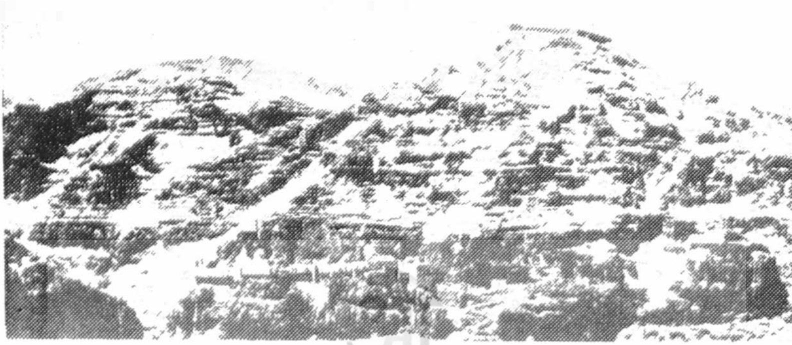
Ἡ Ἱεριχώ.

μιὰ εἰδυλλιακὴ ζωή. Ἡ πεδιάδα τῆς Ἱεριχοῦς ἀποτελεῖ μοναδικὸ φαινόμενο. Βρίσκεται τρακόσια μέτρα κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας καὶ ἔχει ἕνα κλῖμα ποὺ τῆς ἐξασφαλίζει μιὰ αἰώνια μυροβόλο ἄνοιξη. Δὲν σημειώνεται ἀξιοπρόσεχτη διαφορὰ στὶς τέσσερες ἐποχὲς τοῦ χρόνου.

Στὸ σημεῖο τοῦ Ἰορδάνη ποταμοῦ, ὅπου ἡ παράδοση ἐντοπίζει τὸ γεγονὸς τοῦ Βαπτίσματος τοῦ Ἰησοῦ, ἡ εὐλάβεια καὶ ἡ πίστη τῶν ὀπαδῶν τῆς Διδασκαλίας Του, ἔχει χτισμένο τὸ Μοναστῆρι τοῦ Βαφτιστῆ καὶ Ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Προδρόμου. Κι' ἐκεῖ, ὅσοι πιστοί, θὰ προσέρχωνται πάντοτε, γιὰ ν' ἀκοῦνε τὴ Φωνὴ ἀπὸ τὸν Οὐρανό, ποὺ θὰ βεβαιώνει «Οὗτος ἐστὶν ὁ Υἱός Μου ὁ ἀγαπητὸς ἐν ᾧ ηὐδόκησα» καὶ ἀφοῦ θὰ κατανοοῦν τὸν ὕψιστο συμβολισμὸ τοῦ θείου βαπτίσματος, θὰ αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκη νὰ ἀκολουθήσουν τὴν πορεία ποὺ χάραξε ὁ Λυτρωτὴς τοῦ Κόσμου Ἰησοῦς γιὰ νὰ φτάσουν στὴν πραγματικὴ ἀνθρώπινη εὐδαιμονία.

*
**

Ἀπὸ τὸ σημεῖο αὐτὸ ξεκινᾶμε καὶ μεῖς γιὰ νὰ ἀκολουθήσουμε τὰ βήματα τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὰ Ἱεροσόλυμα. Θὰ σταθοῦμε ὅμως κυρίως στοὺς Τόπους, τοὺς ὁποίους θεωροῦμε σὰν τοὺς σημαντικώτερους, γιατὶ πιστεύομε ὅτι

Ἄποψις τοῦ Ὄρους τῶν Πειρασμῶν.

αὐτοὶ τονίζουν ζωηρότερα καὶ φωτίζουν, μὲ λαμπρότερο φῶς, τὴ θεική Του προβολὴ καὶ τὴ μεγάλη ἀξία τοῦ ἔργου Του.

Στὰ δεξιά μας, μόλις ἐγκαταλείπομε τὴν πεδιάδα τῆς Ἱεριχοῦς, ὑψώνεται ἕνα ἀπότομο βουνό, ἀπόκρημνο κατὰ τὸ πλεῖστον. Σ' αὐτὸ τὸ βουνό, ἡ εὐσέβεια τῶν Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν, στὰ βράχια κάποιου γκρεμοῦ, ἔχτισε τὴν ἱερὴ Μονὴ τοῦ Σαρανταρίου Ὄρους ,ὅπως ἀποκαλεῖται τὸ βουνό.

Νομίζομε ὅτι τὸ σημεῖο τοῦτο ἀποτελεῖ τὸ σημαντικώτερο σταθμὸ στὴν ἐπίγεια ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ. Ἐκεῖ, κατὰ τὴ γνώμη μας, ἔλαμψε ἡ ἰδιότητά Του ἡ θεϊκὴ καὶ φανερώθηκε ἡ ὑπεράνθρωπη δύναμή Του. Ἐκεῖ τὸν προσκύνησαν, ἀληθινὸ Θεό, ὅλες οἱ Οὐράνιες Δυνάμεις, ὅλα τὰ ἔθνη καὶ ὅλοι οἱ αἰῶνες.

Ἀπάνου σὲ τοῦτο τὸ Ὄρος τοποθετεῖ τὸν Ἰησοῦ ἡ παράδοση, ὅταν ἀποσύρθηκε στὴν ἔρημο, γιὰ νὰ νηστέψει, νὰ προσευχηθεῖ καὶ νὰ στοχαστεῖ πρὶν ἀρχίσει τὸ δύσκολο ἔργο Του.

Σαράντα ὁλόκληρα ἡμερόνυχτα, (ἀπ' αὐτὸ καὶ ἡ ὀνομασία

Σπήλαια παλαιῶν χριστιανῶν στὸ Σαραντάρι.

τοῦ βουνοῦ Σαραντάρι) ἔμεινε ἐκεῖ καθηλωμένος ὁ Ἰησοῦς, παραδομένος στοὺς βαθύτερους στοχασμούς. Τὸ ἔργο γιὰ τὸ ὁποῖο εἶχε κληθεῖ ἦταν ὑπεράνθρωπο. Ἔπρεπε νὰ γενεῖ ὁ Λυτρωτής. Νὰ καταργήσει τὴ δύναμη τοῦ Κακοῦ. Νὰ ἀπαλλάξει τὸν ἄνθρωπο, ἀπὸ ὅλα τὰ δεσμὰ ποὺ ἐμποδίζουν τὴν ψυχή του νὰ καταστεῖ πηγὴ ἀγγελικοῦ φωτὸς μόνον. Ἦταν ἀνάγκη λοιπόν, νὰ αναμετρήσει τὶς δυνάμεις Του. Νὰ βεβαιωθεῖ, πρὶν ἀρχίσει, ἂν θ' αντέξει τὸ μέγα βάρος. Ἂν θὰ μπορέσει νὰ φέρει σὲ πέρας τὸ βαρύτατο ἔργο.

Οἱ στοχασμοί Του, Τὸν απορόφησαν ἐξ ὁλοκλήρου. Τόσο πολὺ ποὺ ξέχασε ὁλότελα τὸ ὑλικὸ μέρος τοῦ εἶναι Του. Μέχρις ὅτου, ὅπως ἀναφέρουν οἱ Εὐαγγελιστὲς «καὶ νηστεύσας ἡμέρας τεσσαράκοντα καὶ νύκτας τεσσαράκοντα ὕστερον ἐπείνασε».

Ἡ πεῖνα! Ὁ μέγας πειρασμός.

Ὁ Ἰησοῦς, στὴ μεγάλη δοκιμασία, ἀποδείχτηκε ὅτι εἶχε ἀπάνω Του τὴ σφραγίδα τῆς Θεϊκῆς Δωρεᾶς. Δὲν ἐδίστασε οὔτε στιγμή. Μὲ τὴν ἀπάντησή Του, ἀποστόμωσε τὸ Σατανᾶ. Καὶ χάραξε σαφῆ τὴν πορεία τῶν ἀληθινῶν ἀνθρώπων στὶς φοβερὲς στιγμὲς τῆς σωματικῆς πείνας.

«Οὐκ ἐπ' ἄρτω μόνον ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλὰ μὲ πάντα λόγον ἐξερχόμενον διὰ στόματος τοῦ Θεοῦ», ἀναφώνησαν τὰ πεινασμένα χείλη Του.

Σαφὴς ὁ λόγος. Πολὺ καθαρὴ ἡ διάκριση. Κι' ὁ ὁρισμὸς δὲν ἀφήνει ἀμφιβολία: Ὅποιος παρασύρεται ἀπὸ τὴν Πεῖνα, ἀκολουθεῖ πιὰ τὸ δρόμο τῆς διαστροφῆς τῆς ἀνθρώπινης φύσης. Ὅποιος ὅμως ἀντισταθεῖ, μέχρι τέλους, ἀκολουθεῖ τὴν Ἀρετὴ γιὰ τῆς ὁποίας, ἀποκλειστικῶς, τὴν ἐξυπηρέτηση πλάστηκε ὁ ἄνθρωπος.

Ἡ Χριστιανικὴ πίστη ἔχει ἐπισημάνει μιὰ πέτρα, στὴ Μονὴ Σαρανταρίου, καὶ τὴν λατρεύει περισσότερο κι' ἀπὸ τὴν Ἅγια Τράπεζα ἀκόμη. Γύρω ἀπ' αὐτὴν τὴν πέτρα εἶναι χτισμένο τὸ Ἱερὸ Βῆμα τῆς Ἐκκλησίας. Δίπλα της ἀκριβῶς ἔχει στηθεῖ καὶ ἡ Ἅγια Τράπεζα.

Ἀπάνου σ' αὐτὴν τὴν πέτρα, ὅπως βεβαιώνει ἡ παράδοση, ἦταν καθισμένος ὁ Ἰησοῦς, ὅταν ὁ Σατανᾶς ὑπέβαλε τὸν πρῶτο πειρασμὸ λέγοντας στὸν Ἰησοῦ ὅταν ἡ πεῖνα τὸν κατέτρωγε: «Ἐὰν εἶσαι πράγματι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἰπὲ νὰ γίνωσιν ἄρτοι οἱ λίθοι οὗτοι». Σ' αὐτὴν τὴν πέτρα, ὁλοχρονὶς ἰδιαίτερα ὅμως κατὰ τὶς γιορτὲς τοῦ Πάσχα κάθε χρόνο, τ' ἀμέτρητα πλήθη τῶν Χριστιανῶν προσκυνητῶν, προσφέρουν τὴν ἐκδήλωση τοῦ βαθύτατου σεβασμοῦ καὶ τῆς ἀκλόνητης πίστης τους σ' Ἐκεῖνον ποὺ τόσο πολὺ μόχθησε καὶ ὑπόφερε γιὰ τὴ δική τους ψυχικὴ σωτηρία. Εἶναι συγκινητικώτατο καὶ γραφικώτατο τὸ θέαμα καθὼς παίρνουν τὸν ἀνήφορο κι' ἀκολουθοῦν τὸ ἀπότομο, φιδίσιο, μονοπάτι πρὸς τὸ Μοναστήρι. Γέροι εἶναι οἱ περισσότεροι. Κανένας ὅμως δὲν κουράζεται καὶ δὲν ἐγκαταλείπει τὴ θέση του στὴν Ἱερὴ

Πορεία. Ἡ βαθειά τους πίστη, δίνει φτερὰ στὰ πόδια τους. Ἀνάλαφροι ὅλοι κι ἀκούραστοι, ἀκούραστοι, ἀνεβαίνουν τὸν ἀπότομο ἀνηφορικὸ δρόμο.

Στὴν κορφὴ τοῦ ἴδιου Βουνοῦ, ὑπέστη ὁ Ἰησοῦς καὶ τὸν τελευταῖο Πειρασμό. Ἐκεῖ ψηλὰ τὸν ἀνέβασε ὁ Διάβολος. Τοῦ 'δειξε ὅλους τοὺς τόπους ποὺ ἁπλωνόντουσαν, κάτου ἀπὸ τὰ πόδια τους καὶ γύρω γύρω τους, σ' ὅλη τὴν ξελογιαστικὴ φυσικὴ ὀμορφιά τους. Τὸν ἄφησε νὰ χορτάσει καὶ νὰ γοητευτεῖ ἀπὸ τὸ θέαμα. Κι' ὅταν τὸν εἶδε συνεπαρμένον, ἀπὸ τὰ θέλγητρα ποὺ θάμπωναν τὰ μάτια Του καὶ μέθαγαν τὴν ψυχή Του, Τοῦ εἶπε: «Ταῦτα πάντα θέλω σοῦ δώσει ἐὰν πεσὼν προσκυνήσεις με».

Πραγματικά, ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ Σαρανταρίου, εἶναι ἀφάνταστη ἡ ὀμορφιὰ τοῦ γύρω τοπίου. Θέλγεται τὸ Εἶναι τοῦ θεατῆ. Ὁ νοῦς του δίνεται ὁλόκληρος στὴν ἀπόλαυση τοῦ συναρπαστικοῦ ὁράματος. Ἂν σκεφτοῦμε, ἐπὶ πλέον, καὶ τὴ δεινὴ ψυχολογικὴ κατάσταση στὴν ὁποίαν βρισκότανε ὁ Ἰησοῦς, καταλαβαίνομε σὲ πιὸ κρισιμώτατο σημεῖο Τὸν ἔμπλεξε ἡ πρόταση τοῦ Σατανᾶ.

Ἀπὸ τὴν μιὰ μεριά: Ἡ τρομερὴ πεῖνα καὶ οἱ βασανιστικοὶ στοχασμοί σαράντα ὁλόκληρα ἡμερόνυχτα, Τὸν εἶχαν ἐξαντλήσει. Τοῦ εἶχαν, πρὸς τούτοις, φανερώσει καθαρὰ ποιὰ ἀμοιβὴ Τὸν περίμενε, ἂν προχωροῦσε στὴν ἐκπλήρωση τῆς ἀποστολῆς Του. Ἐξαντλητικοὶ κόποι. Δυσυπέρβλητα ἐμπόδια ποὺ συνεχῶς ὅλο καὶ περσότερο θὰ μάτωναν τὸ σῶμα Του καὶ τὴν ψυχή Του. Ἀκατάπαυτες οἱ κακόβουλες διώξεις. Ἀβάσταχτα καὶ διαρκῶς σκληρότερα τὰ βασανιστήρια. Τέλος τὸ ἀποκρουστικὸ καὶ ἐξευτελιστικὸ μαρτύριο τοῦ Σταυρικοῦ θανάτου. Ὅλα αὐτά. τά 'βλεπε καθαρώτατα μπροστά Του. Πολὺ φοβερώτερα ἰδίως κατὰ τὶς τελευταῖες ἀγωνιώδεις στιγμές Του, ὅταν ἔβλεπε καὶ τὴν ἐγκατάλειψή Του κι' ἀπὸ τοὺς ἀγαπημένους Του ἀκόμη. Καὶ τὴν ἐκδήλωση, ἐκ μέρους ὅλων ἐκείνων γιὰ τοὺς ὁποίους θὰ ἔπασχε, πλήρους ἀχαριστίας. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά: Τὸ ὑπέροχο θέαμα κι' ὅσα τοῦ ὑποσχέθηκε ὁ Σατανᾶς Τοῦ πρόσφεραν μιὰ ζωὴ ὁλόχαρη, γιομάτη ἀπολαύσεις καὶ ὑλικὸ πλοῦτο ἀστείρευτο.

Ὁ Ἰησοῦς ὅμως ἦταν ὁ Χριστὸς τοῦ Θεοῦ. Συνεπῶς, δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ πιαστεῖ στὴν παγίδα. «Ὕπαγε ὀπίσω μου Σατανᾶ. Γέγραπται προσκυνήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου καὶ Αὐτῷ μόνον λατρεύσεις», ὑπῆρξεν ἡ ἀπάντησή Του.

Τούτη ἡ στιγμὴ στέκεται ἡ σημαντικώτερη στὴν ἐπίγεια ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ. Τὸν ἀποκάλυψε πραγματικὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ. Τὸν ἀνάδειξε ἄξιο Λυτρωτὴ τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ πνεῦμα καὶ ἡ δύναμη τοῦ Θεοῦ ἐνοικοῦν πλέον καὶ μέσα Του. Αὐτὲς οἱ ὕψιστες καὶ ἀκατάλυτες Δυνάμεις θὰ Τὸν ὁδηγοῦν μελλοντικὰ καὶ θὰ ἐγγυῶνται τὴν ἐπιτυχία τοῦ ἔργου Του. Παραστατικώτατα συμβολίζει τοῦτο ὁ

Εὐαγγελιστὴς ὅταν ἀναφέρει: «Τότε», μετὰ τὴν ἀπάντηση τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὸν Σατανᾶν, «ἀφήνει Αὐτὸν ὁ Διάβολος. Καὶ ἰδοὺ ἄγγελοι προσῆλθον καὶ ὑπηρέτουν Αὐτόν».

⁂

Ὁ Ἰησοῦς ὑπῆρξε καὶ Μέγας Φυσιολάτρης. Τὶς γραφικώτατες ἀκτὲς τῶν θαλασσῶν τῆς Παλαιστίνης καὶ τὶς γοητευτικὲς ὀμορφιὲς τῶν Βουνῶν της διάλεγε πάντοτε, ὅταν αἰσθανότανε τὴν ἀνάγκη, νὰ παραδοθεῖ στοὺς στοχασμούς Του ἢ νὰ ἐξαγγείλει τὰ Θεϊκά Του Διδάγματα. Ἤξερε ὅτι μόνον τῆς θάλασσας ἡ γαλήνια ὄψη καὶ τῶν Βουνῶν ἡ δλόδροση αὔρα, εἶναι τὰ μόνα πολύτιμα βάλσαμα ποὺ μποροῦν νὰ μαλακώσουν καὶ νὰ γλυκάνουν τὴν ἀνθρώπινη ψυχή: Νὰ ξεπλύνουν καὶ νὰ ζωογονήσουν τ' ἀνθρώπινο πνεῦμα, ὥστε νὰ κατορθώσουν νὰ προσδεχτοῦν καὶ νὰ κάμουν οὐσία τους, κάθε ὑψηλὸ νόημα καὶ ἠθικὴ ἰδέα. Γιὰ αὐτὸ καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ Ὄρους ὁμιλία Του, τὴν ἄφησε νὰ γενεῖ ὁ ἀντίλαλος τῶν Βουνῶν ποὺ σχηματίζουν τὴν πανώρια θάλασσα τῆς Γαλιλαίας. Εἶναι δὲ ἡ θεικὴ αὐτὴ ὁμιλία, ὁ ἄφθαστος σὲ τελειότητα Καταστατικὸς Χάρτης τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς. Καθορίζει, μὲ ὑποδειγματικὰ ἀνθρώπινο τρόπο τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα. Ἐκθέτει, μὲ σαφήνεια, τὶς ὑποχρεώσεις τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸ Θεό, τὸν πλησίον καὶ τὸν ἑαυτόν τους. Τοποθετεῖ τὶς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων, καὶ πρὸς τὸν Οὐρανὸ καὶ ἐπὶ τῆς Γῆς, στὴν ἰδεωδέστερη βάση, μὲ τὸν ἰδανικώτερο τρόπο, ὥστε ἂν ρυθμισθοῦν σύμφωνα μ' αὐτόν, νὰ χαρακτηρίζει τὴν ἀνθρώπινη ζωὴ ἡ τελειότερη ἁρμονία.

⁂

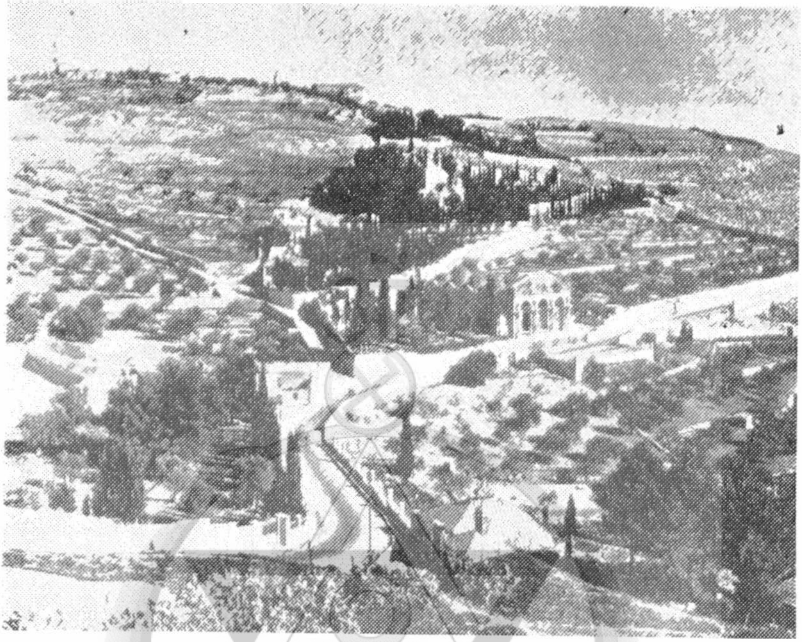
Μιὰ ἀκόμη ἀπόδειξη τῆς μεγάλης λατρείας Του πρὸς τὴ Φύση, θὰ μᾶς δώσει ὁ Ἰησοῦς, λίγες ὧρες πρὶν βαδίσει τὴν ὁδὸ τοῦ Μαρτυρίου Του. Αἰσθάνθηκε τὴν ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη, νὰ ἐμπιστευτεῖ σ' αὐτὴν πάλι τὸν ἑαυτόν Του καὶ ἀπ' αὐτὴν νὰ ἀντλήσει δυνάμεις γιὰ τὶς τραγικώτατες στιγμὲς ποὺ Τὸν περιμένουν.

Ἐπῆγε στὸ Ὄρος τῶν Ἐλαιῶν κι' ἀπομονώθηκε μέσα στὸν κῆπο τῆς Γεθσημανῆ. Ἐκεῖ, ἀνάμεσα στὶς πρασινάδες καὶ στὰ λουλούδια, ἀναλογίστηκε, τοὺς δρόμους ποὺ εἶδε ν' ἀνοίγουνται μπροστά Του, τότε ποὺ εἶχε ἀνεβεῖ στὴν κορυφὴ τοῦ Σαρανταρίου Ὄρους. Ἤθελε τώρα ν' ἀγναντέψει ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ Ὄρους τῶν Ἐλαιῶν, γιὰ νὰ βεβαιωθεῖ ἂν διέδραμε ὅλη τὴν πορεία, ὅπως τὴ διέγραψε τότε, κι' ἂν συμπλήρωσε τὸ ἔργο ποὺ εἶχε ἀναλάβει.

⁂

Εἶναι τούτη ἡ τελευταία Του δοκιμασία.

Ἄγχος καὶ ἀγωνία Τὸν καταλαμβάνουν. Τὸ γλυκύτατο πρόσωπό Του περιβρέχεται μὲ κρύον ἱδρῶτα, ὅσο προχωρεῖ στὴν ἐξέταση καὶ τὸν ἔλεγχο τῶν

Ἄποψις τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν.

πεπραγμένων. Ἡ συναίσθηση ὅτι ἡ ἐπὶ Γῆς Διακονία Του ἔφτασε στὸ τέρμα της ἐπιτείνει τὴν ἀγωνία Του. Τρέμει σύγκορμος ὅταν συλλογίζεται, ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχει μείνει τὸ ἔργον ἡμιτελές.

Πέφτει γονατιστός. Καὶ παρακαλεῖ τὸν Οὐράνιο Πατέρα νὰ Τὸν φωτίσει. Νὰ Τοῦ στείλει, μαζὶ μὲ τῆς ἄνοιξης τὰ μῦρα, καὶ μήνυμα ἂν μόχθησε ἐπάξια. Ἢ ἂν δὲν ὁλοκληρώθηκε ἀκόμη ἡ προσφορά Του. Ζητάει τὴν ἀπάντηση κι' ἀπὸ τοὺς Μαθητές Του. Γι' αὐτὸ πηγαίνει καὶ πρὸς αὐτούς. Τὶ φοβερὴ ὅμως ἀπογοήτευση ποὺ παίρνει ὅταν φτάνει στὸ μέρος ποὺ τοὺς εἶχε ἀφήσει!! Τοὺς βρίσκει νὰ κοιμοῦνται ἀντὶ νὰ παραστέκουν στὸ μαρτύριό Του. Αἰσθάνεται τότε τὴν πλήρη ἐγκατάλειψη.

Κορυφώνεται τὸ μαρτύριό Του, ὅταν ὁλομόναχος ἀποσύρεται πάλι γιὰ νὰ ὑποστεῖ, μέχρι τέλους, τῆς συνείδησής Του τὸν ἔλεγχο. Τὸ ἄγχος δὲ Τὸν ξεσκίζει ὅταν τελικῶς βεβαιώνεται, πὼς δὲν ἔχει τεθεῖ ἀκόμη ἡ σφραγίδα τῆς ὁλοκλήρωσης στὸ ἔργον Του. Πολὺ περσότερο μάλιστα, ὅταν βλέπει τὴ σφραγίδα αὐτή, ὁλοκάθαρη ἀπέναντι ἀπ' τὸν μυρολουσμένο κῆπο στὸν ὁποῖον βρισκότανε. Ἀπάνου στὸν κατάξερο καὶ βραχώδη λόφο τοῦ Γολγοθᾶ καὶ νἄχει τὴ μορφὴ τοῦ Σταυροῦ μὲ τὸ δικό Του Σῶμα καρφωμένο ἐπ' αὐτοῦ, μὲ τὰ χοντρότερα καρφιά.

Ἡ ἀνθρώπινή Του ὑπόσταση,

λυγίζει μπρὸς στὸ φριχτὸ θέαμα. Τὸ μυαλό Του θολώνεται: «Πάτερ εἰ δυνατὸν παρελθέτω τὸ ποτήριον τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ» ἀναφωνεῖ πρὸς τὸν Οὐρανό.

Ἡ σύγχυση ὅμως αὐτὴ δὲν κρατάει γιὰ πολύ. Ἐξεγείρεται ἀμέσως ἡ συναίσθηση τῆς θεϊκῆς ἀποστολῆς καὶ ξανακυριαρχεῖται πάλι ὅλη ἡ ὕπαρξή Του ἀπὸ τὴν ἀποφασιστικότητα τῆς ὁλοκλήρωσής της.

Ἀπὸ τὴ στιγμὴ αὐτή, κανένα πλέον ἐμπόδιο δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξει. Οἱ ἐμπτυσμοί: Οἱ κολαφισμοί: Τὰ ραπίσματα: Ὁ ἀκάνθινος στέφανος: Τῶν καρφιῶν τὰ ὀδυνηρότατα ξεσκίσματα: Ὅλα εἶναι ἀνίσχυρα. Ἡ μεγάλη, ἡ ὁριστική, τελειωτικὴ ἀπόφαση ἔχει ληφθεῖ.

***

Ὅποιος θ' ἀξιωθεῖ νὰ πάει στοὺς Ἅγιους Τόπους, θὰ ζήσει, ἐπὶ πλέον, κι' ὅλες τὶς χαρούμενες συγκινήσεις ποὺ θὰ τοῦ χαρίσει ἡ ἐπαφὴ μὲ τὴν ἱστορία τους, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἀβραάμ. Σώζονται καθαρὰ τὰ σημάδια τῆς πεντεχιλιόχρονης συνοχῆς της μὲ τὴ σημερινὴ ἐποχή.

Στὴ Χεβρών, τὴν παλαιότερη κι' ὀνομαστὴ πόλη ποὺ ἀναφέρει ἡ Παλαιὰ Διαθήκη, θὰ θαυμάσει τὰ ὑπέροχα ἔργα τῆς λεπτεπίλεπτης τέχνης, τῆς κατεργασίας τῆς ὑάλου, μὲ τὶς ἐξαίρετες πολύχρωμες εἰκόνες, ποὺ συνεχίζεται ὅπως καὶ πρὶν πέντε χιλιάδες χρόνια. Στὴ Χεβρὼν θὰ ἰδεῖ καὶ τοὺς τάφους τῶν Πατριαρχῶν, Ἀβραάμ, Ἰσαάκ, Ἰακώβ καὶ Ἰωσὴφ καὶ τῶν συζύγων τους. Φυλάσσονται μέσα σ' ἕνα Μουσεῖο — Μουσουλμανικὸ τέμενος τώρα, παλαιότερα ὅμως Χριστιανικὸ Ναὸ ποὺ τὸν ἔχει χτίσει ἡ Ἁγία Ἑλένη. Σήμερα διατηροῦν καὶ φροντίζουν τοὺς τάφους Χοτζάδες. Αὐτοὶ ἀνάβουν τὰ χριστιανικὰ καντήλια ποὺ καῖνε ἀκοίμητα.

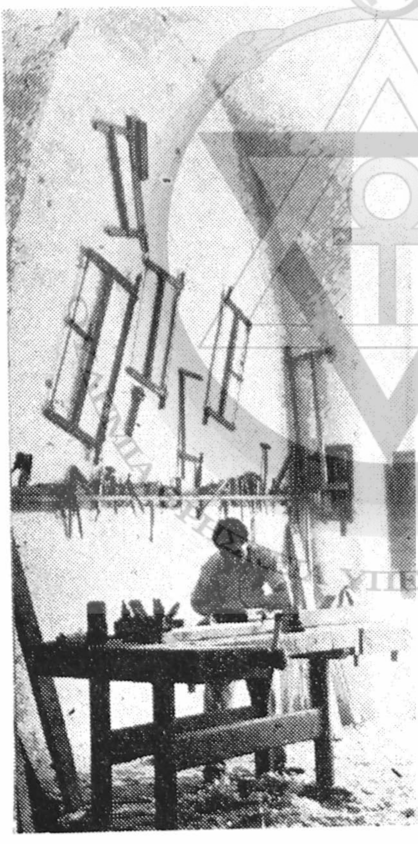
Στὴ Χεβρών, σύμφωνα μὲ τὴν παράδοση, κατοίκησε καὶ πέθανε ὁ Ἀδὰμ μετὰ τὴν ἐξορία του ἀπὸ τὸν Παράδεισο. Ἐκεῖ ἔζησε καὶ ὁ Νῶε καὶ οἱ ἀπόγονοί του μετὰ τὸν Κατακλυσμό.

Β.Δ., παρὰ τὴν Χεβρών, βρίσκεται (καὶ σήμερα, ὀγκώδης, μαραμένη καὶ σαθρὰ κατὰ τὸ πλεῖστον, στηριγμένη μὲ σιδηροδοκούς) Δρῦς τοῦ Μαμβρῆ, ὀνομαστή, κατὰ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη, γιατὶ ἐκεῖ ἐπῆγε καὶ ἔζησε ὁ Ἀβραάμ, ὅταν διαμοιράσανε μὲ τὸν ἀνεψιό του Λὼτ τὴ Γῆ στὴν ὁποίαν προηγουμένως συγκατοικοῦσαν. Κάτω ἀπ' τὴ Δρῦν αὐτὴν εἶχε στήσει τὴν σκηνή του ὁ Ἀβραάμ. Ἐκεῖ δὲ «ὤφθη αὐτῷ ὁ Θεὸς πρὸς τῇ δρυΐ Μαμβρῆ ἐν σχήματι τριῶν ἀγγέλων» καὶ ἀνήγγειλε στὸν Ἀβραάμ, ὅτι ἡ σύζυγός του Σάρα, θὰ τοῦ χαρίσει παιδί, τὸν Ἰσαὰκ καὶ ὅτι, γιὰ τὴν πίστη του πρὸς τὸ Θεό, εὐλόγισε ὁ θεὸς τὴ ζωή του καὶ τὸ σπέρμα του, καὶ ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του.

Στὸ ἴδιο μέρος, πλησίον τῆς Δρυὸς τοῦ Μαμβρῆ, εἶναι χτισμένο τὸ Ρωσσικὸ Μοναστῆρι τῆς Ἀνάληψης τοῦ Χριστοῦ. Σήμερα βρίσκεται σὲ παρακμή. Οἱ

μοναχοί, μετά τὴν πτώση τῆς Τσαρικῆς Ρωσίας, διέκοψαν κάθε ἐπαφὴ κι' ἀρνήθηκαν κάθε βοήθεια ἀπὸ τὸ νέο καθεστώς. Τρία γεροντάκια, ἐπιζοῦσαν ὅταν ἐπισκεφθήκαμε τὸ Μοναστῆρι, ἀποστεωμένα, ἀπὸ τὶς στερήσεις, σὰν τελευταία ἀναλαμπὴ τοῦ παληοῦ ρωσικοῦ μεγαλείου καὶ τῆς προσήλωσης τῆς ρωσικῆς ψυχῆς στὴ χριστιανικὴ πίστη.

Στὴ μέση τοῦ δρόμου, ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα στὴ Χεβρών, καὶ τρία χιλιόμετρα Ν.Δ. ἀπὸ τὴ Βηθλεέμ, ἀνάμεσα σὲ μιὰ καταπράσινη, τερπνότατη κοιλάδα, τὴν Αἰθάμ, σώζονται σ' ἄριστη κατάσταση οἱ τρεῖς τεράστιες Δεξαμενὲς τοῦ Σολομῶντος. Ἀπ' αὐτὲς ὑδρευόταν ἡ Ἱερουσαλὴμ καὶ διοχετεύεται καὶ σήμερα τὸ νερὸ στὴν περιοχὴ τῆς Ἁγίας Πόλης, ὅπου τότε ὁ περίφημος Ναὸς ἐπρόβαλε μὲ τὴν ἀσύγκριτη μεγαλοπρέπεια καὶ οἰκοδομικὴ του τελειότητα. Οἱ Δεξαμενὲς αὐτὲς ἦταν ἕνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα, ἀνάμεσα στὰ τόσα πολλὰ περίβλητα ἔργα, μὲ τὰ ὁποῖα, ὁ Σοφὸς Βασιληᾶς, ἐλάμπρυνε τὴ Βασιλεία του. Ἡ μεγαλύτερη Δεξαμενή, ἔχει μάκρος 177 μέτρα, πλάτος 60 καὶ βάθος 15 μ.

Ἐργαστήριο ἑνὸς μαραγκοῦ στὴ Ναζαρέτ.

*

Πολλὰ ἄλλα ἀκόμη σημεῖα σώζονται ποὺ συνδέουν τὴ μακρυνὴ ἐκείνη ἐποχὴ μὲ τὴ δική μας, σ' ὅλη τὴ χρονολογικὴ πορεία καὶ ποὺ μπορεῖ ὁ ἐπισκέπτης, νὰ τὴ ζήσει, χαρίζοντας στὸν ἑαυτό του, μιὰ σπάνια, μοναδικὴ ψυχικὴ καὶ πνευματικὴ χαρὰ καὶ ἱκανοποίηση.

*

Τέλος: Οἱ Ἕλληνες, ὅταν βρεθοῦν στοὺς Ἁγίους Τόπους, νοιώθουν καὶ μιὰ ἐπὶ πλέον, ὅλως ἰδιαίτερη χαρά, τὴν ὁποίαν κανένας ἄλλος προσκυνητὴς δὲν μπορεῖ νὰ τὴν αἰσθανθεῖ. Εἶναι ἐθνικὴ χαρά.

Τὴν προσφέρει τὸ γεγονός, ὅ-

τι ἡ Ἱερὴ αὐτὴ Ἑστία, ἀπὸ τὴν ὁποίαν πηγάζει τὸ Ἅγιο Φῶς τῆς Χριστιανικῆς Πίστης, εἶναι ἐμπιστευμένη στοὺς Ἕλληνες.

Ἐθνικὴ ἔξαρση καταλαμβάνει τοὺς Ἕλληνες, ὅταν βρεθοῦν στοὺς Ἁγίους Τόπους. Κανένα ἄλλο μέρος, ποὺ συνδέεται με τὴν Ἐθνική μας Ἱστορία δὲν μπορεῖ νὰ τοὺς τὴ χαρίσει.

Ἔχουν, λοιπόν, καὶ ἐθνικὸ καθῆκον, νὰ ἐπιτελέσουν οἱ Ἕλληνες, ὅταν πηγαίνουν προσκυνητὲς τῆς Ἁγίας Γῆς. Μὲ τὴν παρουσία τους προσφέρουν πολλὰ ἐκεῖ. Ἐνισχύουν ἀφάνταστα ἐκείνους ποὺ ἔχουν ἐπωμιστεῖ, τὸ βαρύτατο ἐθνικὸ κλῆρο. Τοὺς δίνουν δύναμη, γιὰ νὰ συνεχίζουν ἀκλόνητοι τὸ σκληρότατο ἀγῶνα ποὺ ἀδιάκοπα, μέρα καὶ νύχτα, διεξάγουν ἐναντίον τρομερῶν δυνάμεων, οἱ ὁποῖες προσπαθοῦν νὰ ὑποσκάψουν τὴν προνομιοῦχο ἐθνικὴ Ἑστία καὶ νὰ καταλάβουν τὴν τόσο σημαντικὴ ἔπαλξη, γιὰ νὰ πάψει νὰ ἀκτινοβολεῖται, ἀπ᾽ αὐτὴν σ᾽ ὁλόκληρον τὸν Κόσμο, ἡ μεγάλη ἀξία τοῦ Ἑλληνικοῦ Πνεύματος. Τοὺς προσφέρουν ἀκόμη τὴν ψυχικὴ ἱκανοποίηση, ὅτι κάθε Ἕλληνας, ὅλοι οἱ Ἕλληνες, τὸ Ἔθνος ὁλόκληρο συμπαρίσταται στὸν ἀγώνα τους.

Οἱ μεγάλοι, διαλεχτοὶ καὶ τιμημένοι ἀγωνιστὲς τοῦ Ἔθνους μας στὴν Ἱερουσαλήμ, ὅταν, Ἕλληνες προσκυνητὲς, σκύβουν γιὰ νὰ φιλήσουν εὐλαβικὰ τὸ χέρι τοῦ Πατριάρχη, νοιώθουν ἰδιαίτερη συγκίνηση. Τὴν προκαλεῖ ἡ συναίσθηση ποὺ γενιέται μέσα στὴν ψυχή τους, ὅτι καλὰ καὶ ἐπάξια ἀγωνίζονται. Καὶ εἶναι ἡ ἀλήθεια: Τοὺς ἀξίζει γι᾽ αὐτὸ κάθε σεβασμὸς καὶ κάθε ἔπαινος.

Ὅλοι ἀνεξαιρέτως: Οἱ Πατριάρχαι κατὰ πρώτιστον καὶ κυριώτατον λόγον: Ὅλοι, ὅταν μὲ τὴν σειρά τους βρέθηκαν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἱερῆς ἐπάλξεως ἀπὸ τοῦ Πρώτου μέχρι τοῦ σήμερον Προκαθημένου Μακαριωτάτου Πατριάρχου κ.κ. Βενεδίκτου τοῦ Α΄. Ὅλοι ἐπίσης οἱ Ἅγιοι Ἀρχιερεῖς διὰ μέσου ὅλων τῶν αἰώνων, καὶ τ᾽ ἄλλα μέλη τῆς Ἁγίας Ἀδελφότητος τοῦ Παναγίου Τάφου, ἀναδείχτηκαν ὅλοι ἄξιοι τῆς ὑψίστης ἀποστολῆς.

Ἡ Ἑλληνικὴ ψυχὴ ὑποκλίνεται βαθύτατα πρὸ τῶν Σεπτῶν τους μορφῶν. Προσφέρει ἀμέριστο τὸν σεβασμό της στὸ δυσχερέστατο καὶ μέγα ἔργο τους. Φιλεῖ μ᾽ ἄκρα εὐλάβεια τὸ Ἅγιο Χέρι τους.

Κ. Γ. ΤΣΕΛΛΟΣ

ΣΑΡΑΝΤΟΣ ΠΑΥΛΕΑΣ

Ὁρισμὸς

Ὅταν ἀκμάζει ὁ παγετὸς φορῶ τὴ ζέστα τοῦ ἥλιου,
τὴν πέτρα τοῦ βράχου ντύνομαι, ὅταν οἱ μέρες μου σκληραίνουν.
Ζητῶ τὸ Θεὸ σὰ ζῶο σπιτικό.
Τῆς νύχτας ἀρκετὰ δριμὺ
κι ἔρχεται τὸ ζῶο ἀκούγοντας τὴν ὁμιλία τοῦ ἀνθρώπου
καὶ φωνάζει στοῦ ζεστοῦ σπιτιοῦ καὶ τὰ παράθυρα,
τὸν Κύριό του παρακαλεῖ νὰ τοῦ ἀνοίξει.
Χτυποῦμε κι ἐμεῖς μὲ τὰ παρακαλέσματά μας
τοῦ Θεοῦ τὸ στολισμένο Σπίτι·
Ζητοῦμε προσωρινὰ καταφύγια
στηρίγματα καὶ κρύπτη.
Μὰ δὲν μᾶς ἀκούει ὁ Θεός. Ὁ ἄνθρωπος ἔχει τὴν ἐκλογὴ
νὰ πορευθεῖ τὸ δρόμο του ὅπως ποτάμι ὅπου στὴ θάλασσα προχωρεῖ,
πιστό, πιστότατο στὴν ἐλεύθερή του τὴν Ὑπακοὴ
καὶ τὴν ὁρισμένη του τὴν Κοίτη.

Πίστις - Ἐλπὶς - Ἀγάπη

ΑΠΟΣΤ. Π. ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΥ

Η ΠΙΣΤΙΣ, ἡ ἐλπὶς καὶ ἡ ἀγάπη χαρακτηρίζονται ὡς κατ' ἐξοχὴν χριστιανικαὶ ἀρεταί. Εἶναι πνευματικαὶ καὶ ἠθικαὶ ἐκδηλώσεις τοῦ θρησκευομένου ἐγώ· ἀλληλοσυνδέονται καὶ ἀλληλοσυμπληροῦνται· ἡ ἐλπὶς προϋποθέτει πίστιν καὶ ἡ ἀγάπη, ἐμποτίζουσα αὐτὰς μὲ τὰ εὐεργετικὰ καὶ ζωογόνα της κύματα, ἐνισχύεται ἀπὸ ἐκείνας καὶ εὑρίσκει τὴν πληρότητα τῆς ἐκδηλώσεώς της.

Ὁ ἄνθρωπος, ἀφ' ὅτου ἐνεφανίσθη ἐπὶ τῆς Γῆς, καὶ σήμερον ὁ πολιτισμένος λεγόμενος ἄνθρωπος, ἀπὸ τὰ πρῶτα βήματα τῆς ζωῆς του, συμπαρακολουθεῖται καὶ καθοδηγεῖται, φωτίζεται καὶ ἐνθαρρύνεται καὶ ἐμπνέεται ἀπὸ τὴν Πίστιν, τὴν Ἐλπίδα καὶ τὴν Ἀγάπην.

Πιστεύει εἰς Δημιουργὸν Ἀνωτάτην Δύναμιν καὶ εὐλαβεῖται Αὐτὴν καὶ σέβεται καὶ ἱκετεύει καὶ δοξάζει καὶ προσεύχεται νὰ τοῦ χαρίζῃ τὸ ἀγαθὸν τῆς ζωῆς καὶ πᾶν ἄλλο σωτήριον καὶ ὠφέλιμον.

Εὐφυέστατα ὁ πολυμαθέστατος Χαιρωνεὺς μύστης Πλούταρχος διδάσκει: (Πρὸς Κολώτην, κεφ. XXXI): «Εὕροις δ' ἂν ἐπιὼν (=δύνασαι νὰ εὕρῃς περιηγούμενος) καὶ πόλεις ἀτειχίστους, ἀγραμμάτους, ἀδουλεύτους (=χωρὶς δουλευτάς), ἀοίκους (χωρὶς σπίτια), ἀχρημάτους (χωρὶς ἔπιπλα καὶ σκεύη), νομίσματος μὴ δεομένους, ἀπείρους θεάτρων καὶ γυμνασίων (γυμναστηρίων)· ἀνιέρου δὲ πόλεως (πόλεως χωρὶς ἱερὰ) καὶ ἀθέου μὴ χρωμένοις εὐχαῖς, μηδ' ὅρκοις, μηδὲ μαντείαις, μηδὲ θυσίαις ἐπ' ἀγαθοῖς, μηδὲ ἀποτροπαῖς κακῶν, οὐδεὶς ἐστιν, οὐδ' ἔσται γεγονὼς θεατής...»

Η πίστις ἀποτελεῖ πνευματικὸν ἀλλὰ καὶ ἠθικὸν στήριγμα θεμελιῶδες τοῦ ἀνθρώπου. Παρακολουθεῖ τὴν γέννησιν καὶ ὕπαρξιν τοῦ ἀνθρωπίνου ἐγὼ καὶ συμπαρίσταται κατὰ τὴν διαβίωσίν του καὶ καθοδηγεῖ καὶ φωτίζει ἀμυδρῶς μὲν τὴν ἀτραπὸν κατὰ τὸν σύντομον γήϊνον βίον του, μὲ ἐκθαμβωτικοὺς δὲ προβολεῖς τὴν λεωφόρον τὴν ἄγουσαν εἰς μελλοντικήν, αἰωνίαν μακαριότητα.

Ἡ Ἐλπίς, κατὰ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν μυθολογίαν, (τὴν πλουσιωτάτην εἰς μυστηριακὴν γνῶσιν καὶ ὑψηλοτάτας ἠθικὰς ἀρχάς), ἐχαρακτηρίζετο ὡς «δαίμων», δηλ. θεότης,

νύμφη, πνεῦμα ἀγαθοποιόν, ἀλλὰ ἐνίοτε καὶ τιμωρόν.

Γνωστὸς ὁ μῦθος τῆς Πανδώρας, τῆς πρώτης πλασθείσης γυναικός. Τῆς ἐδωρήθη πολύτιμον κιβωτίδιον καὶ τῆς ἐδόθη ἡ ἐντολὴ νὰ τὸ κρατήσῃ κλειστόν. Ἡ γυναικεία περιέργεια παρεβίασε τὴν δοθεῖσαν ἀπαγορευτικὴν ἐντολὴν καὶ τὸ ἄνοιξε. Πρὶν προλάβῃ νὰ ἴδῃ τί περιεῖχεν, ἐξέφυγον αἱ κλεισμέναι κακίαι· ἀμέσως ἔσπευσε νὰ τὸ κλείσῃ καὶ μόλις ἐπρόλαβε νὰ συγκρατήσῃ ἐντὸς τοῦ κιβωτιδίου τὴν Ἐλπίδα μόνην...

Τὸ σμῆνος τῶν κακιῶν, τῶν πρὶν κλεισμένων καὶ περιωρισμένων, ἐπλημμύρησε τὴν κοινωνίαν τῶν ἀνθρώπων καὶ τοὺς ταλαιπωρεῖ καὶ θλίβει καὶ βασανίζει καὶ καταστρέφει· μόνη ἡ Ἐλπίς, παραμένουσα μέσα των, τοὺς παρηγορεῖ καὶ ἐνθαρρύνει καὶ σώζει.

Ὁ μῦθος δείχνει τὴν Ἐλπίδα, ὅπως εἴπομεν, «δαίμονα» δηλ. Θεότητα οὐδετέραν — κλεισμένην μαζὶ μὲ τὰς κακίας—· αὐτὸ σημαίνει ὅτι ὅπως καὶ ἡ τύχη, εἶναι κακὴ τύχη καὶ καλὴ τύχη, οὕτω καὶ ἡ ἐλπὶς ἀγαθοποιός, ἀλλὰ καὶ ἐλπὶς κακοποιός.

Ἡ Ἀ γ ά π η, τρίτον, ὑπὸ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς μυθολογίας προβάλλεται ὡς ἡ πρώτη γεννηθεῖσα θεότης, δηλ. θεία δημιουργικὴ δύναμις, μὲ τὸ ὄνομα Ἔ ρ ω ς.

Ἐκ τοῦ Χάους προῆλθεν ὁ Οὐρανὸς καὶ ἡ Γῆ. Οὐρανὸς εἶναι συμβολικὴ ἔκφρασις τοῦ νοητοῦ, τοῦ ἀΰλου, τοῦ πνευματικοῦ στοιχείου τοῦ Σύμπαντος· «Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς Οὐρανοῖς» (εἰς τὸν πνευματικὸν κόσμον)· Πνεῦμα ὁ Θεός. Ἡ Γῆ συμβολίζει τὸ ὑλικόν, τὸ αἰσθητόν, τὸ στερεόν, τὸν χῶρον· χῶρον καὶ χρόνον ἀπαιτεῖ ἡ γένεσις τῶν αἰσθητῶν ὄντων.

Ἐκ τῆς ἑνώσεως Οὐρανοῦ καὶ Γῆς (ἤτοι τοῦ ἀΰλου, τοῦ πνευματικοῦ καὶ νοητοῦ) καὶ ἀφ' ἑτέρου τοῦ ὑλικοῦ (αἰσθητοῦ) στοιχείου ἐγεννήθη ἡ πρώτη θεότης, μὲ δημιουργικὰς δυνάμεις, ὁ Ἔ ρ ω ς κατὰ τὴν θεογονίαν, ἡ φ ι λ ό τ η ς κατὰ τοὺς φιλοσόφους, ἡ Ἀγάπη.

Διὰ προκλήσεως ἑκάστοτε ὑπὸ τῆς θείας πνοῆς τῆς Ἀγάπης (Ἔρωτος), τῆς πρώτης καὶ μεγίστης καὶ ἀρίστης δημιουργικῆς δυνάμεως, γεννῶνται, διατηροῦνται καὶ ζοῦν αἱ ποικίλαι μορφαὶ τῶν ὄντων (τῶν αἰσθητῶν). Ὅταν παύσῃ ἡ θερμουργὸς ὑπὸ τῆς Ἀγάπης συγκράτησις καὶ ἰσορρόπησις τῶν ἑνωτικῶν στοιχείων, παύει καὶ ἡ ζωή των καὶ ἐπέρχεται ἡ διάλυσις τ. ἔ. ὁ θάνατος.

Ἡ ἀγάπη προκαλεῖ τὴν ἕνωσιν· ἡ ἕνωσις τὴν γέννησιν νέων μορφῶν· τῶν γεννητόρων ἡ στοργικὴ θαλπωρὴ διατηρεῖ, αὐξάνει, ἀναπτύσσει· «ἀπὸ τὸ «γάμμα»: Ἡ Πίστις, ἡ Ἐλπίς, ἡ Ἀγάπης.

Ἀλλὰ προβάλλεται τὸ ἐρώτημα: Ἡ Πίστις, ἡ Ἐλπίς, ἡ Ἀγάπη εἶναι ἀρεταί, ὅπως χαρα-

κτηρίζονται, ἢ εἶναι ἀνταύγεια ἄκρου ἀγαθοῦ, ἐκ τοῦ Ἀπολύτου, τοῦ Ἀπείρου Ἀγαθοῦ ἐκδηλούμεναι εἰς τὸν ἄνθρωπον;

Ἀρετὴν καλοῦμεν τὴν μόνιμον ψυχικὴν διάθεσιν πρὸς τὸ πράττειν τὸ ἀγαθὸν καὶ ἀποφεύγειν τὸ κακόν. (Ἀγαθόν, κατὰ Πλάτωνα, ἐκεῖνο ποὺ σώζει καὶ ὠφελεῖ· κακὸν τὸ ἀντίθετον δηλ. αὐτὸ ποὺ βλάπτει καὶ διαλύει).

Ὁ Πλάτων διδάσκει ὅτι μία καὶ ἑνιαία εἶναι ἡ ἀρετὴ που ἔχει μέσα εἰς τὸ ἐγὼ τὴν πηγήν της. Ἐπὶ μέρους ἀρετὰς καθορίζει τέσσαρας: τὴν φ ρ ό ν η σ ι ν μὲ ἕδραν τὸν ἐγκέφαλον, ἀρετὴν τοῦ λογιστικοῦ (δηλ. τῆς διανοήσεως) ποὺ ἔχει ἰδανικὸν τὴν Σ ο φ ί α ν. Τὴν ἀ ν δ ρ ε ί α ν ἔπειτα μὲ ἕδραν τὴν καρδίαν, ἀρετὴν τοῦ θυμοειδοῦς. Τὴν σ ω φ ρ ο σ ύ ν η ν, τρίτον, μὲ ἕδραν τὸν στόμαχον, ἀρετὴν τοῦ ἐπιθυμητικοῦ. Τέλος, τετάρτη ἡ δικαιοσύνη, ποὺ προσδίδει τὴν ἁρμονίαν καὶ ἰσορροπίαν εἰς τὰς τρεῖς ἄλλας. Αἱ ἀρεταὶ αὐταί, κατὰ Πλάτωνα, ἀποτελοῦν θεῖα ἀγαθά, ἐνῶ ἀνθρώπινα ἀγαθὰ εἶναι, κατὰ σειρὰν ἀξίας, ἡ ὑγεία, τὸ κάλλος, ἡ ἰσχύς, ὁ πλοῦτος καὶ ἄλλα.

Ὁ Ἀριστοτέλης παραδέχεται: «οὐχ ὥσπερ οἱ πολλοὶ οἴονται (δηλ. νομίζουν) τῆς ἀρετῆς ἀρχὴ καὶ ἡγεμών, ὁ λ ό γ ο ς, ἀλλὰ τὰ π ά θ η». Ἤτοι δὲν δέχεται, ὅπως ὁ Σωκράτης, τῆς ἀρετῆς αἰτίαν τὴν γνῶσιν, τὴν μάθησιν ,ἀλλὰ συναισθηματικὰ καὶ βουλητικὰ αἴτια. Καὶ συνεχίζει: «Ἔστιν ἄρα ἀρετή, ἕξις προαιρετικὴ ἐν μεσότητι οὖσα τῇ πρὸς ἡμᾶς ὡρισμένη λόγῳ καὶ ὡς ἂν φρόνιμος ὁρίσειεν». (Ἠθ. Νικ. 1106 β) 36). Ἤτοι: Ἡ ἀρετὴ εἶναι α) ἕ ξ ι ς δηλ. σταθερὰ ψυχικὴ διάθεσις διὰ τῆς ἐπαναλήψεως ἀποκτωμένη· β) κ α τ ὰ π ρ ο α ί ρ ε σ ι ν (ἐκλογὴν) ἐκ τῆς ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως ἐξαρτωμένη· γ) κεῖται εἰς τὸ μέσον δύο κακιῶν ποὺ ἀποτελοῦν τὰ ἄκρα, τῆς ὑ π ε ρ β ο λ ῆ ς ἄνω καὶ τῆς ἐ λ λ ε ί ψ ε ω ς κάτω π.χ. ἡ ἀ ν δ ρ ε ί α εἶναι ἀρετή, κειμένη μεταξὺ τῆς θ ρ α σ ύ τ η τ ο ς, ἄνω — ὑπερβολῆς — καὶ τῆς δ ε ι λ ί α ς, κάτω — ἐλλείψεως — ποὺ ἀποτελοῦν κακίας, ὡς ἀκρότητες.

Ἂς ἐξετάσωμεν ὅμως: Ἐφαρμόζεται, ὁ πράγματι εὐφυέστατος ὁρισμὸς τοῦ Ἀριστοτέλους, περὶ ἀρετῆς καὶ διὰ τὰς ὑπὸ μελέτην Π ί σ τ ι ν, Ἐ λ π ί δ α καὶ Ἀ γ ά π η ν; Ἔχουν δηλ. αἱ ἔννοιαι αὐταὶ ποσόν, ἤτοι δύνανται νὰ νοοῦνται συμπτυσσόμεναι (εἰς ἔλλειψιν) ἢ ἐπεκτεινόμεναι (εἰς ὑπερβολὴν) ἵνα ἐκδηλώνωνται ὡς κακίαι;

Ὁ ἴδιος ὁ Ἀριστοτέλης ἐπὶ τοῦ ἐρωτήματος τούτου ἀπαντᾷ: ὅτι ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν καὶ τὸν ὁρισμόν, τοῦ τί εἶναι ἀρετή, ἀποτελεῖ μεσότητα· κατ' ἀξιολόγησιν ὅμως ἀπὸ ἠθικῆς ἀπόψεως καὶ βάθους, ἡ ἀρετὴ ἀποτελεῖ τὸ ἄριστον, τὸ τέλειον, τὸ ἄφθαστον.

Ἡ Πίστις, ἡ Ἐλπὶς καὶ ἡ Ἀ-

γάπη δὲν εἶναι μεσότητες (κατὰ τὸν Ἀριστοτέλειον ὁρισμόν). Δὲν συνοδεύονται ἀπὸ κακίας, τὰς ἀκρότητας, ἔλλειψιν καὶ ὑπερβολήν. Κάθε μία, αὐτὴ καθ' ἑαυτήν, ἀποτελεῖ ἀγαθὸν ἐπεκτεινόμενον εἰς βάθος καὶ ὕψος ἄπειρον. Ἐκεῖ εἰς τὸ ἄπειρον βάθος καὶ ὕψος, τὸ ἀσύλληπτον ἀπὸ τὸν ἀνθρώπινον νοῦν, συναντᾷ τὸν Παντοκράτορα Δημιουργόν...

Διότι, τ ὸ Ἀ γ α θ ό ν, λέγει ὁ Ἑρμῆς ὁ Τρισμέγιστος πρὸς τὸν Ἀσκληπιὸν (Τομ. Ι, σελ. 72 ἐκδ. Γαλλ.), «τ ὸ Ἀ γ α θ ὸ ν ἐ ν ο ὐ δ ε ν ί ἐ σ τ ι ν ε ἰ μ ὴ ἐ ν μ ό ν ῳ τ ῷ Θ ε ῷ, μ ᾶ λ λ ο ν δ ὲ τ ὸ Ἀ γ α θ ὸ ν Α ὐ τ ὸ ς ὁ Θ ε ὸ ς ἀ ε ί». Καὶ ὁ ἴδιος διδάσκει: «Τὸ Ἀγαθὸν τοῦτ' ἐστίν, ὁ Θεός. Μὴ οὖν εἴπῃς ἄλλο τι ἀγαθόν, ἐπεὶ (διότι) ἀσεβεῖς» (Λογ. Β΄). Ἡ Πίστις, λοιπόν, ἡ Ἐλπὶς καὶ ἡ Ἀγάπη δὲν εἶναι αὐτούσιον τὸ ἀγαθόν, ἀλλὰ ἀγαθότης ἀντικατοπτριζομένη ἐκ τοῦ ἀπείρου Ἀγαθοῦ, τοῦ Θεοῦ. Καὶ αὗται, ὅπως καὶ ὁ Νοῦς ,κατὰ τὸν Ἑρμῆν, χαρακτηριζόμενος σὰν ἀγαθόν. «Ὁ Ν ο ῦ ς οὐκ ἔστιν ἀποτετμημένος (ἀποκομμένος) τῆς οὐσιότητος τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὥσπερ ἡπλωμένος καθ' ἅπερ (καθὼς ἀκριβῶς) τὸ τοῦ Ἡλίου φῶς».

Ἡ Πίστις, ἡ Ἐλπὶς καὶ ἡ Ἀγάπη εἶναι διὰ τὸν ἄνθρωπον δ ι α θ έ σ ε ι ς κ α ὶ ἐ κ δ η λ ώ σ ε ι ς ἀ γ α θ ό τ η τ ο ς, διαφόρου ὅμως ἐντάσεως εἰς ἕνα ἕκαστον.

Ἡ Πίστις, πρώτη, δὲν στηρίζεται ἐπὶ δεδομένων τῶν αἰσθήσεων ἢ ἐπὶ λογικῶν συμπερασμάτων ἢ ἐπὶ συναισθηματικῶν μόνον ἐρεισμάτων. Ἡ Πίστις εἶναι προϊὸν τῆς ἕκτης λεγομένης αἰσθήσεως, τῆς ὁποίας ἐπὶ μέρους ἐκδηλώσεις εἶναι ἡ προαίσθησις, ἡ διαίσθησις, ἡ διόρασις, ἡ διακοή, καὶ αἱ λοιπαὶ ὑπερφυσικαὶ τοῦ Ἐγὼ ἰδιότητες, μὲ τὰς ὁποίας ὅλοι μὲν εἴμεθα προικισμένοι, εἰς μέγαν ὅμως βαθμὸν ἐξαίρετοι προσωπικότητες.

Οἱ μύσται, οἱ ἅγιοι, οἱ ἱδρυταὶ θρησκειῶν, ὑπῆρξαν πολύτιμα σκεύη ἐκλογῆς, φορεῖς ἀποκαλύψεως ἐπὶ τῆς ὁποίας στηρίζεται ἡ θρησκευτικὴ Πίστις. Ἡ Π ί σ τ ι ς ε ἰ ς α ἰ ω ν ί α ς ἀ λ η θ ε ί α ς κ α ὶ μ ί α ἀ κ α τ ά λ υ τ ο ς κ α ὶ π ρ ώ τ η κ α ὶ μ ε γ ί σ τ η ἀ λ ή θ ε ι α ε ἶ ν α ι ἡ γ ν ῶ σ ι ς Θ ε ο ῦ.

«Ἐ γ ώ ε ἰ μ ι ἡ ἀ λ ή θ ε ι α κ αὶ ὁ ἀ κ ο λ ο υ θ ῶ ν ἐ μ ο ὶ ἐ ν τ ῇ ἀ λ η θ ε ί ᾳ π ο ρ ε ύ ε τ α ι», διδάσκει ὁ μόνος Μέγας Διδάσκαλος, ὁ γλυκύτατος Ἰησοῦς.

Ἡ Πίστις εἶναι ἐκείνη ἡ ὁποία στηρίζει τὸν ἄνθρωπον· δίδει νόημα εἰς τὴν ζωήν· ὁπλίζει μὲ ἀκαταβλήτους δυνάμεις εἰς συνεχῆ καὶ ἐπίπονον ἀγῶνα· μετριάζει τὴν θλῖψιν καὶ τὸν πόνον· παρηγορεῖ· φωτίζει τὸν κοπιώδη δρόμον τοῦ βίου· ἀφήνει νὰ φαίνεται εἰς τὸ βάθος τοῦ δρόμου ἡ Ἐ λ π ί ς, καὶ εἰς τὸν πρόσκαιρον γήϊνον βίον ἀναλαμπαὶ εὐτυχίας, ἀλλὰ καὶ μετὰ θάνα-

τον «τόπου φωτεινοῦ, τόπου χλοεροῦ, ἔνθα ἀπέδρα πᾶσα ὀδύνη, λύπη, στεναγμὸς» κατὰ τὸν ὑμνῳδόν. Προβάλλει ἐκεῖ τὸν παράδεισον τῆς ἠρεμίας, τὴν αἰωνίαν μακαριότητα. Πόσοι ὅμως ἔχουν πράγματι Πίστιν;

«Ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· ἐὰν ἔχητε πίστιν καὶ μὴ διακριθῆτε οὐ μόνον τὸ τῆς συκῆς ποιήσετε, ἀλλὰ κἂν τῷ ὄρει τούτῳ εἴπητε, ἄρθητι καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν, γενήσεται· καὶ πάντα ὅσα ἐὰν αἰτήσητε ἐν τῇ προσευχῇ, πιστεύοντες, λήψεσθε». — (Ματθ. κα΄, 21).

Καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς (ιζ΄, 6). — «Εἶπε δὲ ὁ Κύριος· εἰ ἔχετε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐλέγετε ἂν τῇ συκαμίνῳ ταύτῃ· ἐκριζώθητι καὶ φυτεύθητι ἐν τῇ θαλάσσῃ· καὶ ὑπήκουσεν ἂν ὑμῖν».

Οἱ ὅσιοι, οἱ μάρτυρες, οἱ ἅγιοι τῆς πίστεως, διὰ τῆς πίστεως καὶ τῆς προσευχῆς, τῆς ἐντόνου καὶ ἀληθοῦς πίστεως, ἐπέτυχον ὑπερφυσικὰ ἐπιτεύγματα. Ἡ Πίστις, ὑπὸ τοῦ **Χριστοῦ** συνδυάζεται μὲ τὴν προσευχήν· διὰ τῆς πίστεως, τῆς νηστείας καὶ τῆς προσευχῆς, ὡς γνωστόν, οἱ Ἅγιοι ἐθαυματούργησαν. Ἡ ἀνάγκη τῆς προσευχῆς, ὡς στηρίγματος τῆς πίστεως, ἐπιμαρτυρεῖ τὴν θειότητα αὐτῆς· ἐκπορεύεται, ὡς ἀγαθότης, ἐκ τοῦ Παναγάθου Θεοῦ· διὰ τῆς προσευχῆς, δηλ. τῆς νοερᾶς μετὰ τοῦ Θεοῦ ἐπικοινωνίας, δέχεται τῆς ἀγαθότητος τὰ κύματα, μετατρεπόμενα ἀπὸ τοὺς ἔχοντας Πίστιν, «ὡς κόκκον σινάπεως», εἰς θαύματα.

Ὁ Ἅγιος Ἰγνάτιος, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν παράδοσιν ἦτο τὸ μικρὸν παιδίον τὸ ὁποῖον ὁ Χριστὸς ἐπῆρε καὶ ἐτοποθέτησε μεταξὺ τῶν μαθητῶν του, εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολήν του διδάσκει: «Εἶσθε λίθοι **Ναοῦ**, προητοιμασμένοι δι᾽ οἰκοδομὴν Θεοῦ πατρός, ἀνυψωθέντες διὰ τοῦ Συμβόλου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, *τοῦ Σταυροῦ*, καὶ χρησιμοποιοῦντες ὡς *σχοινίον τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τὴν Πίστιν σας ὡς τροχαλίαν καὶ τὴν ἀγάπην ὡς ὁδὸν ὁδηγοῦσαν πρὸς τὸν* **Θεόν**». Ἡ *Πίστις*, κατὰ τὴν θαυμασίαν καὶ συμβολικὴν αὐτὴν διδαχὴν τοῦ Ἁγίου Ἰγνατίου, εἶναι ἡ τροχαλία ἀνυψώσεως πρὸς τὴν τελείωσιν, πρὸς τὴν θέωσιν· ἡ *Ἐλπίς*, συμβολιζομένη διὰ τοῦ Σταυροῦ, ἐμβλήματος μαρτυρίου, ἀλλὰ καὶ ἀπολυτρώσεως καὶ σωτηρίας, ἀποτελεῖ τὸ ὄχημα ἀνόδου· μᾶς φέρει εἰς τὰ πτερά της, οὐδ᾽ ἐπὶ στιγμὴν ἐγκαταλείπουσα ἡμᾶς καὶ εἰς τοὺς μεγαλειτέρους κινδύνους καὶ εἰς τὰς βαρυτέρας ὀδύνας. Ἡ Ἐλπὶς κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους ἐσυμβολίζετο καὶ διὰ τῆς *ἀγκύρας*, ὀργάνου ἀσφαλείας διὰ τὸ ἐλλιμενισμένον σκάφος. Τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, διὰ τοῦ ὁποίου ἀπεκαλύφθη ἡ *ἀλήθεια*, *εἶναι* τὸ *σχοινίον*, δηλ. ὁ σύνδεσμος τῆς *Πίστεως πρὸς τὴν*

Ἐ λ π ί δ α καὶ τὴν ἀποκαλυφθεῖσαν ἀλήθειαν τ. ἔ. τὸν Θεόν, τὴν Ἄπειρον Ἀγάπην.

Ἡ Ἀ γ ά π η, ὡς ἀνθρωπίνη διάθεσις καὶ ἐκδήλωσις, ἀποτελεῖ τὴν ὁδὸν πού φέρει πρὸς τὸν Θεόν. Καὶ κατὰ τὸν Ζάϊψ, ἅγιον τοῦ Ἰνδουϊσμοῦ : «Ἡ ἀγάπη περισσότερον παρὰ ἡ νόησις, εἶναι ὁ δρόμος πού ὁδηγεῖ πρὸς τὸν Θεόν».

Ἡ ἀλληλοεξάρτησις τῶν τριῶν ἐννοιῶν: Πίστεως, Ἐλπίδος, Ἀγάπης, εἶναι τόσον στενή, ὥστε εἶναι ἀδύνατος ἡ πλήρης κατανόησις τῆς μιᾶς ἄνευ τῆς συσχετίσεως μὲ τὰς ἄλλας δύο.

Ἡ Π ί σ τ ι ς εἶναι ἡ ἀρχή, ἡ αἰτία, ἡ ἐκκίνησις, ὁ φάρος προσανατολισμοῦ· ἡ Ἐ λ π ὶ ς εἶναι τὸ κίνητρον, τὸ ὄχημα, τὸ κατ' ἐξοχὴν προστατεῦον τὸν ἄνθρωπον στήριγμα, βοηθὸς καὶ συμπαραστάτης κατὰ τὸν περιπετειώδη καὶ ἀγωνιώδη τοῦ βίου δρόμον· μᾶς ὁπλίζει ἡ Ἐλπὶς μὲ ὑπομονήν, ἐπιμονήν, ἐγκαρτέρησιν, θάρρος, ἀλλὰ καὶ μακροθυμίαν, παρηγορίαν, ἀνακούφισιν.

Ἡ Ἀ γ ά π η, τέλος, ἡ ὑψίστη καὶ μεγίστη, διαπερᾷ καὶ ἐμποτίζει τὰς δύο ἄλλας, διὰ τῶν εὐεργετικῶν της κραδασμῶν, τὰς συνοδεύει καὶ συμπαρίσταται· ἀποτελεῖ δρόμον πρὸς μακαριότητα, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπιστέγασμα καὶ ἔπαθλον καὶ στέφανον τοῦ σκληροῦ τῆς ζωῆς ἀγῶνος.

«Ἀγαπᾶτε ἀλλήλους καὶ «ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν», τὰ χρυσᾶ παραγγέλματα τοῦ Θεανθρώπου. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος δίδει βαθυστοχάστους χαρακτηρισμοὺς περὶ Ἀγάπης. «Πλήρωμα νόμου Ἀγάπη» (πρὸς Ρωμ.) «Ὁ πᾶς νόμος ἐν ἑνὶ πληροῦται, ἐν τῷ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν», (Γαλ. ε', 14). Καὶ τὸ εὐγλωττότερον ἐγκώμιον περὶ ἀγάπης εἰς τὴν πρὸς Κορινθίους Α', ΙΓ', 1—13 εἰς τὸ ὁποῖον καταλήγει· «Ἡ Ἀγάπη... πάντα στέργει, πάντα π ι σ τ ε ύ ε ι, π ά ν τ α ἐ λ π ί ζ ε ι, πάντα ὑπομένει... Νυνὶ δὲ μένει ΠΙΣΤΙΣ, ΕΛΠΙΣ, ΑΓΑΠΗ, τὰ τρία ταῦτα· μείζων δὲ τούτων ἡ Ἀγάπη».

Τὰ ζωογόνα τῆς Ἀγάπης κύματα ἀποτελοῦν δημιουργικὸν τῆς φύσεως νόμον. Ἡ ἐκ τῆς Ἀγάπης ἀγαθότης ἀκτινοβολεῖ εὐεργετικὰς αὔρας· στοργὴν πρὸς τὰ τέκνα· συμπάθειαν, ἀφοσίωσιν, φιλανθρωπίαν, ἐλεημοσύνην πρὸς τὸν συνάνθρωπον· νουθεσίαν καὶ εὐλογίαν ἀπὸ τὸν Ἅγιον· μακροθυμίαν, χάριν, εὐσπλαγχνίαν, ἔλεος ἀπὸ τὸν Ὕψιστον.

Ἡ Ἀγάπη εἰς πᾶσαν θρησκείαν ἀποτελεῖ τὸ Α καὶ Ω τῆς ἠθικῆς διδασκαλίας. Εἶναι ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος πάσης ἀγαθότητος. Ἀπεκλήθη ἡ οὐσία τῆς ἠθικότητος.

ΑΠΟΣ. Π. ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΝΑΝΑ Π. ΚΟΝΤΟΥ

Ἀμφικτυονίες

Οἱ τελευταῖες ἀχτίδες
λούζουν χρυσίζοντας καθὼς πέφτουν
τὰ ρουμπίνια, τὰ σμαράγδια
τοῦ ἀγροῦ...
Σὰ νὰ πυρπολήθηκε ἡ ἱερὴ γῆ
σὰ νὰ κατέβηκαν τ' ἄστρα...

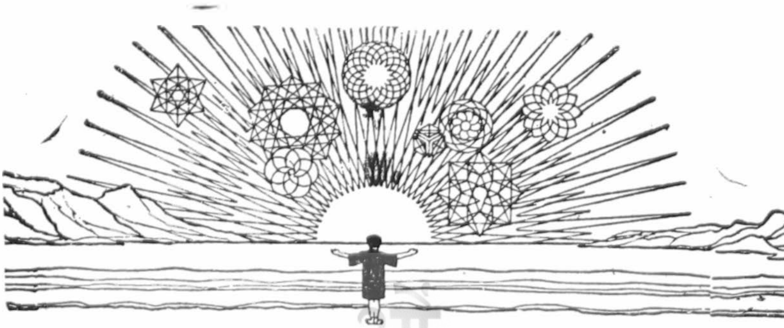
Μητέρες,
πρέπει νὰ πάψουν τὰ δάκρυα.
Γιατὶ ἔρχονται οἱ ἄνθρωποι
γιὰ νὰ ταφοῦν κάτω στὴ χλόη;
Γιατὶ τάχα ὁ ἄνθρωπος, πρέπει
νὰ σκοτώνη τὸν ἄνθρωπο;

Τὰ χρώματα παιχνιδίζουν στὸν ἥλιο
μὲ ἀνταύγιες στὴ Δελφοῦσα, στὴν Κασταλία,
ἡ Δελφικὴ Ἰδέα ὑψώνει τὴ στοργικὴ της φωνὴ
γιὰ τὰ τωρινὰ καὶ γιὰ τὰ μελλούμενα.

Ποτάμια κυλῖστε, ἄνθη ἀνοῖξτε,
ἡ ἄνοιξη νάρθη, μακρυὰ ἡ βαρυχειμωνιά,
σὰν ἕνα νεφέλωμα γεμάτο μὲ τὴ
μαρμαρυγὴ τῶν ἄστρων,
οἱ Ἀμφικτυονίες
νὰ ξαναζήσουν...

Λαοί, εὐαγγελισθεῖτε τὴν Εἰρήνη!
Μὲ οὐράνιες ὀπτασίες
τὴν Παγκόσμια Ἕνωση!

Ἀπὸ τὴ Συλλογὴ «Χρυσᾶ Βέλη»

ΕΝΑ ΚΟΣΜΟΛΟΓΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Ὁ Κόσμος θὰ ἔχῃ ΤΕΛΟΣ;

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Α. ΙΩΑΝΝΙΔΗ

Θ' ἀρχίσουμε τὸ θέμα μας μὲ τὶς ἐπιστημονικὲς ἀντιλήψεις, ποὺ εἶναι τόσο ἐνδιαφέρουσες, θὰ προσπαθήσουμε δέ, νὰ τὶς ἐκφράσουμε ὅσο ἠμποροῦμε ἁπλᾶ.

Ἡ φυσικὴ ἐπιστήμη ἔχει καταλήξει στὴν ἀντίληψι ὅτι ἡ θερμότητα ποὺ ἔχουν τὰ ὑλικὰ σώματα ὀφείλεται στὴν κίνησι τῶν μορίων ποὺ τὰ ἀποτελοῦν· καὶ ὅτι ὅσο ταχύτερες εἶναι οἱ κινήσεις αὐτὲς τῶν μορίων, τόσο περισσότερη θερμότητα —ποὺ κρίνεται ἀπὸ τὴν θερμοκρασία του— ἔχει ἕνα σῶμα. Τὴν θερμότητα ἔχει θεωρήσει ἡ ἐπιστήμη σὰν μιὰ ἀπὸ τὶς μορφὲς ἐνεργείας, ὅπως εἶναι ἡ μηχανικὴ ἐνέργεια, ἡ ἠλεκτρική, ἡ χημικὴ καὶ οἱ ἄλλες. Ἐκεῖνο πάλι ποὺ ἔχει καλὰ μελετηθῆ ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη, εἶναι ὅτι οἱ διάφορες μορφὲς ἐνεργείας ἠμποροῦν εὔκολα ἢ δύσκολα νὰ μετατραποῦν ἡ μία στὴν ἄλλη, καὶ ἀκόμη ὅτι ἡ πιὸ εὔκολη μετατροπὴ κάθε μορφῆς ἐνεργείας εἶναι ἡ μετατροπή της σὲ θερμότητα, ἡ ὁποία θεωρεῖται ἡ κατώτερη σὲ ποιότητα μορφὴ ἐνεργείας. Σὲ ἕνα, λοιπόν, σύστημα κλειστὸ σωμάτων, ὕστερα ἀπὸ ἕνα χρονικὸ διάστημα μικρὸ ἢ μεγάλο, ὅλες οἱ μορφὲς ἐνεργείας, ποὺ ὑπῆρχαν μέσα στὸ σύστημα, μετατρέπονται σὲ θερμότητα. Ἐπειδὴ δὲ ἡ θερμότης, καθὼς μᾶς

εἶναι γνωστὸ καὶ ἀπὸ τὴν καθημερινὴ πεῖρα, μεταβαίνει εὔκολα ἀπὸ ἕνα σῶμα θερμότερο σὲ ἕνα σῶμα ψυχρότερο, ἔτσι θὰ ἔλθη ἕνας καιρὸς ποὺ σ' αὐτὸ το σύστημα σωμάτων, ποὺ εἴπαμε, θα πραγματοποιηθῆ ἰσότης θερμοκρασίας. Ὅπου ὅμως ἐπικρατεῖ ἰσότης θερμοκρασίας ἡ παραγωγὴ ἔργου δεν εἶναι δυνατή. Ἔχουν βέβαια τα μόρια τῶν σωμάτων μιὰ κίνησι, ἀλλὰ παντοῦ αὐτὴ ἡ κίνησις εἶναι ἡ ἰδια. Τὶς ἀντιλήψεις αὐτές, ποὺ εἶναι βασισμένες στὸ πείραμα, τὶς ἐπεκτείνει ἡ ἐπιστημη καὶ διατυπώνει τὴν ὑπόθεσι ὅτι ἔτσι κάποτε, στὸ Συμπαν θὰ ἐπελθη ἐξίσωσις τῆς θερμοκρασίας, ἔργον δεν θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ γίνεται, ἀδράνεια θὰ ἐπικρατῆ και θα ἐπέλθη ἐκεῖνο ποὺ λέγει ἡ ἐπιστήμη: θερμικὸς θάνατος τοῦ Σύμπαντος.

Ἐδῶ πρέπει νὰ σημειωθῆ ὅτι ὁ θερμικὸς αὐτὸς θάνατος τοῦ Σύμπαντος σημαίνει μόνον ἀδράνεια, ἐπειδὴ θα ὑπάρχη ἐξίσωσις τῆς θερμοκρασίας, καὶ ὄχι ἐξαφανισμὸς τοῦ Σύμπαντος.

Τὶς ἀντιλήψεις ὅμως αὐτες γιὰ τὸ θερμικὸ θάνατο τοῦ Σύμπαντος δὲν τὶς δέχονται ὅλοι οἱ ἐπιστήμονες. Ὑπάρχει καὶ ὁ ἀντίλογος, ποὺ εἶναι ἰσχυρός. Ὁ ἀντίλογος εἶναι ὅτι τὸ Σύμπαν δὲν ἀποτελεῖ σύστημα ὑλικῶν σωμάτων κλειστό, ἀλλὰ ἀνοικτό, γιατὶ μέσα σ' αὐτὸ ὑπάρχουν μὲν συστήματα ποὺ τείνουν σὲ θερμικὸ θάνατο —τὰ φθίνοντα, τὰ ἀποκεντρωτικὰ συστήματα — ἀλλὰ ὑπάρχουν καὶ τὰ συγκεντρωτικὰ συστήματα, τὰ γεννώμενα. Ἄρα, τὸ Σύμπαν ὡς σύνολον δὲν κατευθύνεται σὲ θάνατο θερμικό. Ἄλλοι πάλιν ἐπιστήμονες, οἱ πιὸ συντηρητικοί, ἔχουν τὴν γνώμη ὅτι ἀκόμη ἡ ἐπιστήμη δὲν βρίσκεται στὴ θέσι νὰ διατυπώση ἔστω καὶ μιὰ λέξι γιὰ τὴν τελικὴ τύχη τοῦ Σύμπαντος.

Πρὶν ὅμως καταλήξουμε στὴν ἐ σ ω τ ε ρ ι κ ὴ ἄποψι θὰ ποῦμε δυὸ λόγια γιὰ τὶς δογματικὲς ἀντιλήψεις γιὰ τὸ πιθανὸ τέλος τοῦ Κόσμου.

Γίνεται βέβαια ἀπὸ μερικὲς λόγος γιὰ τὴν συντέλεια τῶν αἰώνων. Ἡ ἰνδικὴ μάλιστα θεωρία ὁμιλεῖ, καθὼς εἶναι γνωστό, γιὰ την ἐναλλαγὴ δραστηριότητος καὶ ἀναπαύσεως, ποὺ διαδέχονται ἡ μία τὴν ἄλλη στὸν Κόσμο.

Καὶ τώρα γιὰ τὴν ἐσωτερικὴ ἀντίληψι ἐπάνω στὸ θέμα, θὰ προσφύγουμε στοὺς πυθαγορείους σὰν φορεῖς τῆς ἐσωτερικῆς ἀντιλήψεως. Ἂς δοῦμε στὴν ἀρχὴ πῶς ἐκεῖνοι θεωροῦσαν τὴν φύσι. Ἡ Φύσις ἔλεγαν εἶναι «ἀριθμὸς παμμέγιστος ἀεὶ συντελούμενος». Δηλαδή, δὲν ἐδέχοντο τέλος στὴ δημιουργία. Ἀπὸ τότε ποὺ ἄρχισε νὰ δημιουργῆται ὁ Κόσμος, ἡ δημιουργία συνεχίζεται καὶ θὰ συνεχίζεται χωρὶς τέλος. Οἱ διαστάσεις τοῦ Σύμπαντος διαρκῶς αὐξάνουν, καθὼς καὶ οἱ δυναμικὲς ἀνελίξεις τῶν πραγμάτων αὐτοῦ αὐξάνουν καὶ θὰ αὐξάνουν αἰωνίως. Ἡ ἀνέλιξις εἶναι ἀπεριόριστος.

Σὲ ἕνα ἀπόσπασμα ἐπίσης, ποὺ ἀποδίδεται στὸν πυθαγόρειο φιλόσοφο Φιλόλαο, βρίσκουμε καὶ τὴν αἰτιολογία γιατὶ ὁ Κόσμος

δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἔχῃ τέλος. Τὸ ἀπόσπασμα αὐτό, μεταφρασμένο εἶναι: «Ὁ Κόσμος εἶναι ἕνας καὶ μένει ἄφθαρτος καὶ ἀκούραστος στὸν ἄπειρο χρόνο. Γιατὶ οὔτε μέσα στὸν Κόσμο ἠμπορεῖ νὰ βρεθῇ δύναμις πιὸ ἰσχυρὴ ἀπὸ ἐκείνη ποὺ τὸν συγκρατεῖ, οὔτε ἔξω ἀπ' αὐτὸν ὑπάρχει δύναμις πιὸ μεγάλη ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ τὸν καταστρέψῃ. Ὁ Κόσμος ὑπάρχει αἰώνια καὶ θὰ ὑπάρχῃ πάντοτε καὶ ἔχει γιὰ κυβερνήτη του τὸ μοναδικό, ποὺ εἶναι πιὸ δυνατὸ καὶ ἀνυπέρβλητο».

Αὐτὸ τὸ μοναδικό, ποὺ εἶναι ἀνυπέρβλητο σὲ δύναμι, εἶναι ἡ συνεκτικὴ δύναμις ποὺ συγκρατεῖ τὸν Κόσμο καὶ τὸν κάνει αἰώνιο. Εἶναι ὁ δημιουργός, ποὺ ὑπάρχει παντοῦ μέσα στὸ Σύμπαν.

Αὐτὴ τὴν δύναμι ποὺ συγκρατεῖ τὸν Κόσμο, ἡ ἐπιστήμη κάποτε - κάποτε τὴν ὑποπτεύεται, ἀλλὰ δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὴ συλλάβῃ. Τώρα τελευταῖα μάλιστα, οἱ πυρηνικοὶ φυσικοὶ ὁμιλοῦν γιὰ πυρηνικὲς δυνάμεις ποὺ συγκρατοῦν τὰ συστατικὰ τῶν πυρήνων τῶν χημικῶν ἀτόμων. Εἶναι ζητήματα, σὰν κι' αὐτό, ποὺ ἀπὸ τὴ φύσι τους ξεφεύγουν ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη. Γι' αὐτὸ εἶχε πολὺ δίκιο ὁ πολὺς φυσικὸς Ὀππενχάιμερ, ὅταν ἔγραφε πὼς «ἡ ἰδέα ὅτι οἱ ἐπιστήμονες μιὰ μέρα θὰ ἐξηγήσουν ὅλα δὲν εἶναι μόνον σφαλερή, ἀλλὰ καὶ ἀποκρουστική».

Γιὰ τὸν φιλοσοφοῦντα μὲ τὸ πρῖσμα τῆς ἐσωτερικῆς παραδόσεως, ἡ ἐπιστημονικὴ γνῶσις ἠμπορεῖ μὲν νὰ μὴ εἶναι τὸ ἅπαντον, καὶ δὲν εἶναι βέβαια, εἶναι ὅμως πολύτιμη γνῶσις βοηθητική· θὰ φέρουμε ἐδῶ ἕνα παράδειγμα ἐπάνω στὰ κοσμογονικὰ θέματα ποὺ τώρα τελευταῖα μᾶς ἀπασχολοῦν: Ἡ ἐσωτερικὴ παράδοσις ἔχει ἐκφράσει τὴν ἀλήθεια ὅτι ὁ Κόσμος δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἐπανέλθῃ στὴν «δυνάμει» κατάστασι, ἀπὸ τὴν ὁποία ἔχει προέλθει στὴν ἀνεκδήλωτη δηλαδὴ κατάστασι, στὸ «Χάος» τῶν φιλοσόφων.

Μὲ τὸ ζήτημα αὐτό, βέβαια, ἡ θετικὴ ἐπιστήμη δὲν καταπιάνεται· εἶναι ἔξω ἀπὸ τὰ πλαίσιά της. Ἐν τούτοις, καθὼς θὰ δοῦμε, κατὰ τρόπον ἔμμεσον ἐπιβεβαιώνει, χωρὶς καὶ νὰ τὸ ἐπιδιώκῃ, τὴν ἐσωτερικὴ αὐτὴ ἀλήθεια. Δὲν πρόκειται ἐδῶ, βέβαια, γιὰ τὴν ἀντίληψι τῆς ἐπιστήμης γιὰ τὸ θερμικὸ θάνατο τοῦ Σύμπαντος, ποὺ δὲν σημαίνει ἐξαφανισμό, ἀλλὰ ἀδράνεια, καθὼς εἴπαμε προηγουμένως. Πρόκειται γιὰ κάτι ἄλλο, πῶς νὰ τὸ ποῦμε, χειρότερο. Γιὰ τὸν ἐξαφανισμὸ κάθε ἐνεργείας μέσα στὸν Κόσμο, ἔστω καὶ θερμικῆς, ποὺ μὲ ἄλλα λόγια σημαίνει τὴν ἐπάνοδο τῆς Φύσεως στὴν ἀνεκδήλωτη, στὴν «δυνάμει» κατάστασι, στὸ Χάος.

Ἄθελά της λοιπὸν ἡ ἐπιστήμη ἀποκλείει αὐτὸ τὸ ἐνδεχόμενο Καὶ ἰδοὺ πῶς: Καθὼς ἐκθέσαμε προηγουμένως, ἡ ἐπιστήμη θεωρεῖ τὴν θερμότητα, ποὺ εἶναι μιὰ μορφὴ ἐνεργείας, σὰν κίνησι τῶν μορίων ποὺ ἀποτελοῦν τὰ ὑλικὰ σώματα. Ὅσο ἡ κίνησις αὐτὴ εἶναι ταχύτερη, τόσο ἡ θερμότης ἑνὸς σώματος εἶναι μεγαλύτερη καὶ ἡ θερμοκρασία του ὑψηλότερη. Τὴ θερμότητα ποὺ ἔχει ἕνα

ὑλικὸ σῶμα τὴν καθορίζουμε ἀπὸ τὴ θερμοκρασία του. Μετροῦμε δε, καθὼς εἶναι γνωστό, τὴν θερμοκρασία μὲ τὰ θερμόμετρα. Τώρα τί σχέσι ἔχει ἡ θερμότης μὲ τὴ θερμοκρασία; Πῶς νὰ τὸ ποῦμε. Θερμότης εἶναι τὸ ποσὸν καὶ θερμοκρασία εἶναι τὸ ὕψος ποὺ ἔχει σ' ἕνα σῶμα τὸ ποσὸν αὐτό. Ἂς φέρουμε ἕνα παράδειγμα, μιὰ εἰκόνα, μὲ τὸ νερό. Τὸ ποσὸν τοῦ νεροῦ ποὺ ἔχει ἕνα δοχεῖο εἶναι ἡ θερμότης καὶ τὸ ὕψος τοῦ νεροῦ μέσα στὸ δοχεῖο εἶναι ἡ θερμοκρασία.

Καὶ τώρα πάλι στὴν θερμότητα, ποὺ τὴν καθορίζουμε μὲ τὴ θερμοκρασία, τὴν ὁποία μετροῦμε μὲ τὰ θερμόμετρα. Τὰ συνηθισμένα θερμόμετρα μετροῦνε τὴν θερμοκράσία ἀπὸ τὸ μηδὲν στοὺς 100 βαθμούς. Ὑπάρχουν καὶ εἰδικὰ θερμόμετρα γιὰ θερμοκρασίες ὑψηλές, ἐπάνω ἀπὸ 100 βαθμοὺς καὶ ἄλλα θερμόμετρα γιὰ βαθμοὺς κάτω ἀπὸ τὸ μηδέν. Ὅπως ἔχει ὁρισθῆ ἡ θερμοκρασία μηδέν, ποὺ εἶναι κάτι τὸ συμβατικὸ (θερμοκρασία ποὺ λυώνει ὁ πάγος), ἔτσι ἔχει ὁρισθῆ καὶ μιὰ ἄλλη θερμοκρασία, τὸ ἀπόλυτο μηδεν. Εἶναι τοῦτο μιὰ θερμοκρασία ἰδανική, ὑποθετική, στὴν ὁποία, καὶ τοῦτο εἶναι τὸ ἐνδιαφέρον, θερμότης δεν ὑπάρχει. Δηλαδὴ δὲν ὑπάρχει κίνησις τῶν μορίων τῆς ὕλης, με ἄλλα λόγια δεν ὑπάρχει ἐνέργεια. Τὸ ἀπόλυτο αὐτὸ μηδεν ἔχει εὑρεθῆ ὅτι ἀντιστοιχεῖ στὸ πλὴν 273,16 βαθμοὺς Κελσίου. Ἡ θερμοκρασία ὅμως τοῦ ἀπολύτου μηδενὸς εἶναι τὸ Χάος τῶν φιλοσόφων. Τοῦτο δὲ γιατὶ στὸ Χάος κίνησις δὲν ὑπάρχει. Τὸ ἀξιοπρόσεκτο ὅμως ἐδῶ εἶναι ὅτι ἡ τεχνικὴ δὲν ἔχει κατορθώσει νὰ πραγματοποιήση τὸ ἀπόλυτο μηδέν, ἂν καὶ ἔχει πλησιάσει πολὺ σ' αὐτό. Τὸ δὲ ἀξιοσημείωτο εἶναι ὅτι ἡ ἐπιστήμη ἔχει καταλήξει στὴν ἀντίληψι ὅτι ἡ ψῦξις ἑνὸς ὑλικοῦ σώματος στὸ ἀπόλυτο μηδὲν δὲν εἶναι δυνατή, γιατὶ χρειάζεται γι' αὐτὸ ἄπειρο ἔργον. Ἡ ἀντίληψις αὐτὴ τῆς ἐπιστήμης ἀποτελεῖ ἀξίωμα θερμοδυναμικὸ καὶ εἶναι γνωστὴ μὲ τὸ ὄνομα: θεώρημα τοῦ Νέρνστ, γερμανοῦ φυσικοχημικοῦ, ποὺ τὴν διετύπωσε.

Εἶναι νομίζω περιττὸν νὰ προστεθῆ πόσο μεγάλη φιλοσοφικὴ ἀξία ἔχει ἡ ἀνωτέρω διατύπωσις τῆς ἐπιστήμης. Ἐὰν γιὰ νὰ ἀχθῆ ἕνα μόνον ὑλικὸ σῶμα στὸ ἀπόλυτο μηδὲν δηλαδὴ στὸ Χάος τῶν φιλοσόφων, χρειάζεται ἄπειρον ἔργον, γιὰ νὰ ἀχθῆ τὸ Σύμπαν στὸ Χάος τί θὰ ἐχρειάζετο!

Αὐτὰ ὅμως, καθὼς εἴδαμε, τὰ ἔχει γράψει ὁ πυθαγόρειος Φιλόλαος πρὸ δυόμισυ χιλιάδων ἐτῶν: Ὅτι ὁ Κόσμος εἶναι ἄφθαρτος καὶ αἰώνιος, γιατὶ δὲν ὑπάρχει οὔτε ἐντὸς αὐτοῦ, οὔτε ἐκτὸς αὐτοῦ δύναμις τόσο ἰσχυρὴ γιὰ νὰ τὸν καταστρέψη...

Ἔτσι, γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ φαίνεται καθαρὰ ἡ ἀξία ποὺ ἔχει ἡ ἐσωτερικὴ παράδοσις. Εἶχαν δίκηο οἱ πυθαγόρειοι ποὺ ἔλεγαν ὅτι ὁ Κόσμος μοιάζει μὲ τοὺς ἀριθμούς. Ἔτσι κι' αὐτός, ὅπως καὶ ἐκεῖνοι, ἔχει ἀρχή, ἀλλὰ τέλος δὲν ἔχει.

ΔΗΜ. Α. ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

ΘΕΟΣΟΦΙΚΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΕΣ

ΚΩΣΤΗ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

Αἱ πέντε «Μεγάλαι Μυήσεις»

Ὁ παντοδύναμος Νόμος τῆς Ἐξελίξεως, προκαλώντας τὴν ἐκδήλωση σὲ μορφὲς τοῦ φυτικοῦ βασιλείου, ἔπειτα ἀπὸ ἕνα ἀφαντάστως μακρὸ χρονικὸ διάστημα ὠθεῖ τὴν ἐκδήλωση σὲ μορφὲς τοῦ ζωϊκοῦ βασιλείου, παρουσιάζοντας μιὰν ἀνέλιξη ἀπὸ τὰ ἀτελέστερα καὶ ἀγριώτερα ζῶα πρὸς τὰ τελειότερα καὶ τὰ πλέον ἐξευγενισμένα, ὅπως εἶναι ἐκεῖνα ποὺ ἔρχονται σὲ μεγαλύτερη ἐπαφὴ μὲ τὸν ἄνθρωπο (καμῆλες, ἀγελάδες, ἄλογα, πίθηκοι, γάτες, σκύλοι, ἐλέφαντες).

Τὸ ἑπόμενο βῆμα τῆς Ἐξελίξεως εἶναι τὸ ἀνθρώπινο βασίλειο, ὅπου — προχωρώντας μὲ τὴ Μετενσάρκωση ἀπὸ τοὺς ἀγρίους καὶ τοὺς ἡμιαγρίους στοὺς ἡμιπολιτισμένους καὶ τοὺς πολιτισμένους — συναντοῦμε ἀνεπτυγμένους ἀνθρώπους, ποὺ μποροῦν νὰ σκέπτωνται κάπως ἀλτρουϊστικὰ καὶ νὰ ἀγαποῦν, νὰ ἐργάζωνται γιὰ κοινωφελεῖς σκοποὺς καὶ νὰ ἔχουν ἰδανικά.

Τὸ ἑπόμενο μέγα βῆμα τῆς Ἐξελίξεως εἶναι ἡ μετάβαση ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου στὸν ὑπεράνθρωπο, ὄχι τὸν ἐγωϊστή, ὅπως τὸν ἐννοοῦσε ὁ Νίτσε, ἀλλὰ ἐκεῖνον ποὺ δὲν κυριαρχεῖται πλέον ἀπὸ τὴ δουλεία τοῦ ἐγωισμοῦ καὶ τὴ φροντίδα τῆς προβολῆς καὶ ἱκανοποιήσεως τοῦ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ ἐξυπηρετεῖ μὲ εὐχαρίστηση τοὺς ἄλλους, ἐργάζεται γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Ἐκεῖνον ποὺ εἶναι ἀπελευθερωμένος ἀπὸ τὸ ἐγὼ καὶ τὴν πλάνη τῆς χωριστικότητος.

Ἡ μετάβαση ἀπὸ τοῦ ἀνθρώ-

που στὸν ὑπεράνθρωπο, στὸν «Μύστη» ἢ «Διδάσκαλο τῆς Σοφίας καὶ τῆς Ἀγάπης», συντελεῖται — ὅπως λένε οἱ ἀπόκρυφες διδασκαλίες τῆς ἀνατολικῆς σοφίας — με πεντε Μεγάλες Μυήσεις, μὲ τὶς ὁποῖες δὲν ἔχουν βέβαια σχέση οἱ λεγόμενες «μυήσεις» τῶν διαφόρων «μυητικῶν» συστημάτων. Θὰ ἐκθέσωμε συντόμως ὅ,τι γνωρίζομε γιὰ τὶς πέντε «Μεγάλες Μυήσεις».

Ἡ πρώτη Μεγάλη Μύηση συμβολίζεται στὰ Εὐαγγέλια μὲ τὴ Γέννηση. Εἶναι πραγματικὰ ἡ γέννηση σὲ μιὰ καινούργια ζωή, στὴ ζωὴ τοῦ Πνεύματος. Γι᾽ αὐτὸ καὶ ὀνομάζεται «Δεύτερη Γέννηση» ἢ «Γέννηση τοῦ Χριστοῦ». Ὁ Μύστης ὀνομάζεται «Μικρὸ παιδὶ» ἢ «περιπλανώμενος» ἢ «Ἄνθρωπος χωρὶς κατοικία», διότι ἡ Γῆ δὲν ἀποτελεῖ πιὰ τὴν κατοικία του. Ὀνομάζεται ἐπίσης «Ἐκεῖνος ποὺ εἰσῆλθε στὸ ρεῦμα ἢ στὴν Ἀτραπὸ τῆς Ἁγιότητος». Θὰ ἐξέλθη, με τὴν πέμπτη «Μεγάλη Μύηση», Διδάσκαλος τῆς Σοφίας καὶ τῆς Ἀγάπης, ἀπολυτρωμένος ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ Ἐγώ, ἀπὸ τὴν πλάνη τῆς χωριστικότητος.

Ἡ Ἀτραπὸς τῆς Ἁγιότητος ὀνομάζεται ἐπίσης «Ὁδὸς τοῦ Σταυροῦ», διότι ὁ Σταυρὸς εἶναι τὸ σύμβολο τῆς ζωῆς ποὺ θριαμβεύει ἀπέναντι τοῦ θανάτου, τὸ σύμβολο τοῦ Πνεύματος ποὺ θριαμβεύει ἐπάνω στὴν ὕλη. Ἡ Ἀτραπὸς ζητεῖ ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ τὴ διατρέχει πλήρη ἀπάρνηση ἀπὸ κάθε τι ποὺ πρὶν ἐπιθυμοῦσε καὶ ποὺ θεωροῦσε ἄλλοτε πολύτιμο. Ὄχι ἀπὸ πνεῦμα ἀσκητισμοῦ, ἀλλὰ διότι ὅλα εἶναι ἀπατηλότητες ποὺ καταρρέουν ἐμπρὸς στὴν ὑπέρτατη πραγματικότητα τῆς Ἀτραποῦ, στὸ τέρμα τῆς ὁποίας βρίσκεται ἡ Ἀλήθεια καὶ ἡ Ζωή. Ἡ ἀτραπὸς τῆς Μυήσεως δὲν εἶναι ἀτραπὸς πόνου. Μιὰ ἀγαλλίαση, ποὺ προέρχεται ὄχι πιὰ ἀπὸ ἀνόητες ματαιοδοξίες, ἀλλὰ ἀπὸ ἀκατάπαυστη ἐργασία γιὰ τὸν εὐγενικώτερο σκοπὸ — τὴν ὑπηρεσία τῆς ἀνθρωπότητος — γεμίζει τὴν ψυχὴ ἐκείνου ποὺ βαδίζει στὴν Ἀτραπὸ τῆς Ἀπολυτρώσεως. Πάνω στὴν Ἀτραπὸ δὲν χωρεῖ ἄλλη σκέψη ἀπὸ τὴν ὑπηρεσία τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τὴν καλλιέργεια τοῦ ἀνθρωπισμοῦ.

Μὲ τὴν Α´ Μεγάλη Μύηση ὁ Μύστης μαθαίνει νὰ ἐνεργῆ μὲ πλήρη συνειδητότητα στὸν ἀστρικὸ κόσμο, ὄχι μόνον κατὰ τὸ διάστημα τοῦ ὕπνου, ἀλλὰ καὶ ἐνῶ συγχρόνως ζῆ ἐνεργητικὰ στὸν φυσικὸ κόσμο. Μὲ τὴ Β´ καὶ μὲ τὴν Γ´ Μεγάλη Μύηση θὰ μάθη νὰ ἐνεργῆ μὲ πλήρη ἐπίσης συνειδητότητα στὸν κατώτερο καὶ στὸν ἀνώτερο νοητικὸ κόσμο.

Ἡ Β´ Μεγάλη Μύηση συμβολίζεται στὰ Εὐαγγέλια μὲ τὴ Βάπτιση τοῦ Ἰησοῦ στὸν ποταμὸ Ἰορδάνη, ὅπου ἀνοίχθησαν εἰς αὐτὸν οἱ οὐρανοὶ καὶ εἶδε τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ νὰ ἔρχεται πρὸς αὐτόν. Ἡ Γ´ Μεγάλη Μύηση συμβολίζεται μὲ τὴ Μετα-

μόρφωση στὸ Ὄρος Θαβώρ, ὅπου τὸ πρόσωπόν του ἔλαμψεν ὡς ὁ ἥλιος.

Κατὰ τὴ διαδρομὴ τῶν Μυήσεων ὁ Μύστης τελειοποιεῖται στὶς ἀρετές. Σπάει τὰ δεσμὰ τῆς ἀπάτης τοῦ προσωπικοῦ ἑαυτοῦ, τῆς ἀμφιβολίας, καὶ κάθε μορφῆς δεισιδαιμονίας. Ἀναλαμβάνει τὴν ὑποχρέωση τῆς πενίας. Κάθε τι ποὺ κατέχει, ὑλικὸ ἢ πνευματικὸ ἀγαθό, εἶναι γιὰ νὰ χρησιμοποιηθῆ στὴν ὑπηρεσία τῆς ἀνθρωπότητος. Ὅλη του ἡ ὕπαρξη, οἱ σκέψεις του, τὰ συναισθήματά του, οἱ πράξεις του, εἶναι ἀπόλυτα ἀνιδιοτελεῖς καὶ ἁγνές. Ἀπαρνεῖται κάθε προσωπικὴ ἐπιθυμία καὶ θέληση, χάριν τῆς Θείας Θελήσεως. Κάθε αὐταπάτη χωριστικότητος καταρρέει. Ὁ Μύστης εἶναι πραγματικὰ ὁ ἑαυτός ὅλων, εἶναι ἡ θεία, ἑνιαία, μοναδικὴ ζωὴ τοῦ συνόλου. Γιὰ τὸν Μύστη δὲν ὑπάρχουν ἀμφιβολίες καὶ δισταγμοί. Γνωρίζει καλὰ τὸ δρόμο ποὺ ἀκολουθεῖ. Γνωρίζει τὴν πραγματικὴ ἀξία καὶ βαρύτητα τῶν πραγμάτων καὶ ἰδεῶν. Ὁ Μύστης ἀποβάλλει κάθε σκιὰ ὑπερηφανείας, κάθε τάση ἕλξεως ἢ ἀποστροφῆς. Ἀγκαλιάζει ὅλα τὰ ὄντα μὲ τὸ ἴδιο βλέμμα ἀγάπης, μιᾶς ἀγάπης ποὺ περιλαμβάνει τὸ πᾶν καὶ τῆς ὁποίας ἡ λαμπρότης ἀκτινοβολεῖ σὲ κάθε τι ποὺ ὑπάρχει. Ὁ Μύστης εἶναι ἡ ζωντανὴ ἐνσάρκωση τῆς θείας ἀγάπης.

Τότε ὁ Μύστης εἶναι ὥριμος γιὰ τὴν Δ′ Μεγάλη Μύηση, τὴ Μύηση τοῦ «Ἀρχάτ» (Σεβασμίου ἢ Ἁγίου), τοῦ «πέραν τῆς Ἀτομικότητος». Ἡ Μύηση τοῦ Ἀρχάτ συμβολίζεται μὲ τὴν Σταύρωση καὶ τὴν Ἀνάσταση. Ὁ Μύστης βλέπει τὸν ἑαυτόν του νὰ περιφρονεῖται καὶ νὰ καταδιώκεται, ὄχι μόνον ἀπὸ τὸν πολὺ κόσμο, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς στενούς του φίλους καὶ ὀπαδούς. Ὁλομόναχος, ἀπομονωμένος ἀπὸ ἀνθρώπους καὶ ἀπὸ Θεούς, ἀντιμετωπίζει τὸ μαρτύριο τῆς Σταυρώσεως, τὸ μαρτύριο τοῦ Κενοῦ καὶ τῆς Σιγῆς, ποὺ ἀποτελεῖ μιὰ φοβερὴ δοκιμασία. Ἀλλὰ τὴ στιγμὴ ποὺ περιφρονημένος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους— χάνει τὸν ἐκτὸς ἑαυτοῦ Θεόν, ἀνευρίσκει τὸν ἐντὸς τοῦ ἑαυτοῦ του Θεόν, ποὺ ἀναζητοῦσε τόσους αἰῶνες, καθίσταται ὁ ἴδιος Θεός, ἀνασταίνεται ἀπὸ τὸν θάνατον στὴ ζωή, πεθαίνει στὸν κόσμο τῆς ὕλης γιὰ νὰ ἀναστηθῆ στὸν κόσμο τοῦ Πνεύματος καὶ τῆς Ἀλήθειας. Ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὰ τελευταῖα δεσμὰ τῆς χωριστικότητος, ἀπὸ τὴν ἀντίληψη τοῦ «ἐγὼ εἶμαι». Τότε ἀποκτᾶ μιὰν ἀδιατάρακτη εἰρήνη.

Ἡ Ε′ Μεγάλη Μύηση συμβολίζεται μὲ τὴν Ἀνάληψη, μὲ τὴν ὁποία ὁ Χριστὸς ἀνυψώθηκε σὲ νεφέλες, πάνω ἀπὸ τὴ Γῆ, πάνω ἀπὸ τὴν ἀνθρωπότητα. Μὲ αὐτὴν ὁ Μύστης τερματίζει τὴν Ἀτραπὸ τῆς Ἁγιότητος. Εἶναι πιὰ «Μεγάλος Μύστης», Διδάσκαλος τῆς Σοφίας καὶ τῆς Ἀγάπης. Ἡ συνείδησή του ξεπερνάει τὸ ἀνθρώπινο στάδιο καί, ἀπαλλαγμένη ἀπὸ τὴν πλάνη τοῦ ξεχωριστοῦ, βυθίζεται στὴν πραγματικότητα καὶ τὴ μακαριότητα τῆς Νιρβάνα. Συντελεῖται ἡ συνειδητὴ ἕνωση

με τὴν καθολικὴ συνείδηση τοῦ Λόγου. Πραγματοποιοῦνται τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ «Ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ μου ἓν ἐσμέν». Ἡ κατάσταση αὐτὴ τῆς Νιρβάνα, ἀκατανόητη γιὰ τὴν ἀνθρώπινη ἀντίληψη, ἔχει χαρακτηρισθῆ σὰν «μέθη φωτὸς καὶ μουσικῆς», σὰν «ἀποθέωση φωτός». Τὰ πάντα ἐκεῖ εἶναι φῶς.

Ὁ Edwin Arnold στὸ ὡραιότατο βιβλίο του «Φῶς τῆς Ἀσίας» γράφει: «Νὰ μὴ μετρᾶς μὲ λέξεις τὸ Ἀπροσμέτρητο. Νὰ μὴ ρίχνῃς τὴ βολίδα τῆς σκέψεως ἐκεῖ ὅπου δὲν ὑπάρχει πυθμένας. Ὅποιος ρωτάει, πλανιέται. Ὅποιος ἀποκρίνεται, ἐπίσης πλανιέται. Μὴ λὲς τίποτα!»

★

ΑΝΤΙΓΟΝΗ ΓΑΛΑΝΑΚΗ - ΒΟΥΡΛΕΚΗ

Ἄγονη ἐπανάληψη

Οἱ μέρες μας, οἱ μῆνες καὶ τὰ χρόνια,
στὸν τροχό τους γυρίζουνε πιστά.
Μόνον οἱ ὧρες μας μπορεῖ νὰ φέρνουν
κἄποια ἀλλαγή. Μπορεῖ οἱ στιγμές.
Μέσα σ' αὐτὲς ζεῖ τ' ὄνειρο...
Πόσο λίγο... Στιγμὲς τ' ὄνειρο,

μέσα στὶς μέρες μας, τοὺς μῆνες καὶ τὰ χρόνια.
Κι' ὄνειρο πάντα...
Βαρειὰ ἡ κατάθλιψη τοῦ μόχθου.
Σίδερο ἡ σκέψη,
πέτρα ἡ καρδιὰ
κι' ὁ πόθος κουρασμένος...

Και τ' ὄνειρο, ἡ σπίθα αὐτὴ ἡ φλογερή,
ἡ φευγαλέα ζεστασιά, τῆς ψυχῆς τὸ σκίρτημα,
ἡ λάμψη στ' ἄχρωμα μάτια,
εἶναι μονάχα στιγμὲς
μέσα στὶς μέρες, τοὺς μῆνες, τὰ χρόνια...

Κύριε, κάνε νὰ γίνῃ εὐτυχία ἡ σπίθα ἡ φλογερή...
Ἡ φευγαλέα ζεστασιά, ἂς χυθῆ εὐφρόσυνα στὰ μέλη μας...
Τῆς ψυχῆς τὸ σκίρτημα, ἂς γίνει δόξα τῆς ὕπαρξης.
Φύλαξέ μας νὰ μὴ γίνῃ μόχθος
ὡς καὶ τ' ὄνειρο...

ΚΡΙΣΝΑΜΟΥΡΤΙ

**Ὁμιλία 8η
στὸ Saanen
τῆς Ἑλβετίας
27 Ἰουλίου 1965**

Ἀγάπη καὶ Θάνατος

Θὰ ἐρευνήσωμε δυὸ πράγματα, τὰ ὁποῖα γιὰ τοὺς περισσότερους ἀπὸ μᾶς εἶναι ὑψίστου ἐνδιαφέροντος στὴ ζωή. Γιὰ τὴν ἀγάπη, καὶ γι' αὐτὸ ποὺ ὀνομάζεται θάνατος. Γιὰ νὰ ἐρευνήσῃ κανείς, γιὰ νὰ ἀνακαλύψῃ, πρέπει, προφανῶς, νὰ ὑπάρχῃ ἐλευθερία — ὄχι ἐλευθερία στὸ τέλος, ἀλλὰ ἐλευθερία εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς. Χωρὶς ἐλευθερία δὲν μπορεῖτε νὰ παρατηρήσετε, δὲν μπορεῖτε νὰ ἐρευνήσετε, δὲν μπορεῖτε νὰ προχωρήσετε μέσα στὸ ἄγνωστον. Γιὰ ἕναν νοῦ ποὺ θὰ ἤθελε νὰ ἐρευνήσῃ, εἴτε στὸ περίπλοκο πεδίον τῆς ἐπιστήμης, εἴτε στὸ πολύπλοκο καὶ λεπτὸ πεδίο τῆς ἀνθρώπινης συνειδήσεως, πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ἐλευθερία. Δὲν μπορεῖτε νὰ τὸ πλησιάσετε μὲ τὶς γνώσεις σας, μὲ τὶς προκαταλήψεις σας, μὲ τὶς ἀγωνίες σας καὶ τοὺς φόβους σας, διότι αὐτοὶ οἱ παράγοντες θὰ διαμορφώσουν τὴν ἀντίληψί σας, θὰ σᾶς σπρώξουν σὲ διαφορετικὲς κατευθύνσεις, καὶ ἑπομένως κάθε πραγματικὴ ἔρευνα σταματᾶ. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο, ὅταν προσπαθοῦμε νὰ δοῦμε τί σημαίνει αὐτὸ τὸ ἐξαιρετικὸ πρᾶ-

γμα — αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ποὺ ὀνομάζομε ἀγάπη — δὲν μποροῦμε νὰ τὸ πλησιάσωμε μὲ τὶς προσωπικές μας προκαταλήψεις, μὲ τὰ συμπεράσματά μας, μὲ τὶς σχηματισμένες ἐκ τῶν προτέρων γνῶμες μας, ὅτι πρέπει νὰ εἶναι αὐτὸς ὁ τρόπος, ἢ πρέπει νὰ εἶναι ἐκεῖνος ὁ τρόπος. Δὲν μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι ἡ ἀγάπη πρέπει νὰ ἐκφράζεται στὴν οἰκογένεια μεταξὺ τῶν συζύγων ἢ ὅτι ὑπάρχει βέβηλη ἀγάπη καὶ πνευματικὴ ἀγάπη, διότι ὅλα αὐτὰ μᾶς ἐμποδίζουν ἀπὸ τὸ νὰ προχωρήσωμε στὸ θέμα βαθειά, ἐλεύθερα καὶ μὲ κάποια ἀσθμαίνουσα ἐπιδίωξι.

Λοιπόν, γιὰ νὰ ἐρευνήσωμε, χρειαζόμαστε ἐλευθερία καὶ ἐπομένως πρέπει νὰ ἔχωμε ἐπίγνωσι εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τοῦ πόσο εἴμαστε διαμορφωμένοι, πόσο εἴμαστε προκατειλημμένοι. Πρέπει νὰ ἔχωμε ἐπίγνωσι τοῦ γεγονότος ὅτι παρατηροῦμε τὴ ζωὴ μέσα ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία μας γιὰ εὐχαρίστησι, καὶ ἔτσι ἐμποδίζομε τὸν ἑαυτό μας ἀπὸ τοῦ νὰ δοῦμε αὐτὸ ποὺ πραγματικὰ εἶναι. Καὶ ὅταν εἴμαστε ἐλεύθεροι ἀπ' αὐτὰ τὰ πράγματα, τότε ἴσως μποροῦμε νὰ ἐρευνήσωμε αὐτὸ τὸ ἐξαιρετικὸ πρᾶγμα ποὺ ὀνομάζεται ἀγάπη.

Ζοῦμε σ' αὐτὸ τὸν κόσμο σὲ μιὰ κατάστασι σχέσεων — σχέσεων μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικός, μεταξὺ φίλων, μεταξὺ τοῦ ἑαυτοῦ μας καὶ τῶν ἰδεῶν μας, τῆς περιουσίας μας κ. ο. κ. Ἡ ζωὴ ἀπαιτεῖ σχέσεις καὶ σχέσεις δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρχουν, ὅταν ὁ νοῦς ἀπομονώνεται μέσα σὲ ὅλες τὶς δραστηριότητές του.

Παρακαλῶ, προσέχετε αὐτὴ τὴν κίνησι μέσα στὸν ἑαυτό σας. Ὅταν ὑπάρχῃ ἐγωκεντρικὴ δραστηριότης, δὲν ὑπάρχει σχέσις. Εἴτε κοιμᾶστε στὸ ἴδιο κρεββάτι μ' ἕναν ἄλλον, ἢ πηγαίνετε μ' ἕνα γεμᾶτο κόσμο λεωφορεῖο, ἢ κυττάζετε ἕνα βουνό, ἐφ' ὅσον ὁ νοῦς σας εἶναι σκλαβωμένος στὴν ἐγωκεντρικὴ δραστηριότητα, εἶναι φανερὸ πῶς μόνον σὲ ἀπομόνωσι μπορεῖ νὰ ὁδηγήσῃ, καὶ ἐπομένως δὲν ὑπάρχει σχέσις.

Λοιπόν, οἱ περισσότεροι ἀπὸ μᾶς μέσα ἀπ' αὐτὴ τὴ σύγχυσι ἀρχίζουν νὰ ἐρευνοῦν τί εἶναι ἀγάπη, καὶ αὐτὸ πάλι ἐμποδίζει τὴν πραγματικὴ ἔρευνα, διότι ἡ ἐγωκεντρικὴ δραστηριότης βασίζεται στὴν ἐπιδίωξι τῆς εὐχαριστήσεως καὶ στὴν ἀποφυγὴ τοῦ πόνου. Ἐφ' ὅσον ἐρευνοῦμε ἀπὸ ἕνα κέντρο, τὸ ὁποῖον ὑπάρχει γιὰ τὴ δική του εὐχαρίστησι, ἡ ἔρευνά μας θὰ εἶναι ἄσκοπη καὶ μάταιη. Γιὰ νὰ ἐρευνήσῃ κανεὶς πραγματικά, πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ἐλευθερία ἀπ' αὐτὴ τὴν ἐγωκεντρικὴ δραστηριότητα — καὶ αὐτὸ εἶναι ἐξαιρετικὰ δύσκολο. Ἀπαιτεῖ μεγάλη νοημοσύνη, μεγάλη κατανόησι, μεγάλη διορατικότητα καὶ ἐπομένως πρέπει κανεὶς νὰ ἔχῃ ἕναν πάρα πολὺ καλὸ νοῦ, ἕναν νοῦ ποὺ νὰ μὴν εἶναι συναισθηματικός, νὰ μὴ παρασύρεται ἀπὸ ἐνθουσιασμό, ἀλλὰ πρέπει κανεὶς νὰ ἔχῃ ἕναν νοῦ ποὺ θὰ εἶναι πολὺ καθαρός, ἄγρυπνος, εὐαίσθητος σὲ ὅλα γύ-

ρω του. Μόνον ἕνας τέτοιος νοῦς μπορεῖ νὰ ἀρχίσῃ νὰ ψάχνῃ γι' αὐτὸ ποὺ ὀνομάζομε ἀγάπη.

Λοιπόν, τί εἶναι ἀγάπη γιὰ τοὺς περισσότερους ἀπὸ μᾶς, πραγματικά, ὄχι τί θὰ θέλαμε νὰ εἶναι; Αὐτὸ ποὺ θὰ θέλαμε νὰ εἶναι ἡ ἀγάπη, εἶναι ἁπλῶς μιὰ ἰδέα, μιὰ ἀντίληψι, μιὰ συνταγὴ καὶ ἑπομένως δὲν ἔχει καθόλου ἀξία. Πρέπει ν' ἀρχίσωμε ἀπ' αὐτὸ ποὺ ε ἶ ν α ι καὶ ὄχι μ' αὐτὸ ποὺ θ ἄ π ρ ε π ε ν ὰ ε ἶ ν α ι. Πρέπει ν' ἀρχίσωμε μὲ τὸ γεγονὸς καὶ ὄχι μὲ γνῶμες, μὲ συμπεράσματα. Τὰ συμπεράσματα, οἱ γνῶμες, οἱ συνταγὲς εἶναι ἐντελῶς παραπλανητικὰ καὶ καταστρεπτικά. Μιὰ θαυμάσια οὐτοπία ποὺ τὴν συνέλαβε ἢ τὴν διετύπωσε κάποιος ἔξυπνος, πανοῦργος νοῦς, μπορεῖ νὰ διαστρεβλώσῃ καὶ νὰ καταστρέψῃ τὴ ζωὴ χιλιάδων καὶ ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων, διότι εἶναι πρόθυμοι νὰ σκοτώσουν ἢ νὰ σκοτωθοῦν γιὰ μιὰ ἰδέα.

Καὶ κάνομε τὸ ἴδιο ἐσωτερικὰ μὲ τὸν ἑαυτό μας. Ἔχομε μιὰ συνταγή, ἕνα αἴσθημα, μιὰ πίστι, ὅτι γιὰ νὰ ἀγαποῦμε πρέπει νὰ ὑπάρχῃ τοῦτο ἢ ἐκεῖνο, καὶ βασανίζομε τὴ ζωή μας, ζοῦμε σὲ ἀγωνία, διότι προσπαθοῦμε νὰ προσεγγίσωμε τὸ γεγονός, δηλ. αὐτὸ ποὺ εἴμαστε στὸ ἰδεῶδες, δηλ. σ' αὐτὸ ποὺ θἄπρεπε νὰ εἴμαστε, πρᾶγμα ποὺ εἶναι μιὰ αὐταπάτη, μιὰ ἁπλὴ ἐπινόησι ἑνὸς νοῦ, ἡ ὁποία δὲν ἔχει πραγματικότητα. Τώρα λοιπὸν θὰ ἐρευνήσωμε ὄχι ἀπὸ τὸ τί θ ἄ π ρ ε π ε ν ὰ ε ἶ ν α ι, ἀλλὰ ἀπ' αὐτὸ ποὺ ε ἶ ν α ι. Τί εἶναι πράγματι ἡ ἀγάπη μας; Ὑπάρχουν σ' αὐτὴν εὐχαρίστησις, πόνος ,ἀγωνία, ζήλεια, προσκόλλησις, κτητικότης, κυριαρχία, καὶ ὁ φόβος μήπως χάσω αὐτὸ ποὺ κατέχω.

Ὑπάρχει ἡ ἀγάπη ἡ ὁποία βρίσκεται στὴ σχέσι μεταξὺ δυὸ ἀνθρώπων, καὶ ὑπάρχει ἡ ἀγάπη μιᾶς ἰδέας, μιᾶς συνταγῆς, εἴτε εἶναι τὸ ἔθνος, μιὰ οὐτοπία ἢ ὁ Θεός. Ὅταν λοιπὸν μιλοῦμε γιὰ ἀγάπη, μιλᾶμε μόνον γιὰ τὴν ἀγάπη ποὺ πραγματικὰ ὑπάρχει στὴ σχέσι καὶ ὄχι γιὰ τὸ δηλητηριῶδες πρᾶγμα, τὸ ὀνομαζόμενο ἀγάπη γιὰ τὴν πατρίδα, αὐτὸν τὸν ἐθνικιστικὸ πατριωτισμό, τὸν ὁποῖον ἐκμεταλλεύονται οἱ πολιτικοὶ καὶ οἱ παπάδες. Μιλοῦμε γιὰ τὸ γεγονὸς τῆς ἀγάπης, ὅπως πράγματι ὑπάρχει ἀνάμεσα στὰ ἀνθρώπινα ὄντα. Σ' αὐτὴ τὴν ἀγάπη ὑπάρχει πόνος, ὑπάρχει τὸ βάσανο τῆς ἀβεβαιότητας, τῆς ζήλειας, τοῦ φόβου τῆς μοναξιᾶς καὶ ἑπομένως ἡ ὤθησι νὰ κατέχω, νὰ κυριαρχῶ, νὰ διατηρῶ. Αὐτὰ εἶναι γεγονότα, δὲν εἶναι; Καὶ ἑπομένως ἔχομε τὸν νόμιμο γάμο, τὸν ὁποῖον ἡ κοινωνία ἔχει ἐγκαταστήσει γιὰ τὴν προστασία τῶν παιδιῶν. Ἀλλὰ ἡ οἰκογένεια, σὰν μιὰ μονάδα, βρίσκεται ἀντίθετη σὲ κάθε ἄλλη οἰκογενειακὴ μονάδα.

Ἡ οἰκογένειά μου ἀνταγωνίζεται ὅλες τὶς ἄλλες οἰκογένειες τοῦ κόσμου. Καὶ μέσα σ' αὐτὴ τὴν ἴδια τὴν οἰκογένεια ὑπάρχει

μάχη, πού συνεχίζεται άδιάκοπα. Ἡ ἐπιθυμία νὰ κατέχω, νὰ κυριαρχῶ, καὶ ἑπομένως φόβος, ζήλεια, ἀγωνία γιὰ τὸ ἂν μᾶς ἀγαποῦν ἢ ὄχι κ. ο. κ. Αὐτὸ εἶναι ὅ,τι ὀνομάζομε ἀγάπη. Καὶ μολονότι πρέπει κανεὶς νὰ ἔχῃ μιὰ οἰκογένεια, προσπαθοῦμε μὲ διάφορους τρόπους νὰ ξεφύγωμε ἀπ' αὐτὸ τὸ βάσανο. Μὲ τὴν κοινωνικὴ δραστηριότητα, ἢ μὲ τὸ νὰ γίνωμε πάρα πολὺ θρῆσκοι, πρᾶγμα πού σημαίνει ὅτι γινόμαστε μέλη σὲ κάποια ἄσχημη μικρὴ ὀργάνωσι καὶ πιστεύομε μιὰ ἰδιαίτερη συνταγὴ γιὰ τὸν Θεό, ἢ τὸν Ἰησοῦ, ἢ τὸν Βούδδα ἢ ὅ,τι ἄλλο. Ἢ πάλι παίρνομε τὸ σύνολο τῶν σχέσεων τῆς οἰκογενείας σὰν κάτι πολὺ ἐπιφανειακό, ἁπλῶς καὶ μόνον σὰν ἕνα περαστικὸ φορτίο, τὸ ὁποῖο πρέπει νὰ ἀνεχθοῦμε, ἔτσι τρίζομε τὰ δόντια μας καὶ συνεχίζομε.

Ὅλ' αὐτὰ εἶναι ἐκεῖνο πού ὀνομάζομε ἀγάπη. Ὄντας ἀνικανοποίητοι μὲ τὴν ὀνομαζόμενη οἰκογενειακὴ ἀγάπη, στρεφόμαστε πρὸς τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ἢ πρὸς τὴν ἀγάπη γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ἢ πρὸς τὴν ἀγάπη γιὰ τὸν συνάνθρωπό μας. Δὲν ξέρομε τί πραγματικὰ εἶναι ἡ ἀγάπη, ἀλλὰ ἀγαπᾶμε τὸ Θεό, ἀγαπᾶμε τοὺς συνανθρώπους μας — τοὐλάχιστον λέμε ὅτι ἀγαπᾶμε.

Καὶ ἐν τῷ μεταξὺ καταστρέφομε τὸν συνάνθρωπό μας μὲ τὴν ἄσπλαχνη φιλοδοξία, μὲ τὶς πανοῦργες μεθόδους τοῦ ἐπαγγελματισμοῦ, μὲ ὁλόκληρο τὸν συναγωνισμὸ τῆς μοντέρνας κοινωνίας. Ἔπειτα ὑπάρχει ἡ ὀνομαζόμενη ἀγάπη τῶν γονέων γιὰ τὰ παιδιά τους — καὶ ξέρετε τὸ πραγματικὸ κατασκεύασμα, τὸ μαρτύριο ἀπ' αὐτὸ τὸ κτητικὸ παιγνίδι. Λοιπόν, ἂν εἶναι κανεὶς κάπως εὐαίσθητος, προσεκτικός, δεκτικός, παρατηρητικός, τὰ ξέρει ὅλα αὐτά. Ἔχει ἐνδόμυχη καὶ ὀδυνηρὴ ἐπίγνωσι ὅλων αὐτῶν. Καὶ τότε κανεὶς ρωτάει: Εἶναι δυνατὸν νὰ ζοῦμε σὲ μιὰν οἰκογένεια, νὰ ζοῦμε μὲ τὸν σύζυγο ἢ μὲ τὴ σύζυγο, μὲ τὰ παιδιά μας, χωρὶς αὐτὸ τὸ μαρτύριο; Ἂν κανεὶς μπορῇ νὰ τὸ κάνῃ αὐτό, τότε ἴσως ἀρχίζει νὰ ἀνακαλύπτῃ τί εἶναι ἀγάπη. Ἡ ἀγάπη ἀπαιτεῖ, πραγματικά, νὰ βλέπωμε τὴν πραγματικότητα τῆς καθημερινῆς ζωῆς μας. Δὲν εἶν' ἔτσι; Τὰ καθημερινὰ εὐτελῆ περιστατικά, πού συμβαίνουν στὴν οἰκογένεια, στὸ γραφεῖο, στὸ λεωφορεῖο, στὸν δρόμο, τὴν ἔλλειψι σεβασμοῦ πού αἰσθανόμαστε γιὰ τὸν κόσμο — ξέροντας τὸ μαρτύριο ἀπ' ὅλα αὐτά. Εἶναι δυνατὸν νὰ τὰ παραμερίσωμε ὅλα πραγματικὰ καὶ ὄχι μόνον θεωρητικά;

Εἶναι δυνατὸν νὰ μὴν εἴμαστε προσκολλημένοι, νὰ μὴν εἴμαστε κτητικοί, νὰ μὴ κυριαρχοῦμε ἢ νὰ κυριαρχούμεθα; Καὶ ἂν ἡ γυναῖκα σας ἢ ὁ σύζυγός σας θέλῃ νὰ φύγῃ μὲ κάποιον ἄλλον, εἶναι δυνατὸν νὰ μὴν εἶσαστε ζηλιάρης, νὰ μὴν αἰσθάνεσθε μῖσος, ἀνταγωνισμό; Ἀσφαλῶς τότε μόνον ὑπάρχει ἡ δυνατότης νὰ γεννηθῇ κάτι τὸ ἄγνω-

στο. Ἡ ἀγάπη ποὺ ἔχομε εἶναι τὸ γνωστό, μὲ ὅλη τὴ δυστυχία του, τὴ σύγχυσί του. Ὑπάρχει σ' αὐτὸ τὸ μαρτύριο τῆς ζήλειας, ἡ ἀσχήμια καὶ ὁ πόνος τῆς βίας, ἡ εὐχαρίστησις τοῦ σέξ. Αὐτὰ εἶναι ὅλα ὅσα ξέρομε καὶ εἴμαστε ἀπρόθυμοι, νὰ ἀντικρύσωμε αὐτὸ τὸ γεγονὸς — δηλ .τὸ γεγονὸς τοῦ τί γνωρίζομε. Ξέρετε, μπορεῖτε νὰ ζῆτε μὲ τὴν ὠμορφιὰ αὐτῶν τῶν βουνῶν καὶ νὰ τὴν ἔχετε πολὺ συνειθίσει. Μετὰ μιὰ ἑβδομάδα ἢ δέκα μέρες, δὲν θὰ προσέχετε πιὰ αὐτὴ τὴν ὠμορφιά. Θὰ εἶσθε σὰν τοὺς χωρικούς, ποὺ δὲν κυττάζουν τὰ βουνὰ οὔτε γιὰ ἕνα δευτερόλεπτο, τόσο εἶναι συνειθισμένοι. Συνειθίζομε τὴν ὠμορφιά, ὅπως καὶ τὴν ἀσχήμια. Αὐτὸ ποὺ εἶναι σημαντικὸ δὲν εἶναι ἡ ὠμορφιὰ ἢ ἡ ἀσχήμια, ἀλλὰ τὸ γεγονὸς ὅτι συνειθίζομε **τ ὸ κ ά θ ε τ ί**. Ἔχομε συνειθίσει τὴ δική μας ζωή, τὰ βάσανά μας, τὶς δυστυχίες μας, τὰ ἀσήμαντα μικρὰ σπίτια μας, ὅλη τὴν ἀσχήμια τοῦ στενοκέφαλου μικροῦ νοῦ μας. Δὲν θέλομε νὰ κυττάξωμε πιὸ πέρα. Δὲν θέλομε νὰ τραβήξωμε πέρα ἀπ' ὅλη αὐτὴ τὴ σύγχυσι καὶ νὰ ἀνακαλύψωμε, ἔτσι ἁπλῶς καὶ μόνον συνειθίζομε σ' αὐτὴ τὴ ζωή. Καὶ ὅταν κανεὶς συνειθίζῃ σὲ κάτι, δὲν ἔχει σημασία σὲ τί — εἴτε εἶναι ὠμορφιά, ἢ βάσανο, ἢ ἀγωνία ἢ ἀσχήμια — ὁ νοῦς γίνεται νωθρός, χωρὶς εὐαισθησία, χωρὶς ἐπίγνωσι καὶ σ' αὐτὴ τὴν κατάστασι ἀσχολεῖται μὲ ὅλα τὰ εἴδη τῶν πραγμάτων. Μὲ τὸ Θεό, μὲ τὴ θρησκεία, μὲ τὶς διασκεδάσεις, μὲ τὴν κοινωνικὴ ἐργασία, μὲ τὸ κουτσομπολιό, μὲ τὸ νὰ συσσωρεύῃ γνώσεις, ἢ μὲ τὸ νὰ βλέπῃ τηλεόρασι. Ἔτσι λοιπόν, αὐτὸ ποὺ εἶναι σημαντικό, εἶναι νὰ ἔχωμε ἐπίγνωσι τῶν γεγονότων τῆς ζωῆς μας, τῶν βασάνων μας, τῆς κτητικότητος, τῆς κυριαρχίας, τῆς ἐπεμβάσεως, τῆς συνεχοῦς διορθώσεως, τῆς κριτικῆς, τῶν αἰτημάτων — νὰ ζοῦμε μὲ ὅλα αὐτὰ καὶ νὰ μὴ τὰ συνειθίζωμε, νὰ ἔχωμε ἐπίγνωσι αὐτῶν καὶ ὄχι μόνον καὶ μόνον νὰ τὰ δεχόμαστε. Δὲν ἐννοῶ ὅτι θὰ πρέπει νὰ τὰ ἀνεχθοῦμε, νὰ τὰ υἱοθετήσωμε, ἀλλὰ ὅτι θὰ πρέπει νὰ τὰ παρατηροῦμε καὶ ὄχι νὰ τὰ ἀποφεύγωμε ἢ νὰ ξεφεύγωμε ἀπ' αὐτά. Θὰ πρέπει νὰ παρατηροῦμε τὰ γεγονότα τῶν καθημερινῶν σχέσεών μας, χωρὶς νὰ αἰτιολογοῦμε, γιατὶ αὐτὸ πρέπει νὰ γίνῃ καὶ ἐκεῖνο δὲν πρέπει. Γιὰ νὰ παρατηροῦμε τὰ γεγονότα τῆς δικῆς μας ζωῆς μ' αὐτὸ τὸν τρόπο, χρειάζεται μεγάλη ἐνέργεια, καὶ ἔχετε αὐτὴ τὴν ἐνέργεια μόνον ὅταν δὲν ξεφεύγετε ἀπ' αὐτὰ τὰ γεγονότα, εἴτε διὰ μέσου πίστεως, διὰ μέσου ἐξηγήσεων, διὰ μέσου τῆς προσπάθειας νὰ βροῦμε τὴν αἰτία, ἢ μὲ κάποιον ἄλλον τρόπο. Ἂν ἔχετε πλήρη ἐπίγνωσι αὐτοῦ ποὺ **ε ἶ ν α ι**: δηλ. νὰ ξέρωμε ὅλες τὶς περιπλοκές, τὶς λεπτὲς διαφορές του, ἂν εἶσθε τελείως οἰκεῖος μὲ τὸ γνωστό, τότε ἴσως ὑπάρχει ἡ δυνατότης νὰ ἐλευθερωθοῦμε ἀπὸ τὸ γνωστό.

Ἂν δὲν ξέρωμε τί εἶναι ἀγάπη, τότε ποτὲ δὲν θὰ μάθωμε τί εἶναι θάνατος. Ἔχομε συνειθίσει τὸν θάνατο. Ἑκατοντάδες τώρα ἔχουν σκοτωθῆ στὸ Βιετνάμ. Εἴχαμε δυὸ φοβεροὺς παγκόσμιους πολέμους καὶ ἀμέτρητες χιλιάδες ἀνθρώπων ἔχουν σκοτωθῆ γιὰ χάρι τῶν ἰδεῶν. Ἔχομε συνειθίσει ὅλους αὐτοὺς τοὺς σκοτωμούς, καὶ στὴν πεῖνα, τὴ φτώχεια καὶ τὸν ἐξευτελισμὸ τῆς Ἀσίας, ποὺ ὑπάρχουν πλάι-πλάι μὲ τὴν εὐημερία τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Ἔχομε συνειθίσει στὸ πρᾶγμα ποὺ ὀνομάζομε θάνατο καὶ τὸ δεχόμαστε. Λέμε ὅτι ὁ θάνατος εἶναι τὸ ἀναπόφευκτο τέλος τοῦ ἀνθρώπου — ἡ μεγάλη ἡλικία, ἡ ἀρρώστεια καὶ τελικὰ ὁ τάφος ἢ τὸ κρεματόριο, ὁποιοδήποτε προτιμᾶτε. Δὲν ἐπαναστατοῦμε ἐναντίον τοῦ θανάτου, διότι δὲν μποροῦμε. Ἔρχεται πλησιέστερα κάθε μέρα, καθὼς γερνᾶμε. Ἔχομε κακομεταχειρισθῆ τὸν φυσικὸ ὀργανισμό, ἔτσι ὑπάρχει ἀρρώστεια. Μπορεῖ κανεὶς νὰ πεθάνῃ νέος ἢ νὰ πεθάνῃ γέρος, ἀλλὰ ἔτσι ἢ ἀλλοιῶς ὑπάρχει ἀρρώστεια, πόνος, μαρτύριο. Μὲ τὴν ἀναζήτησι γιὰ καλὴ ὑγεία οἱ ἄνθρωποι μποροῦν τελικὰ νὰ ζοῦν 150 ἢ ἀκόμα 200 χρόνια, ἀλλὰ ὑπάρχει πάντα θάνατος στὸ τέλος ὅλων αὐτῶν.

Γνωρίζοντας ὅτι ὁ θάνατος εἶναι ἀναπόφευκτος, οἱ περισσότεροι ἀπὸ μᾶς πιστεύουν στὴν μετενσάρκωσι, στὴν ἀνάστασι ἢ σὲ κάποια ἄλλη μορφὴ συνεχίσεως μετὰ θάνατον, διότι ἡ συνέχισις εἶναι τὸ μόνο ποὺ θέλομε. Ἔτσι πίστις, συνταγή, ἐλπίδα, δόγμα, παίρνουν πάλι ἕνα ἐξαιρετικὰ σημαντικὸ μέρος στὴ ζωή μας. Δὲν ἐνδιαφερόμαστε γιὰ τὸ γεγονὸς τοῦ θανάτου, ἀλλὰ γιὰ τὸ ἂν ὑπάρχῃ μέλλουσα ζωή. Λέμε: «Ποιὸς εἶναι ὁ λόγος νὰ ἀγωνίζομαι, νὰ καλλιεργῶ τὴν ἀρετή, νὰ προσπαθῶ νὰ γίνω σὰν τὸ Θεὸ» — ξέρετε ὅλες αὐτὲς τὶς ἀνόητες σκέψεις ποὺ κανεὶς κάνει — «μόνον γιὰ νὰ τελειώσωμε μὲ τὸν θάνατο;» Ἑπομένως λέμε ὅτι πρέπει νὰ ὑπάρχῃ κάτι μετὰ θάνατον.

Τώρα, ποιὸ εἶναι τὸ «κάτι» ποὺ θέλομε νὰ συνεχισθῆ; Καταλαβαίνετε; Μὲ διαφορετικὲς λέξεις, σὲ διαφορετικὸ περιβάλλον, μὲ διαφορετικὸ τύπο ἐλπίδας κ. ο. κ. ὅλες οἱ θρησκεῖες, σ' ὅλο τὸν κόσμο, ὑπόσχονται κάποιο εἶδος συνεχίσεως μετὰ θάνατον. Ἀλλὰ ὅταν τὰ παραμερίσωμε ὅλα αὐτά, τί εἶναι αὐτὸ ποὺ θέλομε νὰ συνεχισθῆ; Εἶναι ἡ καθημερινὴ ζωή μας, δὲν εἶναι ; Ἡ ζωὴ ποὺ ξέρομε. Καὶ τί εἶναι ἡ ζωὴ ποὺ ξέρομε; Εἶναι ἡ ζωὴ τῆς συντροφιᾶς, ἡ ζωὴ τοῦ καθημερινοῦ μόχθου, ἀβεβαιότητας, ἐλπίδας, ἡ ἀγωνία τῆς μοναξιᾶς, τοῦ τσακωμοῦ, τὸ νὰ πηγαίνωμε στὸ γραφεῖο μέρα μὲ τὴ μέρα ἐπὶ τριάντα ἢ σαράντα χρόνια, ὁ ἀσήμαντος μικρὸς νοῦς ποὺ ἔχομε, ἡ διαμορφωμένη ζωή, οἱ εὐχαριστήσεις ἀπὸ τὰ ταξείδια καὶ ἀπὸ τὸ νὰ βλέπωμε κάτι καινούργιο, ἡ ἀρρώστεια, ὁ πόνος, τὸ κενὸ τῆς ἀνίας τῆς ὑπάρξεώς μας — αὐτὰ εἶναι ὅλα

ὅσα ξέρομε. Καὶ τώρα ξέρομε ἐπίσης πῶς νὰ πᾶμε στὸν Ἄρη καὶ νὰ πάρωμε φωτογραφίες. Ξέρομε ὅλο καὶ περισσότερο ἀπὸ ἐξωτερικὰ πράγματα.

Τί εἶναι λοιπὸν αὐτὸ στὸ ὁποῖον εἴμαστε τόσο ἀπεγνωσμένα προσκολλημένοι; Φανερά, εἶναι ἡ μνήμη τῶν πραγμάτων τὰ ὁποῖα ὑπῆρξαν. Καὶ δὲν εἶναι ἕνα φοβερὸ πρᾶγμα νὰ αἰσθανώμαστε ὅτι εἴμαστε προσκολλημένοι σὲ κάτι ποὺ εἶναι παρελθόν, ἔχει περάσει, τελειώσει, πεθάνει; Αὐτὸ εἶναι τὸ μόνο ποὺ ξέρομε καὶ σ' αὐτὸ εἴμαστε προσκολλημένοι. Εἴμαστε προσκολλημένοι στὸ γνωστό. Ὁ χαρακτήρας μας, τὰ βιβλία μας, οἱ πίνακες ποὺ ἔχει κανεὶς κάνει, οἱ πεῖρες μας, οἱ εὐχαριστήσεις, οἱ ἀγωνίες ποὺ εἴχαμε, ἡ ἐνοχὴ ποὺ ἔχει κανεὶς αἰσθανθῆ — ὅλα αὐτὰ εἶναι τὸ παρελθὸν καὶ αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο στὸ ὁποῖον εἴμαστε προσκολλημένοι. Αὐτὸ εἶναι ὅλο κι' ὅλο ποὺ ξέρομε καὶ ἔτσι θέλομε νὰ συνεχισθῆ μετὰ θάνατον. Ἂν ἔχω χάσει τὴν σύζυγό μου, θέλω νὰ τὴν συναντήσω στὸν ἄλλο κόσμο κ. ο. κ. Αὐτὸ λοιπὸν ποὺ φοβόμαστε εἶναι τὸ χάσιμο τοῦ γνωστοῦ, ποὺ εἶναι τὸ παρελθὸν — τὸ παρελθὸν τὸ ὁποῖον, κινούμενο διὰ μέσου τοῦ παρόντος, δημιουργεῖ τὸ μέλλον. Καὶ σ' αὐτὸ εἴμαστε προσκολλημένοι.

Παρακαλῶ, ἀκοῦστε το προσεκτικὰ αὐτό. Δὲν κάνω προπαγάνδα γιὰ κάτι. Ἁπλῶς τονίζω τὰ γεγονότα.

Ὅταν λοιπὸν προσκολλᾶσθε σὲ κάτι ποὺ εἶναι παρελθόν, τότε ὁ νοῦς σας, ἡ καρδιά σας, ὁλόκληρο τὸ εἶναι σας, εἶναι ἤδη πεθαμένο. Μπορεῖ νὰ ὑπῆρξε μιὰ βαθειὰ εὐχαρίστησις, μιὰ ἔξοχη εὐχαρίστησις, ἀλλὰ τὴ στιγμὴ ποὺ προσκολλᾶστε σ' αὐτήν, ὁ νοῦς σας γίνεται ἕνα ἄσχημο μικρὸ πρᾶγμα, ποὺ δὲν μπορεῖ πραγματικὰ νὰ ζῆ. Καὶ αὐτὸ εἶναι ἡ ζωή μας. Ὄντας φοβισμένοι ὅτι αὐτὸ ποὺ ὀνομάζομε ζωή μας θὰ τελειώση, ἐπινοοῦμε ἢ ἐλπίζομε μιὰ συνέχισι μετὰ θάνατον. Ἀλλὰ ὅταν ἔχετε ἐπίγνωσι ὅλων αὐτῶν καὶ δὲν ξεφεύγετε πιά, ὅταν κυττάζετε, παρατηρῆτε, ἀκοῦτε προσεκτικά, ἔχετε ἐπίγνωσι χωρὶς ἐκλογή, γιὰ τὸ κάθε τί ποὺ συμβαίνει μέσα σας, τότε βρίσκεσθε ἀντιμέτωποι μὲ τὸ ζήτημα τοῦ θανάτου, ποὺ εἶναι πραγματικὰ τὸ ἄγνωστο. Δὲν ξέρετε τὸν θάνατο, ἔχετε ἁπλῶς ἰδέες γι' αὐτόν. Ἔχετε ἰδέες, φόβους, ἀγωνίες καὶ ὑπάρχει αὐτὴ ἡ φοβερὴ αἴσθησι τῆς μοναξιᾶς, τοῦ νὰ μείνη κανεὶς μόνος, στὴν ἐρημιά. Καὶ ὅταν κανεὶς ἔχη ἐπίγνωσι ὅλων αὐτῶν, τότε διερωτᾶται: Μπορῶ νὰ πεθάνω σὲ κάθε τι τὸ γνωστό; Μπορῶ νὰ πεθάνω στὸ παρελθόν, ὄχι σιγὰ - σιγά, ὄχι κρατώντας τὰ εὐχάριστα καὶ ἀπορρίπτοντας τὰ δυσάρεστα, ἀλλὰ νὰ πεθάνω τόσο γιὰ τὴν εὐχαρίστησι ὅσο καὶ γιὰ τὸν πόνο, πρᾶγμα ποὺ σημαίνει νὰ τελειώνω (νὰ ξεμπερδεύω) μὲ τὸ παρελθόν, χωρὶς ἐπιχειρήματα. Ξέρετε, ὅταν ἔρχεται ὁ θάνατος, δὲν συζητᾶτε, δὲν λέτε «Δόσε

μου λίγες περισσότερες μέρες». Ὅταν ὁ θάνατος εἶναι ἐδῶ, σεῖς ἔχετε φύγει. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο πρέπει ν' ἀδειάσωμε τὸν νοῦ ἀπ' ὅλο τὸ παρελθόν. Ἀδειάζοντας τὸν νοῦ, πρόθυμα, φυσικά, χωρὶς προσπάθεια ,τότε ἴσως ὑπάρχει ἐλευθερία ἀπὸ τὸ γνωστό, καὶ ἐπομένως ὑπάρχει μιὰ κατανόησι τοῦ ἀγνώστου.

Οἱ περισσότεροι ἀπὸ μᾶς δὲν ξέρουν τί εἶναι ἀγάπη. Ξέρομε τὸν πόνο καὶ τὴν εὐχαρίστησι τῆς ἀγάπης, ἀλλὰ δὲν βλέπομε τὸ γεγονὸς τῆς ἀγάπης, ὅπως βλέπομε τὸ γεγονὸς ἑνὸς βουνοῦ, ἔτσι γιὰ μᾶς ἡ ἀγάπη εἶναι κάτι τὸ ἄγνωστο, ὅπως εἶναι καὶ ὁ θάνατος. Ἀλλὰ ὅταν ὁ νοῦς εἶναι ἐλεύθερος ἀπὸ τὸ γνωστό, τότε γεννιέται αὐτὸ ποὺ δὲν γίνεται γνωστὸ μὲ λέξεις, μὲ πεῖρα, μὲ δράματα, μὲ ὁποιαδήποτε μορφὴ ἐκφράσεως. Χωρὶς νὰ γνωρίσωμε τὴν ἀγάπη, χωρὶς νὰ γνωρίσωμε τὴν ἐξαιρετικὴ πληρότητα καὶ τὸν πλοῦτο τοῦ θανάτου, ποτὲ δὲν θὰ γνωρίσωμε τί εἶναι τὸ νὰ ζοῦμε χωρὶς βάσανα, χωρὶς ἀγωνία, χωρὶς τὸν πόνο τοῦ μόχθου.

"ΤΟ ΚΛΕΙΔΙ ΤΗΣ ΘΕΟΣΟΦΙΑΣ„

Οἱ σκοποὶ τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας. Ἡ κοινὴ καταγωγὴ τῆς ἀνθρωπότητος. Πῶς θὰ φθάσωμε πρακτικὰ στὴν ἀδελφότητα.

Ἀπὸ τὸ περίφημο ἔργο τῆς Ἑλ. Μπλαβάτσκυ (μετάφρ. Μαρίκας Σακελλαρίου — Κανδήλη) παραλαμβάνομε μιὰ ἀκόμη σειρὰ ἐρωταποκρίσεων:

ΕΡΩΤΗΣΙΣ: Ποιοὶ εἶναι οἱ σκοποὶ τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας;

ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ: Οἱ σκοποὶ τῆς ἑταιρίας εἶναι τρεῖς:

1.— Ὁ σχηματισμὸς πυρῆνα παγκόσμιας ἀδελφότητας τῶν ἀνθρώπων χωρὶς διάκριση φυλῆς, χρώματος, φύλλου, τάξη ἢ θρησκείας.

2.— Ἡ διάδοση τῆς μελέτης τῶν ἀρειανῶν καὶ ἄλλων ἱερῶν γραφῶν ὅλων τῶν θρησκειῶν κι' ἡ ἀποκατάσταση τῆς σημασίας τῆς ἀρχαίας ἀσιανῆς Φιλοσοφίας, δηλαδὴ τῆς βραχμανικῆς, βουδδιστικῆς καὶ ζωροαστρικῆς.

3.— Ἡ ἀπὸ κάθε ἄποψη ἔρευνα τῶν ἀπόκρυφων μυστηρίων τῆς φύσης κι' ἰδιαίτερα τῶν ψυχικῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ βρίσκονται σὲ λανθάνουσα κατάσταση ἀκόμη. Αὐτοὶ εἶναι οἱ τρεῖς σκοποὶ τῆς Ἑταιρίας.

ΕΡΩΤ.: —Μπορεῖτε νὰ δώσετε περισσότερες λεπτομέρειες;

ΑΠΑΝΤ.: —Ἄς διαιρέσουμε κάθε σκοπό, σ' ὅσα ἐπεξηγηματικὰ ἄρθρα εἶναι χρήσιμο γιὰ νὰ σᾶς ἐξηγήσουμε.

ΕΡΩΤ.: —Τότε ἂς ἐξετάσουμε τὸν πρῶτο σκοπό. Μὲ ποιὸ τρόπο, νομίζετε, μπορεῖ νὰ διαδοθεῖ τὸ αἴσθημα τῆς ἀδελφότη-

τας ἀνάμεσα σὲ φυλὲς τόσο διαφορετικὲς σὲ θρησκεία, σὲ παράδοση, σε ἤθη, ἔθιμα καὶ νοοτροπία;

ΑΠΑΝΤ.: — Θὰ προσθέσω καὶ κάτι ποὺ διστάζετε νὰ μοῦ πεῖτε. Γνωρίζουμε πολὺ καλὰ ὅτι ἐκτὸς ἀπὸ τα ἀπομειναρια δυο ἀρχαίων φυλῶν, τῶν Παρσων καὶ τῶν Ἑβραίων, ὅλα τ' ἄλλα ἔθνη βρίσκονται σ' ἀντίθεση ὄχι μόνον τὸ ἕνα πρὸς τὸ ἄλλο, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτό του. Σ' αὐτὸ δεν κανουν ἐξαίρεση καὶ τὰ λεγόμενα πολιτισμένα χριστιανικὰ ἔθνη· Γι' αὐτὸ ὁπορεῖτε καὶ δίχως ἄλλο θεωρεῖτε τὸν πρῶτο σκοπό μας μιὰ οὐτοπία, δὲν εἶναι ἔτσι;

ΕΡΩΤ.: —Τ' ὁμολογῶ. Τὶ ἔχετε να μοῦ ἀπαντήσετε;

ΑΠΑΝΤ.: — Δὲν ἀρνοῦμαι τὸ γεγονός, ἔχω ὅμως πολλὰ νὰ πῶ γιὰ τὴν ἀνάγκη νὰ διαλυθεῖ κάθε αἰτία, ποὺ κάνει τὴν παγκόσμια ἀδελφότητα νὰ μοιάζει μὲ οὐτοπία.

ΕΡΩΤ.: — Ποιὲς εἶναι, κατα τὴ γνώμη σας, αὐτὲς οἱ αἰτίες;

ΑΠΑΝΤ.: — Πρὶν ἀπ' ὅλα ὁ ἔμφυτος ἐγωισμὸς τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ σύγχρονη θρησκευτικὴ ἀγωγή, ἀντὶ νὰ μειώνει, καθημερινὰ ἐντείνει καὶ μάλιστα ἐνθαρρύνει καὶ δικαιώνει αὐτὸ τὸν ἐγωϊσμό. Ἔτσι τὸ αἴσθημα αὐτὸ καταλήγει σὲ βία. Ἡ ἰδέα περὶ δικαιοσύνης κι' ἀδικίας παραποιήθηκε μὲ τὴν κατὰ γράμμα παραδοχὴ τῆς Βίβλου τῶν Ἑβραίων. Ὅλη ἡ ἀνιδιοτέλεια, ὅλος ὁ ἀλτρουϊσμὸς τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ, ἔμεινε μιὰ θεωρία κατάλληλη μονάχα γιὰ ἕνα συγκινητικὸ κήρυγμα. Ὁ πρακτικὸς ἐγωισμὸς τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου ρίζωσε βαθειὰ μὲς στὴν ψυχὴ τῶν ἐθνῶν στὴ Δύση. Μάταια ὁ Χριστὸς καταδίκασε τὸ «ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος», ποὖναι τὸ πρῶτο ἄρθρο τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου. Σᾶς βεβαιώνω ὅσο γίνεται πιὸ ἔντονα καὶ κατηγορηματικά, πὼς μόνη ἡ θεοσοφία μπορεῖ νὰ διαλύσει τὴν κακία αὐτοῦ τοῦ νόμου, καθὼς καὶ πολλῶν ἄλλων.

ΕΡΩΤ.: —Πῶς, ἆρά γε;

ΑΠΑΝΤ.: — Ἁπλούστατα, δίνοντας τὶς λογικὲς φιλοσοφικες, μεταφυσικες κι' ἐπιστημονικὲς ἀκόμη ἀποδείξεις ὅτι: α) ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔχουνε τὴν ἴδια φυσικὴ καὶ πνευματικὴ καταγωγή, ποὖναι ἡ βασικὴ ἀρχὴ τῆς θεοσοφικῆς διδασκαλίας, β) πὼς ἀφοῦ ὅλη ἡ ἀνθρωπότητα δημιουργήθηκε ἀπ' τὴν ἴδια οὐσία — τὴν μιὰ ἄπειρη, αἰώνια κι' ἄναρχη οὐσία — εἴτε τὴ λέμε Θεό, εἴτε Φύση, τίποτε δὲν συμβαίνει σ' ἕνα Ἔθνος ἢ σ' ἕναν ἄνθρωπο χωρὶς αὐτὸ νάχει τὸν ἀντίκτυπό του σ' ὅλα τ' ἄλλα ἔθνη, κι' ὅλους τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Αὐτὸ εἶναι τόσο βέβαιο,τόσο φανερό, ὅσο καὶ τὸ ὅτι ἂν μιὰ πέτρα πέσει μέσα στὸ νερὸ θὰ βάλει σὲ κίνηση ἀργὰ ἢ γρήγορα κάθε του σταγόνα.

ΕΡΩΤ.: — Μ' αὐτὴ δὲν εἶναι χριστιανικὴ διδασκαλία, ἀλλὰ μᾶλλον πανθεϊστική.

ΑΠΑΝΤ.: — Ἐδῶ ἀκριβῶς

κάνετε λάθος. Εἶναι καθαρὰ χριστιανικὴ κι' ὄχι ἰουδαϊκή. Ἴσως γι' αὐτὸ προτιμοῦνε νὰ τὴν ἀγνοοῦνε τὰ ἔθνη, ποὺ ἀκολουθοῦνε τὴ Βίβλο.

ΕΡΩΤ.: — Μ' αὐτὴ εἶναι μιὰ ἄδικη κατηγορία. Σὲ ποιὲς ἀποδείξεις στηρίζετε αὐτὰ ποὺ λέτε ;

ΑΠΑΝΤ.: — Νὰ σᾶς τὶς πῶ ἀμέσως. Ὁ Χριστὸς εἶναι γνωστὸ πῶς δίδαξε: «ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν... Ἐὰν γὰρ ἀγαπήσητε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τίνα μισθὸν ἔχετε; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι (1) τὸ αὐτὸ ποιοῦσι; καὶ ἐὰν ἀσπάσησθε τοὺς φίλους ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν ποιεῖτε; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι οὕτω ποιοῦσιν;». Αὐτὰ εἶναι τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ. Ἡ «Γένεση» ὅμως λέει: «Ἐπικατάρατος Χανάαν· παῖς οἰκέτης ἔσται τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ». (ΙΧ, 25).

Νὰ γιατί οἱ λαοὶ τῆς Βίβλου κι' ὄχι τοῦ Χριστοῦ προτιμοῦνε τὸ νόμο τοῦ Μωϋσῆ ἀπὸ τὸ νόμο τοῦ Χριστοῦ. Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη, ποὺ προσαρμόζεται περισσότερο στὰ πάθη τους, εἶναι ἡ βάση τῶν νόμων τους κατάκτησης καὶ τυραννίας τῶν κ α τ ώ τ ε ρ ω ν φυλῶν. Πόσα ἐγκλήματα δὲν ἔχουνε γίνει μὲ δικαιολογητικὸ τὴ φράση αὐτὴ ἀπὸ τὴ Γένεση, ποὺ μοιάζει ἀληθινὰ διαβολικὴ ἂν περιοριστοῦμε στὴν κατὰ γράμμα ἐξήγησή της μόνο[2].

1. Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη θεωρούσανε τοὺς τελῶνες κλέφτες κι' ἀπατεῶνες. Ὁ τίτλος καὶ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ τελώνη ἤτανε γιὰ τοὺς Ἑβραίους τὸ χειρότερο πρᾶγμα τοῦ κόσμου. Τοὺς ἤτανε ἀπαγορευμένο νὰ μπαίνουν στὸ ναό. Ὁ Ματθαῖος μιλῶντας γιὰ τοὺς εἰδωλολάτρες μεταχειρίζεται τὴν ἴδια φρασεολογία ὅπως καὶ γιὰ τοὺς τελῶνες. (XVII 17). Κι' ὅμως ἐκεῖνο τὸν καιρὸ οἱ τελῶνες ἤτανε οἱ εἰσπράκτορες τῶν φόρων στὴν ὑπηρεσία τῶν Ρωμαίων, ἀκριβῶς ὅπως ἄλλοτε οἱ Ἄγγλοι ὑπάλληλοι στὶς Ἰνδίες καὶ στὶς ἄλλες ἀποικίες.

2. Χάρη στὴν ἐπιρροὴ ἰσχυρῶν ἠθικῶν δυνάμεων ἡ ἀνθρώπινη σκλαβιὰ εἶχε ἐξαφανισθεῖ στὸ τέλος τοῦ Μεσαίωνα. Ἡ ἐπίδρασή τους ὅμως κλονίστηκε ἀπὸ δυὸ σημαντικὰ γεγονότα, ποὺ στάθηκαν ἡ ἀφορμὴ νὰ ξεσπάσει πάνω στὴν ἀνθρωπότητα μιὰ δυστυχία, ποὺ ὅμοια ἴσως δὲν εἶχε ὡς τώρα γνωρίσει. Τὸ ἕνα ἀπ' αὐτὰ ἤτανε τὸ πρῶτο ταξεῖδι πρὸς μιὰ ἀκτὴ πολυάνθρωπη καὶ βάρβαρη, ὅπου ἡ ἀγοραπωλησία ἀνθρώπινων ὑπάρξεων ἤτανε κάτι συνηθισμένο. Τὸ ἄλλο, ἡ ἀνακάλυψη τοῦ Νέου Κόσμου, ὅπου ἀνεξάντλητες πηγὲς θαυμαστοῦ πλούτου προσμένανε τὴν ἀξιοποίησή τους ἀπὸ ἐργατικὰ χέρια. Ἐπὶ τετρακόσια χρόνια ἄντρες, γυναῖκες, παιδιά, ἀποσπάσθηκαν βίαια ἀπ' ὅ,τι γνώριμο κι' ἀγαπητὸ καὶ πουλήθηκαν σκλάβοι σὲ ξένους ἐμπόρους. Στὸ φρικιαστικὸ αὐτὸ πέρασμά τους ἀπὸ τὴ μιὰ ἤπειρο στὴν ἄλλη σύρθηκαν ἀλυσοδεμένοι πολλὲς φορὲς ὁ ζωντανὸς μαζὶ μὲ τὸν πεθαμένο. Σύμφωνα μὲ τὸν ἀμερόληπτο ἱστορικὸ Bancroft, 3.250.000 μαῦροι μεταφέρθηκαν ἀπ' την πατρίδα τους στὴν Ἀμερική. Διακόσιες πενῆντα χιλιάδες ἀνθρώπινες ὑπάρξεις πετάχτηκαν στὴ θάλασσα ὅσον καιρὸ κράτησε αὐτὴ ἡ μεταφορά. Οἱ ὑπόλοιποι ρίχτηκαν σὲ μιὰ ζωὴ γεμάτη ἀνείπωτη δυστυχία κάτω ἀπ' τὸ μαστίγιο μέσα στὰ μεταλλεῖα ἢ τὶς φυτεῖες τοῦ ρυζιοῦ καὶ τοῦ ζαχαροκαλάμου. Ἡ χριστιανικὴ Ἐκκλησία εἶναι ὑπεύθυνη γι' αὐτὸ τὸ βαρὺ ἔγκλημα. Τὸ ἱσπανικὸ κράτος (χριστιανοκαθολικὸ) ὑπέγραψεν ἐν ὀνόματι τῆς Ἁγ. Τριάδος, περισσότερες ἀπὸ δέκα συμφωνίες, ποὺ δί-

ΕΡΩΤ.: — Σᾶς ἄκουσα νὰ λέτε, ὅτι ἡ Ἐπιστήμη ἀποδεικνύει τὴν κοινὴ φυσικὴ καταγωγὴ τοῦ ἀνθρώπου, κι' ὅτι ἡ θρησκεία τῆς **Σοφίας** ἀποδεικνύει τὴν κοινὴ πνευματικὴ προέλευση. Δὲν νομίζετε ὅτι οἱ Δαρβινιστὲς κάθε ἄλλο παρὰ διαπνέονται ἀπὸ φιλικὰ ἀδελφικὰ αἰσθήματα;

ΑΠΑΝΤ.: — Ἔχετε δίκιο. Αὐτὸ ἀκριβῶς δείχνει πόσο δὲν εἶναι ἀρκετὸ τὸ ματεριαλιστικὸ σύστημα καὶ πόσο ἀνώτερη εἶναι ἡ Θεοσοφία. Ἡ κοινότητα τῆς φυσικῆς μας καταγωγῆς δὲν συγκινεῖ ὅ,τι ὑψηλὸ καὶ βαθὺ ὑπάρχει μέσα μας. Ἡ ὕλη μόνη χωρὶς τὴν ψυχικὴ καὶ πνευματικὴ ἐνέργεια, χωρὶς δηλαδὴ τὴ θεία οὐσία, δὲν συγκινεῖ τὴν ἀνθρώπινη καρδιά. Ἡ κοινὴ ὅμως καταγωγὴ στὴν ψυχὴ καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ πραγματικοῦ ἀθάνατου ἀνθρώπου, ὅπως μᾶς τὴ διδάσκει ἡ Θεοσοφία, ὅταν ἀποδειχθεῖ, ριζώνει βαθειὰ μέσα στὶς καρδιὲς τῶν ἀνθρώπων καὶ τοὺς ὠθεῖ στὸ δρόμο τῆς ἀληθινῆς ἀγάπης, τῆς ἀδελφικῆς καλῆς διάθεσης.

ΕΡΩΤ.: — Πῶς ὅμως ἡ Θεοσοφία ἐξηγεῖ τὴν κοινὴ καταγωγὴ τῆς ἀνθρωπότητας;

ΑΠΑΝΤ.: — Διδάσκοντας ὅτι στὸ βάθος τῆς φύσης, ἀντικειμενικῆς κι' ὑποκειμενικῆς, μέσα σ' ὅ,τι περιέχει τὸ σύμπαν, ὁρατὸ κι' ἀόρατο, ὑπάρχει, ὑπῆρχε καὶ θὰ ὑπάρχει μιὰ ἀπόλυτη οὐσία, ἀπὸ τὴν ὁποία ὅλα προέρχονται καὶ στὴν ὁποία ὅλα ξαναγυρίζουν. Αὐτὴ εἶναι ἡ Ἀρειανὴ φιλοσοφία, ποὺ τελειότερους ἀντιπρόσωπους ἔχει τὸ σύστημα τῶν Βεντάντα καὶ τὸ Βουδδισμό. Καθῆκον, ἑπομένως, τῶν Θεοσόφων εἶναι νὰ ὑποστηρίξουνε μὲ κάθε πρακτικὸ μέσο τὴν ἀνάγκη μιᾶς ἀγωγῆς χωρὶς προκατάληψη, ἐλεύθερης ἀπ' τὸ σεκταρισμό, δηλαδὴ τὴ χωριστική, μεροληπτικὴ προκατάληψη.

ΕΡΩΤ.: — Πῶς ὅμως θὰ φτάσουμε στὴν πρακτικὴ ἐφαρμογὴ τῆς ἰδέας τῆς ἀδελφότητας στὸ φυσικὸ πεδίο;

ΑΠΑΝΤ.: — Ἰδοὺ πῶς: Πρῶτα ἀπ' ὅλα, ὅ,τι εἶναι ἀληθινὸ στὸ μεταφυσικὸ πεδίο, εἶναι ἐπίσης καὶ γιὰ τὸ φυσικό. Ὕστερα μὲ τὴν κατανόηση ὅτι δὲν ὑπάρχει πιὸ ἀνεξάντλητη πηγὴ μίσους καὶ σύγκρουσης ἀπ' τὶς θρησκευτικὲς διαφορές. Ὅταν μιὰ ὁμάδα πιστεύει, πὼς κατέχει τὴν ἀπόλυτη ἀλήθεια, θεωρεῖ ὅτι ὅλοι οἱ ἄλλοι εἶναι μπερδεμένοι στὰ δίκτυα τῆς πλάνης, τοῦ «διαβόλου». Ἂν ὅμως οἱ ἄνθρωποι καταλάβουν, ὅτι κανεὶς δὲν κατέχει τὴν **ἀ π ό λ υ τ η** ἀλήθεια καὶ πὼς ὅλες οἱ ἀπό-

---

νανε την ἄδεια γιὰ την πώληση 500.000 ἀνθρωπων. Στο 1562 ὁ John Hawkins ξεκίνησε γιὰ τὴν Ἀφρικὴ με το μοχθηρο σχέδιο ν' ἀγοράση σκλάβους καὶ να τοὺς ξαναπουλήση στὶς Δυτικες Ἰνδίες. Τ' ὄνομα τοῦ καραβιοῦ του ἤτανε «Ἰησοῦς». Ἡ Βασίλισσα Ἐλισαβετ, χριστιανὴ διαμαρτυρομενη, του πρόσφερε ἀνταμοιβὴ σ' αὐτη του τὴν ἐπιτυχία, (τὴν πρώτη επιχείρηση τῶν Ἄγγλων σ' αὐτο το ἀπάνθρωπο ἐμπόριο), τὴν ἄδεια τα οἰκόσημά του νὰ παριστάνουν ἕνα δεμένο νέγρο. (Ἀπὸ τὸ ἄρθρο τῆς Ἀγνωστικῆς Ἐφημερίδας: «Κατακτήσεις τοῦ Σταυροῦ»).

ψεις συμπληρώνουν ἡ μία τὴν ἄλλη· ἂν νοιώσουνε πῶς ἡ ὅλη ἀλήθεια βρίσκεται στὸ συνδυασμὸ ὅλων τῶν ἀπόψεων, ἀφοῦ κάθε μιὰ ἀπορρίψει ὅ,τι σφαλερὸ ἔχει μέσα της, τότε μόνο θ' ἀποκατασταθεῖ μιὰ πραγματικὴ ἀδελφότητα στὶς θρησκεῖες. Τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ γιὰ τὸν ὑλικὸ κόσμο.

ΕΡΩΤ.: — Σᾶς παρακαλῶ συνεχίσετε τὴν ἐξήγηση.

ΑΠΑΝΤ.: — Πάρετε παράδειγμα ἕνα φυτό. Ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴ ρίζα, τὸ βλαστό, τοὺς κλάδους καὶ τὰ φύλλα. Ὁ βλαστὸς εἶναι τὸ ἑνωτικὸ στοιχεῖο τοῦ φυτοῦ. Ἔτσι κι' ἡ ἀνθρωπότητα στὸ σύνολό της εἶναι ὁ βλαστός, ποὺ προέρχεται ἀπ' τὴν πνευματικὴ ρίζα. Ἂν πληγώσετε τὸ βλαστό, κάθε κλάδος καὶ κάθε φύλλο θὰ αἰσθανθοῦνε τὸν ἀντίκτυπο. Τὸ ἴδιο γίνεται καὶ στὴν ἀνθρωπότητα.

ΕΡΩΤ.: — Ναί, μὰ ὅλο τὸ φυτὸ δὲν ὑποφέρει ἂν πάθει κάτι ἕνα κλαδὶ ἢ κάποιο φύλλο.

ΑΠΑΝΤ.: — Καὶ συμπεραίνετε ἔτσι, πὼς ἂν ἕνας ἄνθρωπος ὑποστεῖ κάποιο κακό, ἡ ἀνθρωπότητα ὁλόκληρη δὲν ὑποφέρει τὶς συνέπειες; Πῶς τὸ ξεύρετε; Ἀκόμη κι' ἡ ματεριαλιστικὴ ἐπιστήμη διδάσκει πὼς κι' ἡ ἐλάχιστη βλάβη σ' ἕνα φυτὸ μπορεῖ νὰ δημιουργήση ἐμπόδια στὴν κανονική του ἀνάπτυξη. Ἡ ἀναλογία λοιπὸν εἶναι τέλεια καὶ κάνετε λάθος ἂν δὲν τὸ παραδέχεστε. Ξεχνᾶτε πὼς μιὰ πληγὴ στὸ δάκτυλό σας ἔχει ἀντίκτυπο σ' ὅλο τὸ νευρικὸ σύστημα; Ὅλο τὸ σῶμα ὑποφέρει. Ἐξ ἄλλου ἔχω νὰ σᾶς ὑπενθυμίσω, ὅτι ὑπάρχουνε καὶ πνευματικοὶ νόμοι ποὺ κυβερνοῦνε φυτά, ζῶα καὶ ἀνθρώπους, παρ' ὅλο ποὺ πιθανὸν νὰ μὴ τοὺς δέχεστε, γιατὶ ἡ ἐπίδρασή τους δὲν εἶναι φανερὴ πάνω στὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα.

ΕΡΩΤ.: — Ποιοὺς νόμους ἐννοεῖτε;

ΑΠΑΝΤ.: — Τοὺς καρμικοὺς νόμους. Δὲν θὰ νοιώσετε καλὰ τὸ νόημά τους, ἂν πρὶν δὲν μελετήσετε τὸν Ἀποκρυφισμό. Στὴν ἀληθινὴ φιλοσοφία ἡ κάθε φυσικὴ πράξη ἔχει τὸν αἰώνιο ἠθικό της ἀντίκτυπο. Ἂν πληγώσετε ἕναν ἄνθρωπο σωματικά, νομίζετε βέβαια, πὼς οἱ πόνοι του δὲν ἔχουνε καμμιὰ συνέπεια γιὰ τὸ γείτονά του κι' ἀκόμη λιγώτερο γιὰ τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ ἀνήκουν σ' ἕνα ἄλλο ἔθνος. Σᾶς βεβαιοῦμε, ὅτι μὲ τὴν παρέλευση τοῦ χρόνου τὸ κακὸ αὐτὸ θὰ φτάσει καὶ τοὺς ἄλλους. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο, ἀδελφικὰ αἰσθήματα, ὅπως τὰ διακήρυξαν ὁ Χριστὸς καὶ ὁ Βούδδας, δὲν μποροῦνε ν' ἀνθίσουνε πάνω στὴ γῆ, ὅσον καιρὸ οἱ ἄνθρωποι δὲν παραδέχονται σὰν ἀξίωμα, ὅτι τὴν ἀδικία ποὺ κάνουμε σ' ἕναν ἄλλο, τὴν κάνουμε ὄχι μόνο στὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό μας, ἀλλὰ καὶ στὴν ἀνθρωπότητα ὁλόκληρη.

Ἐαρινὴ Ἰσημερία

Ἡ «Μυστικὴ Διδασκαλία» τῆς Ἔλενας Πετρόβνα Μπλαβάτσκυ μὲ ὅσα ἀναφέρει γιὰ τὴν Ἐαρινὴ Ἰσημερία ἐρεθίζει τὴν τάσι τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴ φαντασία! Μερικοὶ εἰρωνεύονται ἐν γένει τὴν φαντασία, ἀλλὰ μιὰ ὑ γ ι ή ς φαντασία συχνὰ θίγει τὴν πραγματικότητα, γιατὶ δίνει στὸν ἄνθρωπο δύναμι νὰ ἔλθῃ σ' ἐπαφὴ μὲ πράγματα ἄγνωστα στὸν συνηθισμένο νοῦ. Ἀλλὰ ἂς δοῦμε:

Ἡ Ἐαρινὴ Ἰσημερία — ἡ 21η Μαρτίου — κατὰ τὴν ὁποίαν ἡμέρα καὶ νύκτα ἔχουν ὅμοια διαρκεια, ἐπειδὴ ὁ Ἰσημερινὸς τῆς Γῆς τέμνεται τὴν ἡμέρα αὐτὴ μετὰ τῆς ἐκλειπτικῆς, εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς Ἀνοίξεως καὶ ἀνταποκρίνεται στὴν αὐγή, τὴ νεότητα, τὴ φωτιά, τὴν Ἀνατολή.

Κατὰ τὴν Μυστικὴ Διδασκαλία, οἱ Ἰνδοὶ ὑποστηρίζουν ὅτι 20.400 χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴν Καλὶ Γιούγκα (*) τὸ ξεκίνημα τοῦ Ζωδιακοῦ των κύκλου συνέπεσε μὲ τὴν Ἐαρινὴ Ἰσημερία, διότι συνέβη τότε σύζευξις τοῦ Ἡλίου καὶ τῆς Σελήνης.

Κατὰ τὴν διάρκεια τῆς 3ης «ρίζας — φυλῆς» ἐβασίλευε αἰώνια ἄνοιξις σ' ὅλη τὴν ὑδρόγειο. Ἀλλὰ μετὰ τὸν χωρισμὸ τους ἐτερματίζετο ἡ Σατυὰ — Γιούγκα καὶ τότε ἄρχισε ἡ ἐναλλαγὴ τῶν ἐποχῶν. Τὸ κρύο ἀ-

---

(*) Καλὶ Γιούγκα — Ἐποχὴ τῆς Καλί, βραχμανικῆς θεοτητος, συζύγου τοῦ Σίβα. Εἶναι θεὰ τοῦ Ἄδου, εἰκονιζομένη μὲ τέσσαρας βραχίονας, κρατοῦσα κρανία ἀνθρώπινα καὶ φέρουσα περιδέραιον ἀπο κρανία. Κατὰ τὴν Ἰνδικὴ φιλοσοφία, ὑπάρχει μία διαδοχὴ Κύκλων ἢ ἐποχῶν (Γιούγκα) καὶ ἡ διανυομένη ἀπὸ τῆς πτώσεως τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, περίπου, εἶναι ἡ Καλὶ—Γιούγκα, περίοδος ἰσχυρῶν ἐπιδράσεων τοῦ Κακοῦ. Στην ἰνδικὴ φιλολογία ὑπάρχει μια χαρακτηριστικὴ ἱστορία γιὰ τὴν περίοδο αὐτή. Κάποιος ἄνθρωπος ἐπωλησεν εἰς ἄλλον τεμάχιον γῆς τοῖς μετρητοῖς. Ἔπειτα ἀπὸ λιγες ἡμέρες, ὁ νέος ἰδιοκτήτης πῆγε στον προηγούμενο καὶ τοῦ εἶπε ὅτι σκάβοντας βρῆκε θησαυρὸ ἀπὸ χρυσον καὶ πολυτίμους λίθους, τὸν ὁποῖον ἤθελε να τοῦ παραδώση, γιατὶ αὐτος εἶχεν ἀγοράσει μόνον τὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς. Ὁ πωλητὴς ἠρνήθη, δηλώνοντας ὅτι πουλῶντας τὴν γῆν, εἶχε πουλησει καὶ κάθε τι περιεχόμενον εἰς αὐτήν. Μάλιστα, συνεχάρη τον ἀγοραστη γιὰ την καλὴ του τύχη. Ὁ ἀγοραστης ἐπέμενε νὰ παραδώση τον θησαυρο και ὁ πωλητης ἐπέμενε στὴν ἄρνησί του να τον παραλαβη. Συνεφώνησαν νὰ συζητήσουν παλι την ἑπομένη τὸ πρωί. Ἀλλὰ μέσα στὴ νύκτα ἐκείνη ἔληξεν ἡ προηγούμενη Γιούγκα (ἡ Σατυὰ — Γιούγκα) τῆς φωτεινῆς ἢ χρυσῆς περιοδου καὶ ἄρχισε ἡ Καλὶ—Γιούγκα.. Το σκοτάδι ἔπεσε στο πνεῦμα τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀνέτρεψεν ἄρδην τὴν κατάστασί του. Ὁ πωλητὴς τῆς γῆς διεκδικοῦσε, τώρα, τὸν θησαυρό, γιατὶ εἶχε πουλήσει μονον τὴν ἐπιφάνεια, ἐνῶ ὁ ἀγοραστὴς ἀπέκρουε αὐτὴ τὴν ἀξίωσι, δηλώνοντας ὅτι δὲν εἶχε διατυπωθῆ, κατα τὴν ἀγοραπωλησία, καμμιὰ ἐπιφύλαξις. Πλήρης ἀντιστροφὴ τῶν ρόλων... (Ὅρα ΙΛΙΣΟΝ ἔτους 1959 σελ. 322).

νάγκασε τοὺς ἀνθρώπους νὰ κτίσουν καταφύγια καὶ νὰ κατασκευάσουν ἐνδύματα.

Ἡ ἐαρινὴ ἰσημερία ἀποτελεῖ τὸ ξεκίνημα ἑνὸς νέου κύκλου τῆς φύσεως. Παντοῦ γεννιέται νέα ζωὴ καὶ ἡ Μητέρα Γῆ προετοιμάζει τὴν ἀφθονία τῶν δώρων της. Ὁ κύκλος θὰ κλείση μὲ τὴν ἀνάπτυξι, τὴν ὡρίμανσι, μὲ τὴν θυσία καὶ τελικὰ μέσον τοῦ θανάτου πρὸς τὴν ἀνάστασι.

Αὐτὸς ὁ κύκλος τῆς Φύσεως εἶναι καὶ ὁ κύκλος τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, ὁ κύκλος τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ τέλος τοῦ παλαιοῦ καὶ τὸ ἀρχίνισμα τοῦ νέου.

Ἡ παροῦσα στιγμή, τὸ αἰώνιο τώρα, εἶναι ἡ καλύτερη θέσις τῆς ζωῆς καὶ ἡ καλύτερη θέσις ἐνατενίσεως μέσ' ἀπὸ τὸ παράθυρο τοῦ συμβόλου.

Τὸ σύμβολο αὐτὸ καθρεφτίζει τὴν ζωή, τὴν ἀγάπη καὶ τὸν πόθο τῆς Ψυχῆς γιὰ τὸν Ἀγαπημένο. Μποροῦμε νὰ νιώσουμε αὐτὸ τὸ δρᾶμα τῆς ἀγάπης τώρα, σὲ μιὰ στιγμὴ ποὺ ἐκτυλίσσεται στὴν τεράστια κοσμικὴ σκηνή, ὅπου ἡ Γῆ εἶναι ἡ μητέρα μας καὶ ἡ Φύσις, ἡ φυσική μας διαμονή.

Ὑπάρχει μιὰ ἀναφορὰ σ' αὐτὴ τὴν στιγμὴ τοῦ ἔτους στοὺς Ψαλμοὺς τοῦ Δαυὶδ (ιη' 6—7).

«Ἐν τῷ ἡλίῳ ἔθετο τὸ σκήνωμα αὐτοῦ· καὶ αὐτὸς ὡς νυμφίος ἐκπορευόμενος ἐκ παστοῦ αὐτοῦ, ἀγαλλιάσεται ὡς γίγας δραμεῖν ὁδὸν αὐτοῦ. Ἀπ' ἄκρου τοῦ οὐρανοῦ ἡ ἔξοδος αὐτοῦ ,καὶ τὸ κατάντημα αὐτοῦ ἕως τοῦ ἄκρου τοῦ οὐρανοῦ, καὶ οὐκ ἔστιν ὃς ἀποκρυβήσεται τῆς θέρμης αὐτοῦ»

Τὶς ἡμέρες αὐτές, αἰσθανόμαστε γύρω μας τὸ νέο ξεκίνημα, ὅτι ἡ Μητέρα Γῆ, ἡ Νύμφη, δέχεται καὶ πάλι ἀπὸ τὸν Ἥλιο τὴν πλήρη δύναμι τῆς ζωῆς ,ποὺ ζωογονεῖ κάθε ρίζα καὶ τὴν ὠθεῖ πρὸς τὸ φῶς.

Αὐτὴ τὴν στιγμὴ ποὺ ἡ Γῆ εἶναι ἕτοιμη νὰ δεχθῆ τὴν Ζωὴ τοῦ Ἡλίου συντελεῖται ἡ εὐτυχία τῆς ἀγάπης τῆς φύσεως γιὰ τὰ τέκνα της, ἐπίσης ἀντανακλᾶται ἡ Κοσμικὴ ἀγάπη καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Λόγου πρὸς τὸν πνευματικὸν Ἄνθρωπο.

Ἡ ἀγάπη αὐτὴ ἐκφράζεται πολὺ ὄμορφα στὸ Ἆσμα Ἀσμάτων:

Φωνὴ ἀδελφιδοῦ μου· ἰδοὺ οὗτος ἥκει πηδῶν ἐπὶ τὰ ὄρη, διαλλόμενος ἐπὶ τοὺς βουνούς. ὅμοιος ἐστιν ἀδελφιδός μου τῇ δορκάδι ἢ νεβρῷ ἐλάφων ἐπὶ τὰ ὄρη Βαιθήλ. ἰδοὺ οὗτος ὀπίσω τοῦ τοίχου ἡμῶν προκύπτων διὰ τῶν θυρίδων, ἐκκύπτων διὰ τῶν δικτύων. ἀποκρίνεται ἀδελφιδός μου ,καὶ λέγει μοι· ἀνάστα, ἐλθὲ ἡ πλησίον μου, καλή μου, περιστερά μου, ὅτι ἰδοὺ ὁ χειμὼν παρῆλθεν, ὁ ὑετὸς ἀπῆλθεν, ἐπορεύθη ἑαυτῷ, τὰ ἄνθη ὤφθη ἐν τῇ γῇ, καιρὸς τῆς τομῆς ἔφθακε, φωνὴ τῆς τρυγόνος ἠκούσθη ἐν τῇ γῇ ὑμῶν, ἡ συκῆ ἐξήνεγκεν ὀλύνθους αὐτῆς, αἱ ἄμπελοι κυπρίζουσιν, ἔδωκαν ὀσμήν. ἀνάστα, ἐλθέ, ἡ πλησίον μου, καλή μου, περιστερά μου».

Ἀλλά, θὰ ὑπάρξη καὶ πάλι Αἰώνια Ἄνοιξις, ὅταν δὲν θὰ ὑπάρχη πιὰ χωρισμὸς — ὅταν μέσῳ Ζωῆς, Θανάτου καὶ Ἀναστάσεως ὁ Ἄνθρωπος φθάση τὴν τελείαν Ἕνωσιν.

* *

Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΝΕΟΥ

Ὁ νέος, ἀνέκαθεν (ὄχι μόνον ὁ νέος τῆς συγχρόνου ἐποχῆς), διαθέτει, φυσικῶς καὶ βιολογικῶς, μίαν δύναμιν ἀντιδράσεως πρὸς τὰ ὑπάρχοντα, μίαν ἔφεσιν ἐπαναστατικότητος, μίαν ἐπιθυμίαν ἀνεξαρτητοποιήσεως, μίαν θέλησιν καὶ μίαν ἀπαίτησιν ἰδανικότητος. Αὐτό, εἶναι μία φυσιολογικὴ κατάστασις τῆς νεολαίας. Τί συνέβη ὅμως ἐν τῷ μεταξύ; Ὁ Ἄγγλος ψυχολόγος Χάντφιλντ, ὁ ὁποῖος ἀκολουθεῖ μια γραμμὴ ὑπερθετικῆς ψυχολογίας, ὅπως ἀνωτέρω τὴν προσδιορίσαμε, στὸ βιβλίο του: «Ἡ παιδικὴ καὶ ἡ ἐφηβικὴ ἡλικία», λέγει ὅτι, κατα τον δέκατον ἔνατον αἰῶνα, ἡ ψυχολογία, ἐπηρεασμένη ἀπὸ τον φιλόσοφο Λόκ, θεωροῦσε ὅτι ὁ νέος ἐδέχετο παθητικῶς τὶς «ἐντυπώσεις» τὶς «ἐπιρροές», τὶς «ἐγγραφὲς» ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ περιβάλλοντος, ὅπως ἕνα κομμάτι κηροῦ ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐχαράσσετο κάτι. Το «κάτι» ἦτο ἡ ἀγωγή, οἱ καλοὶ τρόποι, ἡ ὑπακοὴ εἰς τοὺς μεγαλυτέρους καὶ ἄλλα σχετικά. Ἔτσι ὁ νέος ἔφθανε κάποτε σ' ἕνα σημεῖον τέτοιο, ὥστε ἡ ἔνταξίς του μέσα στὴν κοινωνία τῶν ἐνηλίκων νὰ μὴ παρουσιάζε πολλὰ προβλήματα, διότι προυπῆρχε μία δομή, μία ἀρχιτεκτονική, μία γενικὴ παραδοχὴ τῶν ἀξιῶν, την ὁποίαν, εἰς μίαν δεδομένην στιγμήν, παρεδέχετο καὶ ὁ νέος. Σήμερα, ἡ ἀρχιτεκτονικὴ αὐτὴ τῶν «αἰωνίων», σταθερῶν, ἀμεταβλήτων ἀξιῶν δεν ὑπάρχει πιά. Ἡ «κριτικὴ» ἀντίληψις ἤδη ἀπο τῆς ἐποχῆς τοῦ Νίτσε, ἐζητοῦσε μίαν «γενικὴν ἀνακατάταξιν τῶν ἀξιῶν». Αὐτο λοιπὸν ποὺ συνέβη εἶναι ὅτι ὁ σημερινος νέος, προικισμένος μὲ τὴν ὀξύτητα τῆς φυσικῆς κριτικῆς του διαθέσεως, δεν βρίσκει τοῦ καὶ γιατί νὰ ἐναποθέση την δυναμικοτητά του πρὸς ὄφελος ἀξιῶν οἱ ὁποῖες ἀπεδείχθησαν, φεῦ, φροῦδαι καί, ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει, ἄνευ πολλῆς ἀξίας!

Ἡ ἄρνησις τοῦ νέου δὲν εἶναι ἡ φιλοσοφικὴ ἄρνησις· ὅταν ὁ νέος ἀρνεῖται, ἀρνεῖται διότι ἡ θετικότης του δὲν βρίσκει, μέσα σὲ αὐτὰ ποὺ ἀρνεῖται, τὴν ἀπαιτουμένη δύναμι ποὺ ἤλπιζε να βρῆ. Ἔτσι, ἡ ψυχολογία τοῦ νέου, δηλαδὴ ὁ νέος, ὑποσυνειδήτως, ὑπερέβαλε τὶς θεωρίες τοῦ γαλλικοῦ ὑπαρξισμοῦ. Ἡ ὑπερφαλάγγισις αὐτή, ὑποσυνειδήτως, τῆς ἁπλῆς ἀρνήσεως δημιούργησε τὸν τύπο τοῦ «ἀρνητικοῦ ἥρωος» στὶς τάξεις τῆς νεολαίας.

Ὁ «ἥρως» αὐτός, δὲν μπορεῖ νὰ πιστεύη στὶς ἰσχύουσες ἀξίες (ἐφ' ὅσον οἱ ἀξίες ἐκρίθησαν καὶ κατεκρίθησαν), ἐπειδή, ὅμως, ἐκ παραλλήλου, πρέπει νὰ βρῆ τὸν λόγον τῆς ὑπάρξεώς του, ἀνατρέπει τὶς παλαιὲς ἀξίες καὶ προβάλλει, ἐκ τῶν ἐνόντων, «νέες» ἀρνητικὲς ἀξίες, ἀξίες ὅμως ποὺ βασίζονται, ἀναμφισβητήτως, ἐπάνω σὲ βαθύτατα, οὐσιαστικὰ στοιχεῖα τῆς ἀνθρωπίνης ὑλικῆς ὑπάρξεως. Τέτοια στοιχεῖα εἶναι ἡ βία, ἡ δύναμις ἢ ἡ θέλησις τῆς ἀνεξαρτητοποιήσεως, προς τὴν ἥσυχη ζωὴ χωρὶς κινδύνους, ἡ ἐπιθυμία προς το ἐξαιρετικο, τὸ μὴ ἀγελοειδῶς ὑποτεταγμένο.

Ἀντί, λοιπον, να ἐξοργιζώμεθα, να οἰκτείρωμε, να λυπούμεθα γιὰ τὸ κατάντημα ἑνὸς μεγάλου ποσοστοῦ τῆς σημερινῆς νεολαίας, νομίζομε ὅτι εἶναι λογικώτερον καὶ ὀρθότερον, ἀφ' ἑνος, νὰ ζητήσωμε νὰ μάθωμε τα αἴτια καί, ἀφ' ἑτέρου, να ἰδοῦμε τί ἀκριβῶς χρειάζεται νὰ κάνομε.

Θα χρειασθῆ λοιπον ὄχι νὰ ζητήσωμε να πείσωμε τὸν νέο ὅτι παρεξέ-

κλινε τῶν ἀξιῶν, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ τοῦ δώσωμε τοὺς λόγους πίστεως σὲ ἀξίες ποὺ να ἀντέχουν στὴν κριτική, σὲ ἀξίες ἔντονες, δυναμικές, ἀναθεωρημένες, αὐθεντικές.

ΣΤ. ΜΕΛΙΚΟΣ ΚΑΣΤΑΝΟΣ

«Καθημερινὴ» 8 'Απρ. 1967

ΛΟΓΙΚΗ ΤΗΣ ΚΑΡΔΙΑΣ

'Ο μολυσμός τῆς ἀνθρώπινης καρδιᾶς καὶ ἡ διαστροφή της εἶναι ἕνα γεγονὸς ποὺ ἀδιάκοπα πραγματοποιεῖ ὁ σημερινὸς κόσμος. Οἱ ἴδιοι οἱ γονεις τοῦ νέου ἀνθρώπου, ἀπὸ φοβο καὶ ὑπολογισμὸ γιὰ τὸ παιδί τους, φροντίζουν νὰ χτυπήσουν τὴν αὐθεντικὴ κίνηση τῆς καρδιᾶς, νὰ τὴν προσδέσουν στὸ νοῦ, κι ἂν δὲν μπορέσουν αὐτο, νὰ τὴ μολύνουν καὶ νὰ τὴν ἀσχημήνουν. Θὰ λέγαμε πὼς ὅσο ἡ καρδιὰ ὑπακούει καὶ ἀκολουθεῖ το μυαλό, τόσο πιὸ μολυσμένη εἶναι. Κι ἀκόμα πώς, ἐνῶ ἡ καρδιὰ εἶναι ἀπὸ τὴ φύση της ἀγαθή, γεμάτη ἀγαθὰ πάθη, γίνεται φωληὰ τρομερῶν, ἀνθρωποκτόνων παθῶν, τυραννικῶν γιὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ διαλυτικῶν γιὰ τὴν κοινωνία.

Ἴσως, λοιπόν, εἶναι ἡ ὥρα ὁ ἄνθρωπος τοῦ καιροῦ μας νὰ ξαναγυρίσει στὴν καρδιά του.

Ἡ λογικὴ τῆς καρδιᾶς ὑπαγορεύει τὴν μεγαλειώδη ἀνθρώπινη πράξη τῆς θυσίας, ἐξαφανίζει τὸν διχασμὸ τῆς προσωπικότητας ἀλλὰ καὶ τὸν διχασμὸ τοῦ κοινωνικοῦ σώματος καὶ ξανακάνει τὴν Δημιουργία ἁρμονικὴ καὶ νοηματισμένη. Ἡ λογικὴ τῆς καρδιᾶς δὲν ξέρει νὰ μετρᾶ, νὰ σχεδιάζει, νὰ προσθαφαιρεῖ. Ξέρει νὰ ἑνώνει τὸν ἄνθρωπο καὶ νὰ τὸν ἀκεραιώνει μέσα στοὺς ἄλλους.

Ὅταν ἀρχίσεις νὰ βλέπεις τοὺς ἄλλους, νὰ ἐνδιαφέρεσαι, ν' ἀγαπᾶς τοὺς ἄλλους, δέχθηκες, χωρὶς νὰ τὸ ἔχεις καταλάβει, τὴν ἐπίσκεψη τοῦ Θεοῦ. Καὶ τότε εἶναι ποὺ ἀρχίζεις νὰ βλέπεις τὸν Παράδεισο. Γιατὶ ὁ Παράδεισός μας εἶναι οἱ ἄλλοι, ἀφοῦ οἱ ἄλλοι εἶναι ὁ Θεός.

Κ. Ε. ΤΣΙΡΟΠΟΥΛΟΣ

«Καθημερινή» 9 'Απρ. 1967

ΤΑ ΔΥΟ ΡΕΥΜΑΤΑ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ

'Ο κοινὸς θνητὸς δυσκολεύεται νὰ καταλάβη πολλὰ πράγματα ἀπὸ τὶς ἐνδοεκκλησιαστικὲς ζυμώσεις, ποὺ γίνονται γύρω ἀπὸ το μέγα θέμα τῆς «ἀδελφικῆς» συνεργασίας 'Ορθοδοξίας καὶ Καθολικισμοῦ. Σὰν ἁπλοὶ ἄνθρωποι δοκιμάσαμε ὅλοι συγκίνηση, ὅταν πληροφορηθήκαμε ὅτι μὲ τὴν πρωτοβουλία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχη 'Αθηναγόρα καὶ τοῦ Πάπα Ρώμης Παύλου ἄλλαξε τὸ κλῖμα τῆς μισαλλοδοξίας καὶ τῆς ἐχθρότητας ποὺ ὑπαρχει ἐδῶ καὶ ἐννιακόσια χρόνια στὶς σχέσεις τῶν δύο μεγάλων 'Εκκλησιῶν, καὶ μπαίνουμε σιγὰ - σιγα σὲ μιὰ περίοδο εἰρήνης καὶ φιλίας ὅλων τῶν Χριστιανῶν τῆς Οἰκουμένης.

* * *

Διαγράφονται μὲ ἀρκετὴ σαφήνεια δύο ρεύματα στὴν παράταξη τῆς 'Ορθοδοξίας: οἱ φιλελεύθεροι καὶ διαλλακτικοὶ ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος, οἱ συντηρητικοὶ καὶ ἀδιάλλακτοι ἀπὸ τὸ ἄλλο. Αὐτοὶ οἱ δεύτεροι ἔχουν τὴν τακτικὴ νὰ κραυγάζουν, νὰ μαίνονται καὶ νὰ καταριῶνται κάθε ἀντιφρονοῦντα (ὅτι εἶναι ἐπάρατος, ἀφοῦ προσχώρησε στὸν καταχθόνιο Παπισμό)· ἐνῶ οἱ πρῶτοι ἔχουν τὸ μειονέκτημα νὰ εἶναι βραδυκίνητοι, ἄτολμοι καὶ ἀναβλητικοί. Τὸ τί ἀντιπροσωπεύει τὸ κάθε ρεῦμα εἶναι ὁλοφάνερο: ἄλλην τὸ καθένα γεωλογικὴ περίοδο στὴν πνευματικὴ ἱστορία τῆς 'Ορθοδοξίας καὶ τοῦ 'Ελληνισμοῦ. Πῶς νὰ γίνη συνεννόηση; Φαντάζομαι (χωρὶς νὰ γνωρίζω ἀπο κοντὰ τὰ πράγματα) ὅτι καὶ στὴν παραταξη τοῦ Καθολικισμοῦ θὰ ὑπάρχη διχασμὸς καὶ ρῆγμα μεταξὺ «φίλων» καὶ «ἐχθρῶν» κάθε συμφωνίας μὲ τὴν 'Ανατολικὴ 'Ορθόδοξη 'Εκκλησία.

Ἴσως ὅμως ἐκεῖ τὸ ἰσχυρὸ κῦρος τῆς 'Αγίας Ἕδρας (ποὺ σήμερα ἔχει φιλελεύθερες ἰδέες) ν' ἀποτελῆ εὐνοϊκὸ παράγοντα γιὰ τὶς συνεννοήσεις. Σ' ἐμᾶς οἱ μισαλλόδοξοι κύκλοι εἶναι φανατικοί, ἐπιθετικοὶ καὶ ἐπικίνδυνοι — καὶ στὴ βάση καὶ ὑψηλότερα στην κλίμακα τῆς ἱεραρχίας. Ὁ-

ταν μέσα σε θρησκευτικό περιοδικό ἐκδιδόμενο ἀπὸ κληρικὸ διαβάζης με πηχυαῖα μαῦρα γράμματα τὸν τίτλο «Ὁ Ἀθηναγόρας ἔγινε παπικός» (στὴν εἰκονογράφηση ἑνὸς μεγάλου μοναστηριοῦ τοῦ Ἁγίου Ὄρους ὁ Πάπας ἔχει τοποθετηθῆ κοντὰ στὸ Διάβολο!) — ἢ ὅταν σ' ἕνα θεολογικὸ περιοδικὸ «πρωτοπορίας» καὶ ὑποτιθέμενης «ὑψηλῆς ποιότητας» τονίζεται διαρκῶς ὅτι ἡ πρόσφατη προσπάθεια νὰ ἀνακαινίσωμε τὸ ἐκπαιδευτικό μας σύστημα ἐμπνέεται ἀπὸ τὸ ἀντιχριστιανικὸ (ἀντιορθόδοξο καὶ ἀνθελληνικὸ) πνεῦμα τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Διαφωτισμοῦ, ποὺ πρέπει νὰ ἀποκηρυχθῆ — εἶναι δυνατὸν νὰ πιστεύψης ὅτι ἡ ὡραία ἡμέρα τῆς μεγάλης ἰδέας: Μία ποίμνη εἰς ποιμὴν βρίσκεται στὴν ἱστορία τοῦ Χριστιανισμοῦ πολὺ κοντά μας;

Ε. Π. ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΣ

«Βῆμα», 16 Μαρτ. 1967

ΖΑΚΕΛΙΝ ΚΕΝΝΕΝΤΥ ΠΡΟΣ ΝΙΚΗΤΑ ΚΡΟΥΣΤΣΕΦ

Λευκὸς Οἶκος—Οὐάσιγκτων, 1.12.63

Ἀγαπητὲ κ. Πρόεδρε,

Θὰ ἤθελα νὰ σᾶς εὐχαριστήσω ποὺ ἐστείλατε τὸν κ. Μικογιὰν νὰ σᾶς ἐκπροσωπήση εἰς τὴν κηδείαν τοῦ συζύγου μου.

Τόση ἦτο ἡ ταραχή του ὅταν ἐπλησίασε, ὥστε με ἐσυγκίνησε.

Προσεπάθησα νὰ τοῦ πῶ κάτι νὰ σᾶς διαβιβάση ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἡ ἡμέρα ἦτο τόσο τρομερὴ δι' ἐμένα δὲν ξεύρω ἐὰν τὰ λόγια μου βγῆκαν ὅπως τὰ ἤθελα.

Δι' αὐτὸ τώρα, μία ἀπὸ τὶς τελευταίας νύκτας ποὺ θὰ περάσω εἰς τὸν Λευκὸν Οἶκον, εἰς μίαν ἀπὸ τὰς τελευταίας ἐπιστολὰς ποὺ θὰ γράψω εἰς αὐτὸ τὸ χαρτὶ εἰς τὸν Λευκὸν Οἶκον, θὰ ἤθελα νὰ σᾶς γράψω τὸ μήνυμά μου.

Τὸ στέλνω μόνον διότι ξεύρω πόσον ὁ σύζυγός μου ἐνδιεφέρετο διὰ τὴν εἰρήνην καὶ πόσον αἱ σχέσεις τῶν δύο σας ἀπασχολοῦσαν τὸ πνεῦμα του. Ἐσυνήθιζε νὰ ἀναφέρῃ τὰ λόγιά σας εἰς ὡρισμένας ὁμιλίας του: «Εἰς τὸν προσεχῆ πόλεμον οἱ ἐπιζῶντες θὰ φθονοῦν τοὺς νεκρούς». Σεῖς οἱ δύο εἴσαστε ἀντίπαλοι, ἀλλὰ εἴχατε συμμαχήσει εἰς τὴν ἀπόφασιν νὰ μὴ ἀνατιναχθῆ ὁ κόσμος. Ὁ ἕνας ἐσέβετο τὸν ἄλλον καὶ μπορούσατε νὰ συνεννοηθῆτε. Ξεύρω ὅτι ὁ πρόεδρος Τζόνσον θὰ καταβάλῃ κάθε προσπάθειαν διὰ νὰ δημιουργήσῃ ἀνάλογον σχέσιν μὲ σᾶς.

Ὁ κίνδυνος, ὁ ὁποῖος ἐτρόμαζε τὸν σύζυγόν μου, ἦτο ὅτι ὁ πόλεμος μπορεῖ νὰ ξεκινοῦσε ὄχι τόσον ἀπὸ τοὺς μεγάλους ὅσον ἀπὸ τοὺς μικροὺς ἀνθρώπους.

Διότι ἐνῶ οἱ μεγάλοι γνωρίζουν τόσον εἶναι ἀπαραίτητον νὰ συγκρατοῦνται, οἱ μικροὶ καμμιὰ φορὰ παρακινοῦνται περισσότερο ἀπὸ φόβον καὶ ἐγωισμόν. Εἴθε εἰς τὸ μέλλον οἱ μεγάλοι νὰ μποροῦν νὰ ἐπιβάλλουν ἀκόμη εἰς τοὺς μικροὺς νὰ κάθωνται καὶ νὰ συζητοῦν πρὶν ἀρχίζουν τὸν πόλεμον.

Ξεύρω ὅτι ὁ Πρόεδρος Τζόνσον θὰ συνεχίσῃ τὴν πολιτικὴν εἰς τὴν ὁποίαν ὁ σύζυγός μου ἐπίστευε τόσον βαθιὰ —μίαν πολιτικὴν ἐλέγχου καὶ αὐτοκυριαρχίας— καὶ θὰ χρειασθῆ τὴν βοήθειάν σας.

Στέλνω αὐτὸ τὸ γράμμα, διότι ἔχω βαθυτάτην γνῶσιν τῆς σημασίας τοῦ δεσμοῦ ὁ ὁποῖος ὑφίστατο μεταξὺ ὑμῶν καὶ τοῦ συζύγου μου, ἀλλὰ καὶ λόγῳ τῆς καλωσύνης ποὺ ἐπεδείξατε σεῖς καὶ ἡ κυρία Κρούστσεβα εἰς τὴν Βιέννην.

Διάβασα ὅτι εἶχε δάκρυα εἰς τὰ μάτια της ὅταν ἔφευγε ἀπὸ τὴν Ἀμερικανικὴν Πρεσβείαν εἰς τὴν Μόσχαν ἀφοῦ ὑπέγραψε εἰς τὸ βιβλίον συλλυπητηρίων. Σᾶς παρακαλῶ νὰ τὴν εὐχαριστήσετε δι' αὐτό.

ΖΑΚΕΛΙΝ ΚΕΝΝΕΝΤΥ

(Ἀπὸ τὸ βιβλίον: «Θάνατος ἑνὸς Προέδρου»).

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΚΟΙΝΟΝ ΠΑΣΧΑ

Τὸ Πάσχα ἑωρτάσθη στὰς 26 Μαρτίου γιὰ ὅλους τοὺς Ρωμαιοκαθολικοὺς τοῦ κόσμου, πλὴν τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι θὰ συνεορτάσουν, γιὰ πρώτη φορὰ ἐφέτος, μαζὶ μὲ τοὺς Ὀρθοδόξους, στὰς 30 Ἀπριλίου.

Ἡ χειρονομία τοῦ Πάπα Παύλου 6ου νὰ ἐπιτρέψη, ἄνευ συζητήσεων καὶ διαπραγματεύσεων, ὅπως οἱ Καθολικοὶ ἀναβάλουν τὸν «Πασχάλιον κύκλον» διὰ νὰ συμπέσῃ μὲ τὸν Ὀρθόδοξον, κρίνεται ὡς πρᾶξις καλῆς θελήσεως, ἐκδήλωσις ἀγάπης καὶ ἐγκατάλειψις τῆς ὑπαρχούσης ἐντόνου διαφορᾶς καὶ τοῦ σωβινιστικοῦ θρησκευτικοῦ πνεύματος τοῦ παρελθόντος.

Ὁμιλῶν σχετικῶς ὁ Καθολικὸς Ἀρχιεπίσκοπος Κερκύρας σεβασμιώτατος Βαρθαλίτης εἶπε μεταξὺ ἄλλων:

«Καθολικοὶ καὶ Ὀρθόδοξοι Χριστιανοὶ τῆς νήσου μας ἐχαιρέτισαν μετὰ μεγάλου ἐνθουσιασμοῦ τὴν ἀπόφασιν ὅπως συνεορτάζουν ἐφεξῆς τὸ Πάσχα.

»Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι ὁ ἀπὸ κοινοῦ συνεορτασμὸς μετὰ τῶν Ὀρθοδόξων ἀδελφῶν μας, ἐν μιᾷ ψυχῇ καὶ καρδίᾳ, τοῦ Ἱεροῦ Πάθους, τοῦ σταυρικοῦ θανάτου, τῆς ταφῆς καὶ τῆς ἐνδόξου Ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος, εἶναι τρανὴ ἔνδειξις καὶ ζῶσα μαρτυρία ἔμπροσθεν τοῦ Κόσμου ὅτι ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί, Καθολικοὶ καὶ Ὀρθόδοξοι, εἴμεθα μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ, εἴμεθα ἀληθεῖς ἀδελφοὶ ἡνωμένοι ἐν τῇ Ἀναστάσει Χριστοῦ.

» Ἡ ἑνότης καὶ ἡ ἀδελφικὴ ἀγάπη ἐν τῇ πασχαλινῇ χαρᾷ εἶναι δι' ἡμᾶς τοὺς Χριστιανοὺς σύνδεσμος ἀδιάσπαστος, ὅστις ὁπωσδήποτε θὰ μᾶς ὁδηγήσῃ μίαν ἡμέραν εἰς πληρότητα τῆς ἑνότητος ἐν τῇ πίστει καὶ ἀγάπῃ»

ΤΑΞΕΙΔΙ ΣΤΗ ΡΩΜΗ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ

Ἐν τῷ μεταξύ, ἡ ἀπόφασις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως νὰ μεταβῇ εἰς Ρώμην προεκάλεσε σάλον στὴν Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία, ὅπου ἐπικρατοῦν οἱ ἀντιδραστικοὶ σὲ κάθε ἐπαφὴ μὲ τὸ Βατικανόν.

«Οἱ ἐκτραπέντες εἰς ὕβρεις σχεδὸν κατὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Μητροπολῖται — γράφει σχετικῶς ὁ συνεργάτης τοῦ «Ἔθνους» κ. Ἀλεξίου — γνωρίζουν μόνον τὰς ἀπόψεις τοῦ κ. Αὐγουστίνου Καντιώτη καὶ ἔχουν πλήρη μεσάνυχτα περὶ τοῦ τί συμβαίνει διεθνῶς.

Προφανῶς, οὐδόλως τοὺς ἀπησχόλησαν ἡ συνάντησις τοῦ Πάπα μετὰ τοῦ Προέδρου τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως κ. Ποτγκόρνυ καὶ ἡ σημασία τὴν ὁποίαν ἦτο δυνατὸν νὰ ἔχῃ αὐτὴ διὰ τὰς μελλοντικὰς σχέσεις Βατικανοῦ καὶ Ὀρθοδόξου Ρωσικοῦ Πατριαρχείου.

Ἀσφαλῶς οὔτε κἂν ὑποπτεύονται, ὅτι ἡ Ρωσικὴ Ἐκκλησία, ἐνισχυομένη καὶ ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν τῆς χώρας της, προσπαθεῖ ν' ἀναλάβῃ τὴν ἡγεσίαν τῆς Ὀρθοδοξίας, παραμερίζουσα τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ προβάλλουσα τὴν εἰς ἀριθμὸν πιστῶν ὑπεροχήν της.

ΑΝΑΘΕΩΡΕΙΤΑΙ Η ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ

Εἴκοσι χρόνια μετὰ τὴν ἀνακάλυψη τῶν περιφήμων Παπύρων τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης ἐξακολουθεῖ ἡ μελέτη τῶν τεραστίας ἀξίας ντοκουμέντων αὐτῶν για τις πηγὲς τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἴσως νὰ κατα ήξουν μια ἡμέρα οἱ εἰδικοὶ εἰς ἀναθεώρησιν τῆς Καινῆς Διαθήκης. Προσφάτως, οἱ Ἀμερικανοὶ Ἄλμπράιτ καὶ Φρήντμαν ὑπεστήριξαν ὅτι:

Τα χειρόγραφα αὐτα, γιὰ πρώτη φορα μᾶς φέρνουν μία ἑβραϊκὴ ἄμεση μαρτυρία για τὴν Καινὴ Διαθήκη. Ὡς τώρα εἴχαμε στὴ διάθεσί μας μονο τα ἀπόκρυφα κείμενα ἀνάμεσα στις δύο Διαθῆκες καὶ τὰ μεταγενέστερα ραββινικὰ γραφτά, ποὺ ἀναφέρονται στοὺς λογους καὶ τις πράξεις τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων.

» Χαρις στοὺς Παπύρους τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης, καταλήγουν οἱ δύο Ἀμερικανοὶ ἐπιστήμονες, κατέχουμε τώρα ἄμεση μαρτυρία, ποὺ φωτίζει, με τὴ σημασία της, τὶς ἀπόψεις μας ἐπὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Ὑπάρχει μία ἐκπληκτικὴ ταυτότης μεταξὺ τῶν Παπύρων καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης. Πολλοὶ συγγραφεῖς ταυτίζουν τὸν «Διδάσκαλον τῆς Δικαιοσύνης» τῶν Παπύρων μὲ τον Χριστο. Ἐπίσης ἡ ἀναφερομένη στους Παπύρους πάλη μεταξὺ «ἐρέβους καὶ φωτός», μεταξὺ «καλοῦ καὶ κακοῦ» ἐνθυμίζει το τεταρτον Εὐαγγέλιον κατα Ἰωάννην.

Ἀπο καιρο εἶχε διατυπωθῆ ἡ ὑποθεσις, ὅτι μία ἑβραικὴ αἵρεσις, — οἱ Ἐσσαῖοι — θα μποροῦσε ν' ἀναδειχθῆ ὡς ὁ ἐλλείπων κρίκος μεταξὺ τῆς θρησκείας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης και τῶν δογματων τῆς Καινῆς.

Ἱστορικοὶ τῆς Ἀρχαιότητος, ὅπως ὁ Φλάβιος Ἰωσήφ, ὁ Πλίνιος ὁ Παλαιος καὶ ὁ Φίλων ὁ Ἀλεξανδρεύς, εἶχαν μιλήσει για τοὺς Ἐσσαίους. Ἡ συμφωνία ἀνάμεσα στὶς μαρτυρίες αὐτες τῆς Ἀρχαιότητος καὶ στο περιεχομενο τῶν Παπύρων ὡδήγησε στην πεποίθησι, ὅτι τα χειρόγραφα αὐτα, τμῆμα μεγάλης βιβλιοθήκης τῶν Ἐσσαίων, ποὺ χάθηκε, εἶναι ὁ κρίκος τοῦ λείπει μεταξὺ τῶν δύο Διαθηκῶν. Ὁ κρίκος ἀπὸ τὸν ὁποῖον οἱ εἰδικοὶ περιμένουν τὶς μεγάλες ἀποκαλύψεις.

Ἡ συνέχισις τῆς ἐρεύνης θὰ ὁδηγήση σε συμπεράσματα, ποὺ προδικάζεται ὅτι θὰ φέρη τοὺς ἐπιστήμονας σ' ἀντίθεσι μὲ τὴν συντριπτικὴ πλειοψηφία τῶν πιστῶν — τῶν ἀνθρώπων, ποὺ βλέπουν τὴν Καινὴ Διαθηκη ὡς πηγὴ πίστεως, ποὺ πλησιάζουν σ' αὐτὴν μὲ δέος καὶ συναίσθημα κι' ὄχι μὲ γνῶσι καὶ λογική. Οἱ ἐρευνηταί, ὅμως, πιστεύουν ὅτι βρίσκονται στην ἀρχὴ ἑνος συναρπαστικοῦ δρομου, ποὺ θα ὁδηγηση σὲ νέες ἀλήθειες.

Η ΦΥΛΗ ΤΩΝ ΕΒΡΑΙΩΝ

Ἡ «Ἑβραικὴ Ἐπιθεώρησις» τοῦ Λονδίνου ἐκφράζει ἀνησυχίες γιὰ τὸ μέλλον τῆς Ἑβραικῆς φυλῆς. Κανεὶς νεος Χίτλερ; Ὄχι. Τότε; Ἡ ἐλευθερία!

Το αἴνιγμα ἐξηγεῖται ἔτσι: Ἐνῶ στην ἐποχὴ τοῦ Ναζισμοῦ (καὶ τῶν παλαιοτέρων διωγμῶν ἐπίσης) διετηρεῖτο ἡ συνοχὴ τῆς Ἑβραικῆς φυλῆς, ἡ ὁποία εἶχε σὲ ὅλο τὸ κόσμο συνασπισθῆ γιὰ ν' ἀντισταθῆ, τώρα οἱ Ἑβραῖοι, ἐπειδὴ εἶναι ἐλεύθεροι ἀπο τὰ Γκέττο, ζοῦν ἐλεύθερα μέσα στὶς κοινωνίες, ἀναμιγνύονται, παραμελῶντας τοὺς θρησκευτικοὺς καὶ φυλετικοὺς δεσμούς, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ διαρρέουν. Καὶ τὸ κυριώτερον: Ἐγκαταλείπεται ἡ θρησκεία, ἡ βάσις, ἡ σπονδυλικὴ στήλη, ὁ ἐγκέφαλος τοῦ Ἑβραϊσμοῦ! Αὐτὸς ὁ παντοδύναμος θεσμος ποὺ ἀποτελεῖ τὸν συνεκτικο δεσμο 26 αἰώνων ἑβραϊκῆς διαιωνίσεως καὶ ἐπιβιώσεως, κλονίζεται συθέμελα. Οἱ συναγωγὲς βλέπουν νὰ ξεφτίζη, νὰ ἀραιώνη τὸ ποίμνιο τους, οἱ νέοι δείχνονται ἀδιάφοροι για τὴν θρησκεία τῶν προγόνων. Και τα κρούσματα ἀλλαξοπιστίας πολλαπλασιάζονται.

Το ἴδιο συμβαίνει μὲ τὴν προγονικὴ γλῶσσα. Ἐγκαταλείπεται καὶ αὐτή .....

Γενικά, σὲ ὅλη τὴ Δύσι, ἀλλὰ καὶ στην Ἀνατολή, για πρώτη φορὰ στὰ

χρονικά τους, οἱ Ἑβραῖοι σὲ μεγάλη κλίμακα, ἀφήνονται νὰ ἀπορροφηθοῦν ἀπὸ τὸ περιβάλλον τους. Ἀφομοιώνονται μὲ τὶς σύγχρονες, ἐλεύθερες κοινωνίες, στρέφοντας τὴ ράχι πρὸς τὶς παραδόσεις τῆς φυλῆς. Παύουν νὰ εἶναι Ἑβραῖοι...

Ὅσον κι' ἂν φανῆ ἀντιφατικὸ καὶ ὀξύμωρο, σ' αὐτὸ συντελεῖ καὶ ἡ δημιουργία τῆς ἐθνικῆς ἑστίας, τὸ ἀνεξάρτητο καὶ ἀκμαῖο κράτος τοῦ Ἰσραήλ. Οἱ ἱδρυταί του ἐπίστευαν πὼς θὰ γινόταν ὁ πόλος ἕλξεως ὅλης τῆς φυλῆς τῆς σκόρπιας στὸν κόσμο. Ἀλλὰ τὰ πράγματα διαμορφώθηκαν διαφορετικά. Ἔπαυσε πλέον ἡ συρροὴ Ἑβραίων στὴν ἐθνικὴ ἑστία καὶ οἱ Ἑβραῖοι τοῦ Ἰσραὴλ ἀπετέλεσαν στὴν οὐσία ἕνα νέον ἔθνος καὶ ἀποχωρίζονται βραδέως ἀπὸ τὴν παγκόσμια πανεβραϊκὴ κοινότητα.

ΕΝΑ ΑΛΛΟ ΣΥΜΠΑΝ

Ἀπὸ τινος χρόνων οἱ ἀστρονόμοι παρατηροῦν ἕνα φαινόμενο ποὺ ἄλλοι τὸ θεωροῦν σὰν τὴν δημιουργία κόσμων, ἐνῶ ἄλλοι ἰσχυρίζονται πὼς εἶναι μιὰ συντέλειά τους.

Τὸ φαινόμενον αὐτὸ παρουσιάζει ἕνας γαλαξίας, μόλις ὁρατὸς στὰ ἰσχυρὰ τηλεσκόπια, στὴν περιοχὴ τοῦ ἀστερισμοῦ τῆς Μεγάλης Ἄρκτου. Ὁ γαλαξίας αὐτὸς ποὺ φέρει τὰ στοιχεῖα Μ82 ἔχει ἀνακαλυφθῆ πρὸ 150 ἐτῶν ἀπὸ τὸν Γάλλο ἀστρονόμο Μεσσιά. Ἀνέκαθεν τὸ παράξενο σχῆμα του, ποὺ δὲν ἔμοιαζε καθόλου μὲ τὸ κλασσικὸ σπειροειδὲς σχῆμα τῶν νεφελωμάτων τῆς κατηγορίας του, προκαλοῦσε ἀπορίαν στοὺς εἰδικούς.

Στὶς μεγάλες ἰδίως φωτογραφίες, τὸ ἀστρικὸ αὐτὸ συγκρότημα δείχνει πὼς κάποια τρομερὴ ἔκρηξις πρέπει νὰ συντελῆται στὸ ἐσωτερικό του, ἀπὸ ὅπου ἐκτινάσσονται μᾶζες ἀερίων διαστάσεων πολλῶν χιλιάδων ἐ τῶν φωτός.

Κατὰ μίαν ἄποψιν, ὁ Μ 82 εἶναι ἕνας γαλαξίας ἐν τῷ γίγνεσθαι καὶ ἐμεῖς παρακολουθοῦμε τὴν δημιουργίαν ἀναριθμήτων κόσμων. Ἢ τὴν καταστροφή των — κατὰ ἄλλην ἄποψιν.

Ὁποσδήποτε, οἱ ἐπιστήμονες δέχονται ὅτι τὸ δικό μας σύμπαν δὲν εἶναι τὸ μοναδικό. Καὶ ἂν οἱ ἄνθρωποι κατορθώσουν νὰ φθάσουν στὴν Σελήνη, τὸν Ἄρη, τὴν Ἀφροδίτη καὶ σὲ ἄλλους μακρυνοὺς πλανῆτες, δὲν πρέπει νὰ θεωρήσουν ὅτι κατέκτησαν πλέον τὸ Σύμπαν. Θὰ βρεθοῦν ἁπλῶς στὸ κατώφλι ἑνὸς ἄλλου Σύμπαντος, πού, κατὰ τὶς ὑποθέσεις τῶν ἀστρονόμων, εἶναι πιὸ συναρπαστικὸ καὶ τρομερὸ ἀπὸ τὸ δικό μας. Ἐνδεχομένως, σ' αὐτὸ τὸ ἄλλο Σύμπαν νὰ ὑπάρχουν ὄντα πιὸ ἀνεπτυγμένα ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο.

«ΕΝ ΤΟΠΩ ΚΑΤΑΨΥΞΕΩΣ»

Ὁ δόκτωρ Ἔττινγκερ, καθηγητὴς τῆς Φυσικῆς στὸ Κολλέγιο Χάιλαντ Πάρκ τοῦ Μίτσιγκαν, ἀφηγεῖται πῶς ἐπραγματοποίησε τὴν πρώτη στὰ χρονικὰ κατάψυξι ἀνθρώπου: Τοῦ γιατροῦ Τζαίημς Μπέντφορδ.

Ἦταν 73 ἐτῶν, ἔπασχε ἀπὸ καρκίνο ἀμφοτέρων τῶν πνευμόνων. Ἤξερε πολὺ καλὰ ὅτι τοῦ ἔμεναν λίγες ἡμέρες ζωῆς. Προσεφέρθη γιὰ ἕνα πρωτοφανὲς καὶ καταπληκτικὸ πείραμα μιᾶς νέας ἐπιστήμης, στὴν ὁποίαν ἐδόθη ἑλληνικῆς προελεύσεως ὄνομα, τῆς κ ρ υ ο β ι ο λ ο γ ί α ς. Ὑπάρχουν τώρα στὴν Ἀμερικὴ ἑταιρίες «κρυογενητικῆς» καὶ «κρυοφροντιστήρια»! Ὑποστηρίζουν ὅτι μπορεῖ ἕνα σῶμα νὰ διατηρηθῆ σὲ κατάψυξι καὶ νὰ ἐπαναφερθῆ στὴν κανονικὴ κατάστασι ὅταν θὰ εἶναι ἐπιθυμητόν, ὅταν π. χ. θὰ ὑπάρχη τὸ φάρμακο γιὰ τὴν ἀποτελεσματικὴ θεραπεία μιᾶς νόσου.

Ὁ γιατρὸς Μπέντφορδ «πέθανε» στὰς 12 Ἰανουαρίου. Ἀμέσως τοῦ ἔκαμαν ἔνεσι ἠπαρίνης γιὰ νὰ ἐμποδίσουν τὴν πῆξι τοῦ αἵματος, ἐφήρμοσαν τεχνητὴ ἀναπνοὴ καὶ ἐξωτερικὲς μαλάξεις τῆς καρδιᾶς, προκειμένου νὰ διατηρήσουν τὴν ὀξυγόνωσιν τοῦ αἵματος καὶ ἰδίως τοῦ ἐγκεφάλου. Ἔπειτα, ἔκαμαν παρακέντησι καὶ ἀφήρεσαν ὅλο τὸ αἷμα, ποὺ διετήρησαν ξεχωριστά, καὶ τὸ ἀντικατέστησαν στὸ σῶμα μὲ μιὰ διάλυσι, ἡ ὁποία ἐλπίζεται ν' ἀποτρέψη τὴν κρυστάλλωσι τῶν ἱστῶν. Τὸ σῶμα περιε-

βλήθη με ξηρον παγο 70 βαθμῶν. Μετα τεσσαρες ἡμέρες ἐπροχώρησαν στὴν πληρη καταψυξι (1950), ἡ ὁποία θα ἀνανεωνεται κάθε τρίμηνον.

Τώρα, ὁ δοκτωρ Μπέντφορδ ἀναπαύεται «εν τοπῳ καταψύξεως», σὲ ἕνα διαμερισμα τοῦ ἱδρύματος «Κρυοφροντίς». Καθε κύτταρον εἶναι παγωμένο, καθε βακτηρίδιον ἐπίσης. Ἴσως, μια ἡμέρα να ξαναζήση, και να ξαναγειωση...

Ἡ ἰδέα αὐτη γεμίζει φρίκη μεγάλον ἀριθμο ἀνθρωπων. Ἀφοῦ ὁ θάνατος εἶναι ἀνίκητος, για ποιο λογο νὰ διατηροῦνται ψεύτικες ἐλπίδες; Ἄλλοι ὑποστηρίζουν ὅτι ἀκομη καὶ ἂν ἡ «ἀναστασις» ἦταν δυνατη, θὰ ἔπρεπε ν' ἀποφευχθῆ, διοτι θα ἐδημιουργοῦσε προβλήματα σ' ἕναν κοσμο ἤδη ὑπερπληθυσμικο, πλὴν τοῦ ὅτι θα προκαλοῦσε ζητηματα ἀσφαλείας, κληρονομιάς, ἰδιοκτησίας καὶ ψυχολογικῆς προσαρμογῆς. Ὡστόσο, μιὰ «Ἑταιρία παρατασεως τῆς ζωῆς» ἔλαβε ἑπτακοσιες αἰτησεις ἀτομων ἐπιθυμούντων να «παγωθοῦν».

Ν. ΚΑΡΒΟΥΝΗΣ

Με τὴν συμπλήρωσι 20 ἐτῶν ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Νίκου Καρβούνη (γνωστοῦ στοὺς ἀναγνωστας τοῦ «ΙΛΙΣΟΥ» ἀπο την ἀναδημοσίευσι πολλῶν ἐπιφυλλίδων, διηγημάτων καὶ ἄλλων πνευματικῶν ἐργασιῶν του) ἔγινε, στὰ γραφεία τῆς Ἑνώσεως Συντακτῶν Ἀθηνων, φιλολογικο μνημοσυνο τοῦ ἐξαιρετικοῦ αὐτοῦ διανοουμένου.

Εἶχε γεννηθῆ στὴν Ἰθάκη, τὸ 1880. Ἐργάσθηκε σὲ πολλες ἀθηναικες ἐφημερίδες ὡς μεταφραστης, ἀρθρογράφος καὶ ἀπεσταλμένος στο ἐξωτερικο (ἀλησμονητες μένουν αἱ ἐπιφυλλίδες του στὴν προπολεμικὴ «Πρωία»). Στὸν Μακεδονικὸ ἀγῶνα πολέμησε ὡς ἐθελοντής. Ἀνήσυχο πνεῦμα, προσεχώρησεν ἐκ τῶν πρώτων στο Ἑλληνικο Τμῆμα τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας και στον Τεκτονισμο. Εγραψε πολλα κείμενα ἐσωτερικῆς φιλοσοφίας και μετεφρασε ποιήματα τοῦ Οὐίτμαν. Στα χρόνια μεταξὺ τῶν δύο πολέμων ἀνεμίχθη σὲ πολιτικὲς ὀργανώσεις τῆς ἀριστερᾶς καὶ στην ἀντίσταση, κατα τὴν κατοχή, χωρὶς ν' ἀφήση τὴν βαθειά του πνευματικοτητα. Ἤθελε πάντα ν' ἀγωνίζεται σὲ κάποια πρώτη γραμμή, διοτι ἐπίστευε τὸν διανοούμενον κυρίως ὡς πολεμιστήν. Σοφὸς καὶ γαλήνιος, ἦταν ἀγαπημένος ἀπὸ κάθε περισταστακὸ περιβάλλον του.

Πρακτικο ἀποτέλεσμα τοῦ μνημοσύνου, ὅπως ἀνεγράφη, θὰ εἶναι ἡ ἔκδοσις τοῦ σκορπιου στὶς ἐφημερίδες ἔργου του. Ἂν ἐκδοθῆ πλῆρες, θα ἀπεικονίζη τὴν Ὀδύσσεια ἑνὸς πνευματικοῦ ἀνθρώπου σὲ πλῆθος θαλασσες.

Ο ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΟΣ

ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ

Εἰς τὸ ἄρθρον περὶ τῶν 250 ἐτῶν τοῦ Ἐλευθεροτεκτονισμοῦ (τεῦχος 49 σελ. 23, α' στήλη) ἀνεφέρθησαν ὡς πάτρωνες τοῦ Ἐλευθεροτεκτονισμοῦ οἱ Ἅγιοι Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος καὶ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής (ποὺ εἶναι τὸ αὐτὸ πρόσωπον), λόγῳ τυπογραφικοῦ λάθους. Το ὀρθον εἶναι «ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος καὶ ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Εὐαγγελιστής».

Εὐχαριστοῦμεν, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ, τὸν συνδρομητὴν καὶ φίλον μας κ. Ἠλίαν Κορομηλάν, ὅστις μᾶς ὑπέδειξε πρῶτος τὸ τυπογραφικὸν λάθος, παρακαλοῦμεν δὲ καὶ τοὺς συνδρομητὰς να ἐπιφέρουν τὴν σχετικὴν διορθωσιν εἰς το τεῦχος των.

ΕΛΛΑΣ — ΚΥΠΡΟΣ

Τα Ἑλληνικα Ταχυδρομεῖα θεωροῦν τὴν Κύπρο ὡς ἐσωτερικὸ προκειμένου περὶ ἐπιστολογραφίας. Εἶναι μιὰ ἀπόφασις μὲ συγκεκριμένο περιεχομενο. Ἀλλά, γιατί ἀντιθεῖται προκειμένου περὶ ἐντύπων, γιὰ τα ὁποῖα ἡ Κύπρος εἶναι ἐξωτερικό;

Για τον ΙΛΙΣΟ ζητοῦνται τέλη ἀποστολῆς εἰς ξένην χώραν. Εἶναι, τουλάχιστον, μία ἀσυνέπεια τῶν Ταχυδρομείων.

Πάντως, ὁ «ΙΛΙΣΟΣ», θεωρῶν τὴν Κύπρον Ἑλληνικωτάτην, ἐφαρμόζει, προκειμένου περὶ Κυπρίων συνδρομητῶν, την τιμὴν ἐσωτερικοῦ, ἤτοι μόνον 50 Δρ. καὶ ἂς ἐπιβαρύνεται μὲ ηὐξημένα τέλη ἀποστολῆς.

ΜΕΤΑΞΥ ΜΑΣ

Τὰ Γραφεῖα τοῦ «Ἰλισοῦ», Δραγατσανίου 6, (Τ. 122), Πλ. Κλαυθμῶνος, εἶναι ἀνοικτὰ μόνον κάθε Δευτέρα 11—1 π. μ. καὶ Παρασκευὴ 11 - 1 π.μ. καὶ 7 - 8 μ.μ.

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ μὲ ταχ. ἐπιταγὴν εἰς τὴν διεύθυνσιν: «Κωστῆν Μελισσαρόπουλον, Δραγατσανίου 6, Ἀθήνας, 122». Ἀποστολαὶ μὲ τραπεζιτικὰς ἐπιταγὰς ἢ ἐντολάς, μᾶς δυσκολεύουν. Νὰ ἀναγράφεται καθαρὰ τὸ ὀνοματεπώνυμον καὶ ἡ διεύθυνσις τοῦ ἀποστολέως.

ΤΙΜΗ τόμων παρελθόντων ἐτῶν εἶναι 50 δρχ. Τιμὴ τεύχους δρχ. 10. Δὲν ὑπάρχουν μεμονωμένα τεύχη Νο 1, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11, 12, 15, 16, 18, 23, 25, 28, 29, 33, 44 οὔτε τόμοι 1957 καὶ 1962.

ΚΥΠΡΟΣ : Ἀντιπρόσωπος τοῦ «Ἰλισοῦ» δι' ὁλόκληρον τὴν Κύπρον: «Βιβλιοπωλεῖον Ἀντων. Στυλιανοῦ, Λεμεσὸς - Κύπρος».

ΧΩΡΙΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ. Τεύχη τὰ ὁποῖα ἀπεστάλησαν στοὺς κατωτέρω συνδρομητάς μας, ἐπεστράφησαν ἀπὸ τὸ Ταχυδρομεῖον μὲ τὴν σημείωσιν: «μετώκησε» ἢ «ἄγνωστος». Παρακαλοῦνται ὅσοι τοὺς γνωρίζουν νὰ τοὺς εἰδοποιήσουν ἢ νὰ μᾶς δώσουν τὰς διευθύνσεις των.

ΑΘΗΝΩΝ:

Δ. Καραντινός - Φιλιππάκης, Ἀθ. Διάκου 36. Γεώργ. Ζάμπογλου, Μ. Νομικοῦ 28. Ἑλένη Καραδημητρίου, Ἀστυδάμαντος 85. Νικόλ. Κάραλης, Πρατίνου 67. Μαίρη Παπαγιαννοπούλου, Ἠπείρου 27. Ἀντ. Πρίνος, Σολωμοῦ 57.

ΕΠΑΡΧΙΩΝ:

Ἰωάνν. Θεοδόσης, Πολυκλινική, Ἡράκλειον. Β. Κουγιουμτζῆς, Βορ. Ἠπείρου 17, Δράμα. Θεόδ. Μάτσης, Συγγροῦ 2, Θεσ)νίκη. Ἰωάν. Ματσούκας, ἰατρός, Πολυκλινική, Ἡράκλειον. Ἰωάν. Ταβλαρίδης, Κομνηνῶν 47, Καβάλα.

ΣΕ ΚΟΣΜΟΥΣ ΦΩΤΕΙΝΟΤΕΡΟΥΣ

Ἠλίας Κυπαρισσιώτης, Ἀθῆναι.
Ὄλυ Πουλοπούλου, Ἀθῆναι.
Ἀνδρ. Γαλανάκης, Πάτραι.
Ἄδωνις Σεργίου, Ἀμμόχωστος.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Κρισναμοῦρτι: Ἐκπαίδευσι καὶ ἡ σημασία τῆς ζωῆς. Ἀθῆναι 1966.

Γεώργ. Ἐμμ. Πάγκαλος: Ἡ πνευματικὴ Διαθήκη μου. Ἀθῆναι 1966

Ἀριστ. Προβελέγγιος: Ἀρίων καὶ Περίανδρος. (Ποίημα) — Ἐπιμέλεια Ἀντ. Κανακάρη. Ἀνάτυπον 1966.

Ρίτα Μπούμη - Παπᾶ: Φῶς Ἱλαρόν. (Ποιήματα). Ἀθῆναι 1966.

Πᾶνος Ν. Παναγιωτούνης: Ἡ Σκιάθος καὶ ὁ Ἀλεξ. Παπαδιαμάντης. Ἀθήνα, Ἐκδ. «Δωδεκάτη Ὥρα».

Παῦλος Μῖχος : Πηγαῖα. (Ποιήματα). Ἀθῆναι 1967.

Σοφία Κλήμη - Παναγιωτοπούλου : Φονιάδες (Διηγήματα). 1967.

Αἰδὼ Καλλέργη: Ἡ Γνώση, ὡς μεταμορφωτικὴ δύναμη. Ἀθήνα 1967

Δημ. Μούκανος: Ἑλληνικὴ Φιλοσοφία καὶ Χριστιανισμός. Ἀθῆναι 1967.

Γιάννης Λούκης: Ἡ τριλογία τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου. (Ποιήματα). Λεμεσὸς — Κύπρος, 1967.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ:

Παναθήναια (72, Ἰαν. 1967), Ὁ Κόσμος τῆς Ψυχῆς (193, Μάρτιος 1967), Πελεκὰν (Χειμώνας 66 - 67), Ἐλεύθερο Πνεῦμα (12, Νοεμ. - Δεκ. 1966), Περιοδικὸ Ἑλληνίδων Βορείου Ἑλλάδος (90, Μάρτιος - Ἀπρίλιος 1967), Ἐκκλησιαστικὰ Προβλήματα (11, Φεβρ. 1967), Ὁ Φυσιολάτρης (222 - 223, Ἀπρ. - Μάιος 1967), Κρῖκος (Λονδίνου, 194, Φεβρ. 1967). Σφίγξ (31, Ἰαν. - Φεβρ. 1967 καὶ 32, Μάρτ. -Ἀπρ. 1967).

Ο «ΙΛΙΣΟΣ» ΔΙΑΤΗΡΕΙ

ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΤΟ 1967

ΤΗΝ ΙΔΙΑΝ ΕΤΗΣΙΑΝ ΣΥΝΔΡΟΜΗΝ Δρχ. 50

ΔΙΑ ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΝ $ 2

Στηριζόμενος εἰς τὴν ἀγάπην τῶν φίλων του, τοὺς ὁποίους θερμῶς παρακαλεῖ νὰ ἀποστείλουν τὴν συνδρομήν των καὶ νὰ φροντίσουν διὰ τὴν ἐγγραφὴν

ΝΕΩΝ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ

Τύποις: «ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ» — Ζωοδόχου Πηγῆς 2—4

Ἐκυκλοφόρησε σὲ νέα ἔκδοση (1966)

Krishnamurti :

ΣΤΑ ΠΟΔΙΑ ΤΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

Ἑλληνικὴ ἀπόδοση: Κωστῆ Μελισσαροπούλου

Τιμᾶται δρχ. 15

Στείλατε τὸ ἀντίτιμον μὲ ἐπιταγὴ ἢ σὲ γραμματόσημα.

Θὰ λάβετε τὸ βιβλίο στὴ διεύθυνσή σας.

ΕΝΑ ΚΑΛΟ ΒΙΒΛΙΟ

Μορφώνει—Ψυχαγωγεῖ—Ξεκουράζει

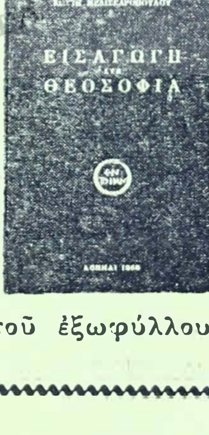

(Βλέπε Τιμοκατάλογον εἰς σελ. 2 τοῦ ἐξωφύλλου)

ΑΙΟΛΟΥ	70	Τηλ,	312.322	ΑΘΗΝΑΙ
ΙΟΥΛΙΑΝΟΥ	115	Τηλ.	831.768	ΑΘΗΝΑΙ
ΑΝΔΡΟΜΑΧΗΣ	289	Τηλ.	968.467	ΚΑΛΛΙΘΕΑ